

HNB

Datum: 20-11-2012	
Ime i prezime:	Org. jbr:
Adresa:	
Šifra:	Pril. Vrij.

Trg hrvatskih velikana 5, 10002 Zagreb
tel.: 01 45 64 781, 45 64 555 / faks: 01 45 50 598, 46 10 551

Ur.broj:1450-020/25-11-12/BV

Zagreb, 23. studenog 2012.

gosp. Josip Leko
predsjednik

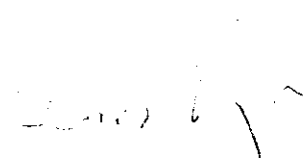
Hrvatski sabor
Trg Sv. Marka 6 i 7
10 000 Zagreb

Poštovani gospodine Leko,

Sukladno odredbi članka 62. Zakona o Hrvatskoj narodnoj banci (Narodne novine broj 75 od 1. srpnja 2008. godine), u prilogu Vam dostavljam Polugodišnju informaciju o financijskom stanju, stupnju ostvarenja stabilnosti cijena i provedbi monetarne politike. Navedenu informaciju također Vam dostavljam i u elektroničkom formatu.

Ukoliko su Vam potrebne bilo kakve dodatne informacije stojim Vam na raspolaganju.

S poštovanjem,

prof. dr. sc. Boris Vujčić

guverner

PRILOG

Na znanje:

- mr. Srđan Gjurković, predsjednik Odbora za financije i državni proračun

HRVATSKA NARODNA BANKA

Polugodišnja informacija

o financijskom stanju, stupnju ostvarenja
stabilnosti cijena i provedbi
monetarne politike

Zagreb, studeni 2012.

HNB

POLUGODIŠNJA INFORMACIJA 2012.

IZDAVAČ

HRVATSKA NARODNA BANKA
Direkcija za izdavačku djelatnost
Trg hrvatskih velikana 3
10002 Zagreb
Telefon centrale: 01/4564-555
Telefon: 01/4565-006
Telefaks: 01/4564-687

www.hnb.hr

Molimo korisnike ove publikacije da pri korištenju podataka obvezno navedu izvor.
Sve eventualno potrebne korekcije bit će unesene u web-verziju.

Tiskano u 450 primjeraka.

ISSN 1847-1595 (tisak) • ISSN 1847-1951 (online)

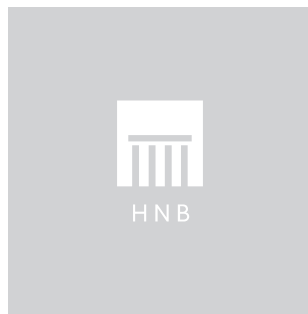
HNB

HRVATSKA NARODNA BANKA

POLUGODIŠNJA INFORMACIJA

o financijskom stanju, stupnju ostvarenja
stabilnosti cijena i provedbi
monetarne politike

2012.

Sadržaj

1. Sažetak	1	Derivatni financijski instrumenti	26
		10.1.3. Zarada	27
2. Međunarodno okružje	3	Račun dobiti i gubitka	27
2.1. Glavni hrvatski vanjskotrgovinski partneri	3	Pokazatelji profitabilnosti	29
2.2. Kretanja referentnih kamatnih stopa	4	10.1.4. Kreditni rizik	30
2.3. Tečajevi i cjenovna kretanja	4	Plasmani i preuzete izvanbilančne obveze	30
		Kreditni	32
3. Agregatna potražnja i ponuda	6	10.1.5. Adekvatnost kapitala	35
3.1. Agregatna potražnja	6	10.2. Stambene štedionice	39
3.2. Agregatna ponuda	8	10.2.1. Bilanca	39
		10.2.2. Račun dobiti i gubitka	41
4. Tržište rada	9	10.2.3. Kreditni rizik	42
5. Inflacija	10	11. Upravljanje međunarodnim pričuvama	43
		11.1. Institucionalni i organizacijski okvir, načela upravljanja,	
6. Vanjska trgovina i konkurentnost	12	rizici i načini upravljanja međunarodnim pričuvama	43
		11.1.1. Institucionalni i organizacijski okvir upravljanja	
7. Uvjeti financiranja i tokovi kapitala	14	međunarodnim pričuvama	43
7.1. Inozemni tokovi kapitala	15	11.1.2. Načela upravljanja međunarodnim pričuvama te rizici u	
		upravljanju međunarodnim pričuvama	43
8. Monetarna politika	17	11.1.3. Način upravljanja međunarodnim pričuvama	43
		11.2. Međunarodne pričuve HNB-a u prvom polugodištu 2012.	43
9. Javne financije	19	11.2.1. Ukupan promet HNB-a na deviznom tržištu u prvom	
		polugodištu 2012.	44
10. Poslovanje kreditnih institucija	21	11.2.2. Struktura ulaganja međunarodnih pričuva	44
10.1. Banke	21	Valutna struktura međunarodnih pričuva	45
10.1.1. Strukturna obilježja	21	Tečajne razlike deviznih portfelja HNB-a u prvom polugodištu	
10.1.2. Bilanca i izvanbilančne stavke	22	2012.	45
Imovina	22	Rezultati i analiza upravljanja deviznim portfeljima HNB-a u	
Obveze i kapital	24	prvom polugodištu 2012.	45
Pokazatelji likvidnosti	25		
Valutna usklađenost imovine i obveza	26	Kratice i znakovi	47
Klasične izvanbilančne stavke	26		

1. Sažetak

Gospodarska kretanja vrlo su nepovoljna već četvrtu godinu zaredom. Činitelji koji ograničavaju rast jesu nepovoljna kretanja u međunarodnom okružju, koja se ogledaju u slaboj inozemnoj potražnji i pogoršanju uvjeta financiranja, slaba konkurentnost i vrlo loša poslovna klima. Rast dodatno usporava nužnost smanjenja prekomjernoga fiskalnog manjka. Monetarna je politika u takvim uvjetima, u okvirima politike stabilnog tečaja i cijena, bila orijentirana na održavanje visoke likvidnosti bankovnog sustava i smanjenje regulatornih troškova koji utječu na kamatne stope. Istodobno je s Vladom i HBOR-om HNB pokrenuo program koji bi trebao omogućiti povoljnije bankovne kredite poduzećima. Na području fiskalne politike ostvarena je fiskalna konsolidacija u prvom redu zamjetnim poboljšanjem prihoda. Stoga treba nastaviti s fiskalnom konsolidacijom, osobito smanjenjem proračunskih rashoda, pri čemu bi promjene na prihodnoj strani prije svega trebale biti usmjerene k rasterećenju troškova rada. Poboljšanje poslovne klime zahtijeva i daljnje restrukturiranje javnog sektora, smanjenje pravnih rizika, veću fleksibilnost tržišta rada i druge strukturne reforme, čime bi se otklonile prepreke, ali i stvorili poticajni uvjeti za poslovanje i investiranje privatnoga kapitala u izvozne i uvozno supstitutivne sektore kao jedine održive generatore rasta.

Realni BDP u prvom tromjesečju 2012. osjetno je pao u odnosu na posljednje tromjesečje prošle godine na osnovi nepovoljnih kretanja inozemne i domaće potražnje, dok je u drugom tromjesečju stagnirao. Pritom su povoljna tekuća kretanja zabilježena kod inozemne potražnje za turističkim uslugama, a blago je porasla i državna potrošnja. Prema mjesečnim pokazateljima u trećem se tromjesečju nastavila stagnacija gospodarske aktivnosti.

Zaposlenost se blago smanjila u prvoj polovini 2012., a daljnje smanjenje zabilježeno je i tijekom srpnja i kolovoza. Stopa nezaposlenosti (anketni podaci) u prvih šest mjeseci iznosila je čak 15,5%, a među mladom generacijom bila je gotovo trostruko veća (više stope u EU zabilježene su samo u Španjolskoj i Grčkoj).

Godišnja se stopa inflacije potrošačkih cijena ubrzala u razdoblju od ožujka do svibnja zbog značajnog šoka izazvanog povećanjem stope PDV-a i cijena energenata za kućanstva. Blago povećanje godišnje stope inflacije zabilježeno je ponovno u kolovozu, kada je iznosila 4%, ponajviše zbog rasta cijena poljoprivrednih proizvoda uzrokovanog sušom. Slaba osobna potrošnja, nepovoljni uvjeti na tržištu rada i smanjenje jediničnih troškova rada pridonijeli su smanjenju godišnje stope temeljne inflacije (u čiji se izračun ne uključuju cijene poljoprivrednih proizvoda i administrativne cijene) tijekom prvih osam mjeseci na samo 1,5%.

Saldo tekućeg računa platne bilance nastavio se poboljšavati, odražavajući smanjenje manjka na računu faktorskih dohodaka i rast prihoda na računu usluga, koji je bio osobito izražen u drugom tromjesečju. Manjak u robnoj razmjeni blago se povećao zbog slabljenja izvoza u vanjskotrgovinske partnere iz regije koje je pogodila kriza.

Uvjeti financiranja domaćih sektora u prvom tromjesečju 2012. bili su nepovoljni, ponajviše zbog i nadalje negativnog utjecaja inozemnih uvjeta financiranja te velike neizvjesnosti i nesklonosti riziku na financijskim tržištima. No, u drugom i

trećem tromjesečju uvjeti su se financiranja poboljšali, posebice pokazatelji inozemnih troškova financiranja, što se odrazilo i na smanjenje kamatnih stopa na trezorske zapise i kratkoročne kredite. No, u uvjetima izostanka pada dugoročnih kamatnih stopa i slabe potražnje za kreditima u prvoj je polovini 2012. godine došlo do umjerenog razduživanja sektora poduzeća te nastavka smanjivanja kreditiranja stanovništva. Kako bi potaknuo oporavak kreditne aktivnosti usmjerene prema poduzećima, HNB je i u 2012. godini u suradnji s HBOR-om i bankama pokrenuo novi kreditni program. Provedba programa bila je omogućena spuštanjem stope obvezne pričuve s 15% na 13,5% u travnju.

Priljevi su inozemnoga kapitala smanjeni, no ostali su pozitivni. Smanjenje priljeva zrcali nepovoljna domaća realna kretanja i neizvjesnosti koje prevladavaju među međunarodnim ulagačima. Pritom je zabilježeno primjetno smanjenje inozemnih obveza banaka, dok su dužničke priljeve kapitala generirali središnja država i u manjoj mjeri privatna poduzeća. Inozemna izravna vlasnička ulaganja i dalje su izrazito skromna te se uglavnom odnose na manje projekte u turizmu, trgovinskoj djelatnosti te proizvodnji hrane i pića. Inozemni se dug nakon porasta u prvom polugodištu, u srpnju spustio na razinu od 46,0 mlrd. EUR, pa je bio za 0,3 mlrd. EUR viši nego na kraju prethodne godine. Relativni su se pokazatelji inozemne zaduženosti pogoršali zbog istodobnoga snažnijeg pada nominalnoga bruto domaćeg proizvoda.

Središnja banka nastavila je u 2012. godini s politikom osiguravanja povoljne likvidnosti monetarnog sustava, ne ugrožavajući stabilnost tečaja domaće valute. S obzirom na viškove u ukupnoj platnoj bilanci, koji su bili posljedica malog manjka u tekućoj bilanci te i dalje značajnoga ukupnog priljeva kapitala, HNB je stabilnost tečaja podupirao deviznim neto kupnjama. Stoga se zadržala povoljna likvidnost monetarnog sustava i niske kamatne stope na novčanom tržištu.

Ukupne su međunarodne pričuve HNB-a porasle u prvih šest mjeseci za 0,7 mlrd. EUR. Na povećanje međunarodnih pričuva utjecala je neto kupnja deviza u deviznim transakcijama s državom i bankama u iznosu od 0,3 mlrd. EUR. U transakcijama s državom HNB je otkupio 1,0 mlrd. EUR, dok je u transakcijama s bankama HNB prodao 0,7 mlrd. EUR. Na povećanje pričuva u spomenutom razdoblju djelovale su i pozitivne tečajne razlike jer je dobitak s osnove promjene tečaja američkog dolara nadmašio negativne tečajne razlike na osnovi promjene tečaja eura. Povećanje međunarodnih pričuva rezultat je i ostvarenih zarada od njihova ulaganja.

Stope prinosa eurskog i dolarskog portfelja HNB-a od ulaganja međunarodnih pričuva u prvih šest mjeseci 2012. iznosile su 0,34% odnosno 0,38% na godišnjoj razini, a na osnovi eurskog portfelja koji se drži do dospijeća u izvještajnom razdoblju ostvaren je prinos od 2,31%, također na godišnjoj razini. Upravljanje pričuvama u tom razdoblju odvijalo se u uvjetima stagnacije referentnih kamatnih stopa Feda i ESB-a, no zbog velike nesigurnosti na tržištima krivulje prinosa državnih obveznica zemalja koje se smatraju najsigurnijima, poput SAD-a, Njemačke, Francuske, Austrije i sl., pale su na najniže razine u povijesti, te su za pojedina izdanja i dospijeća zabilježeni čak i negativni prinosi.

Prihodi konsolidirane središnje države povećali su se u

prvih sedam mjeseci za 3,6%, unatoč nastavku nepovoljnih gospodarskih kretanja. To je posljedica izmjene u poreznom zakonodavstvu te bolje naplate poreza i doprinosa. Rashodi konsolidirane središnje države u prvih sedam mjeseci 2012. blago su povećani, iako je proračunom predviđeno njihovo značajno smanjenje. Relativno snažan rast prihoda i blago povećanje ukupnih rashoda i izdataka uzrok su smanjenja ukupnoga fiskalnog manjka na godišnjoj razini za 1,7 mlrd. kuna te je on u prvih sedam mjeseci iznosio 8,6 mlrd. kuna. Međutim, rast javnog duga bio je kudikamo izrazitiji nego u prvih sedam mjeseci prošle godine, s obzirom na to da je država preuzela kreditne obveze brodogradilišta. Dug središnje države tako je na kraju srpnja 2012. dosegnuo 174,7 mlrd. kuna ili 52,4% BDP-a.

Produžetak gospodarske krize i nestabilnosti u eurozoni odrazili su se i na usporavanje poslovne aktivnosti domaćih banaka. Nakon što su se stope rasta u 2010. i 2011. blago oporavile, u prvoj je polovini 2012. imovina banaka smanjena za 3,9 mlrd. kuna ili 1,0%. Iako su mjere HNB-a u 2012. godini rezultirale oslobađanjem znatnog iznosa imobiliziranih sredstava te su imale pozitivan učinak na smanjenje regulatornih troškova, pojačani oprez banaka, nesklonost kreditnom riziku i slaba domaća potražnja razlozi su izostanka znatnijih učinaka na kreditni rast.

Kvaliteta plasmana nastavila je zbog pada osnovice i starenja portfelja slabjeti, pa je udio djelomično nadoknadivih i

potpuno nenadoknadivih kredita porastao s 12,4% krajem 2011., na 13,3% krajem drugog tromjesečja 2012. Pogoršanjem kvalitete kredita i dalje se ističu trgovačka društva, kod kojih se u promatranom razdoblju omjer loših i ukupno odobrenih kredita povećao s 20,1% na 22,8%. Kvaliteta kredita pogoršala se i kod sektora stanovništva, gdje je taj omjer porastao s 8,6% na 8,9%, posebice pod utjecajem stambenih kredita u švicarskim francima. U sektoru stanovništva bilježi se smanjenje svih vrsta kredita izuzevši tzv. ostale kredite.

Banke su tijekom prvog polugodišta 2012. ostvarile dobit prije oporezivanja u iznosu od 2,1 mlrd. kuna, što je za 15,2% manje u odnosu na isto razdoblje u 2011. Budući da su se smanjili neto prihodi iz poslovanja i porasli troškovi rezerviranja za gubitke, pokazatelji profitabilnosti na razini svih banaka smanjili su se: ROAA s 1,2% na kraju 2011. na 1,1% na kraju lipnja 2012. te ROAE sa 6,9% na 6,3% u istom razdoblju.

Stopa adekvatnosti jamstvenoga kapitala banaka na kraju drugog tromjesečja 2012. iznosila je 20,17%, što je najviša vrijednost od kraja 2000. Tom porastu osobito je pridonijelo slabljenje poslovne aktivnosti i posljedično smanjenje neto izloženosti koja se ponderira kreditnim rizikom, dok je nešto manji utjecaj imalo uključivanje gotovo polovine zadržane dobiti iz 2011. godine u obračun jamstvenoga kapitala. Na kraju promatranog razdoblja sve su banke imale stopu adekvatnosti jamstvenoga kapitala veću od 12%, koliko je minimalno potrebno.

2. Međunarodno okružje

Svjetska se ekonomija u prvoj polovini 2012. blago i neujednačeno oporavljala. Pritom su se gospodarska kretanja usporila u drugom tromjesečju, a mjesečni pokazatelji upućuju na to da je sredinom godine došlo do stabilizacije, ali ne i do značajnijeg oporavka svjetskoga gospodarstva. Na slaba je gospodarska kretanja, osim izostanka oporavka u eurozoni, djelovalo i usporavanje svjetske trgovine, a time i rasta gospodarstva s tržištima u nastajanju te zemalja u razvoju, posebice Kine i Indije.

Gospodarstvo eurozone pod snažnim je pritiskom dužničke krize u zemljama periferije, zbog čega je izostao očekivani gospodarski oporavak. Tako je, nakon stagnacije u prva tri mjeseca 2012., u drugom tromjesečju zabilježen realni pad BDP-a (0,2%) u odnosu na prethodno tromjesečje. Blagi rast neto izvoza i državne potrošnje nije uspio nadoknaditi negativan utjecaj promjene zaliha i ostalih komponenata domaće potražnje. Trenutačno dostupni kratkoročni pokazatelji gospodarske aktivnosti upućuju na to da je ona i u trećem tromjesečju ostala slaba.

Gospodarstva SAD-a i Japana iskazala su rast u prvoj polovini godine, pri čemu se realna aktivnost, pogotovo u Japanu, usporila tijekom drugog tromjesečja. Gospodarski rast u SAD-u, prisutan tijekom cijele 2011., nastavio se i u prvom polugodištu 2012. Blago usporavanje gospodarske aktivnosti u drugom tromjesečju u odnosu na prethodna tri mjeseca uglavnom je posljedica slabijeg rasta osobne i investicijske potrošnje, dok je proračunska potrošnja, zbog zakonskih ograničenja, nastavila padati. Japansko se gospodarstvo, nakon stagnacije u posljednjem tromjesečju 2011., u prvom tromjesečju 2012. značajno dinamiziralo zbog snažnog rasta osobne potrošnje, djelomično potaknutog ponovnim uvođenjem subvencija za kupnju ekološki prihvatljivih vozila te pojačanih investicija javnog sektora. Na usporavanje gospodarske aktivnosti u drugom tromjesečju djelovala je stagnacija osobne potrošnje prouzročena istjecanjem spomenutih subvencija, ali i potisnuta inozemna potražnja.

Kina je tijekom prvog polugodišta 2012. zabilježila jednu

od najnižih godišnjih stopa rasta nakon izbijanja globalne financijske krize. Takvim je kretanjima pridonijelo usporavanje inozemne potražnje u eurozoni i SAD-u, ali i domaće mjere za usporavanje inflacije te prekomjernog rasta cijena nekretnina. Kineska je vlada u prvih šest mjeseci u sklopu ekspanzivne monetarne politike dva puta snizila ključne kamatne stope i stopu obvezne pričuve. Slabljenje svjetskoga gospodarstva u prvom polugodištu 2012. odrazilo se i na Indiju, koja ima niže godišnje stope rasta, praćene razmjerno visokom stopom inflacije i deprecijacijom domaće valute. Osim slabe inozemne potražnje usporavanju rasta u Indiji pridonijelo je i usporavanje osobne potrošnje i investicija.

2.1. Glavni hrvatski vanjskotrgovinski partneri

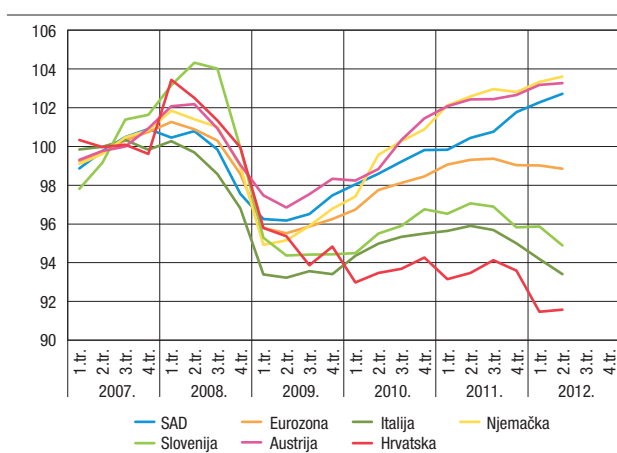
Gospodarska kretanja većine glavnih hrvatskih vanjskotrgovinskih partnera u prvoj polovini 2012. godine zamjetno su se usporila, i to osobito u drugom tromjesečju. To se negativno odrazilo i na realna kretanja u Hrvatskoj. Tako je došlo do snažnog pada gospodarske aktivnosti u Italiji i Sloveniji, zbog čega se smanjio i hrvatski izvoz u te zemlje. Pozitivna kretanja, iako usporenom dinamikom, zabilježena su jedino u trgovinskim odnosima s Austrijom, u segmentu izvoza robe, te s Njemačkom, zahvaljujući pojačanim turističkim dolascima u Hrvatsku.

Padu talijanskoga gospodarstva u prvom polugodištu 2012. najviše je pridonio pad osobne i investicijske potrošnje, na koje su utjecali rast nezaposlenosti i smanjenje plaća. Istodobno su dužnička kriza te izraženi rast kamatnih stopa i dalje glavne zapreke za rast pouzdanja potrošača i proizvođača te mogući oporavak realne aktivnosti, koji nije vidljiv ni u trećem tromjesečju.

U slovenskom se gospodarstvu zbog negativnih kretanja na tržištu rada i kontrakcije investicija u prvoj polovini 2012. nastavio pad realne aktivnosti. Pritom je nakon stagnacije u prvom tromjesečju 2012. u drugom tromjesečju ponovno zabilježeno smanjenje BDP-a. Nepovoljna situacija na tržištu rada te posljedični pad zaposlenosti i nominalnih plaća odrazili su se na snažan pad osobne potrošnje. U isto vrijeme, zbog rasta kamatnih stopa izazvanog snižavanjem kreditnog rejtinga, došlo je do snažne kontrakcije investicijske potrošnje. Pozitivan doprinos dao je jedino izvoz robe i usluga, s rastom u odnosu na prvo tromjesečje, što nije bilo dovoljno da nadoknadi pad ostalih komponenata potražnje.

Pozitivnim kretanjima njemačkoga gospodarstva pridonijeli su dobri izvozni rezultati, ali i snažna domaća potražnja. Pritom je u drugom tromjesečju došlo do blagog usporavanja rasta, no njegova dinamika nije odudarala od potencijalnog rasta njemačkoga gospodarstva. Glede izvoza, rast u zemlje izvan eurozone ostao je snažan kao i u prvom tromjesečju, dok je izvoz u zemlje eurozone stagnirao. Pozitivna kretanja na tržištu rada bila su praćena povećanjem plaća, što je povoljno utjecalo na raspoloživi dohodak stanovništva, ali i rast njihova pouzdanja, te je pridonijelo rastu osobne potrošnje. Nasuprot tome, već treće uzastopno tromjesečje izrazilo se usporava investicijska potrošnja, ponajprije ulaganja u proizvodne kapacitete i nabavu kapitalne opreme, a to je usporavanje potaknuto

Slika 1. Bruto domaći proizvod izabranih gospodarstava
desezonirani podaci, stalne cijene, 2007. = 100

Napomena: Podaci za eurozonu odnose se na EA17.
Izvori: Eurostat; HNB

općom nesigurnošću na europskim tržištima.

U Austriji se početkom godine nastavio stabilan gospodarski rast pa ta zemlja i dalje ima najnižu stopu nezaposlenosti unutar eurozone. Pozitivna je kretanja poticao oporavak državne potrošnje i rast investicija, a i doprinos neto inozemne potražnje bio je pozitivan zahvaljujući relativno dobrim izvoznim rezultatima. Ipak, u drugom je tromjesečju 2012. gospodarski rast počeo pokazivati znakove slabljenja, prouzročene negativnim doprinosom inozemne potražnje zbog nešto izraženijeg rasta uvoza. Osim toga, zaustavljen je i rast osobne potrošnje, unatoč rastu raspoloživog dohotka i rekordnoj zaposlenosti.

U Srbiji se u drugom tromjesečju 2012. usporio godišnji pad realne gospodarske aktivnosti. Ublažavanje nepovoljnih kretanja odraz je postupne stabilizacije pada industrijske proizvodnje nakon izrazitog smanjenja u prva tri mjeseca 2012., dok je potrošnja stanovništva dodatno potisnuta. Stopa inflacije i dalje je među najvišima u zemljama iz regije, čemu je poglavito pridonio rast cijena hrane u drugom tromjesečju, ali i deprecijacija domaće valute.

Prema kretanju industrijske proizvodnje i razmjene s inozemstvom gospodarska se aktivnost u Bosni i Hercegovini u prva dva tromjesečja 2012. smanjila. Taj je pad bio nešto blaži u drugom tromjesečju zbog boljih izvoznih rezultata. Istodobno je na smanjenje robnog uvoza, nakon njegove stagnacije u prvom tromjesečju, djelovao zamjetan pad osobne potrošnje.

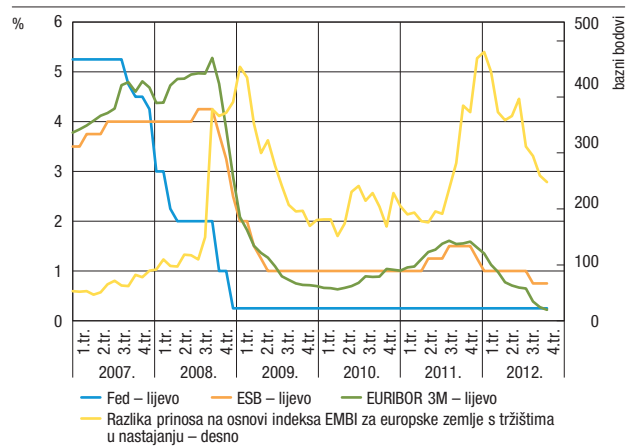
2.2. Kretanja referentnih kamatnih stopa

Europska središnja banka donijela je tijekom 2012. godine nekoliko ključnih odluka kako bi utjecala na stabilizaciju kretanja na financijskim tržištima i potpomogla gospodarski oporavak. Prvo je na prelasku u 2012. godinu ESB osigurao visoku likvidnost bankovnog sustava eurozone s pomoću programa dugoročnoga kreditiranja banaka¹. Zatim je početkom srpnja donio odluku o spuštanju svoje kamatne stope za 0,25 postotnih bodova, pa je ključna aktivna kamatna stopa pala izrazito nisko, na 0,75%, a kamatna stopa na prekonocne depozite kod ESB-a na 0%. Nakon toga ESB je početkom kolovoza najavio i primjenu novih nestandardnih instrumenata monetarne politike na osnovi programa neograničenoga kupovanja državnih obveznica na sekundarnom tržištu zemalja članica koje imaju otežan pristup tržištima kapitala i stoga se koriste financijskom pomoći iz službenih izvora na temelju programa makroekonomskih prilagodba. Sve spomenute odluke dovele su do pada tržišnih kamatnih stopa u eurozoni, koje su krajem rujna bile na veoma niskim razinama.

Smanjenje neizvjesnosti na financijskim tržištima pridonijelo je smanjenju razlike prinosa na euroobveznice europskih zemalja s tržištima u nastajanju. Taj je padajući trend obilježio cijelo prvo tromjesečje, a u travnju i svibnju privremeno je prekinut zbog porasta neizvjesnosti na financijskim tržištima. Očekivanja da će se uskoro smanjiti referentna kamatna stopa ESB-a dovela su već u lipnju, a i tijekom trećeg tromjesečja, do nastavljanja silaznog trenda, što je potpomogao ESB najavom otkupa državnih obveznica zemalja članica eurozone na sekundarnom tržištu. Opisana su kretanja pozitivno djelovala na

¹ ESB je u prosincu 2011. i veljači 2012. proveo nestandardni plasman likvidnosti bankovnom sustavu putem instrumenta dugoročnog refinanciranja s rokom dospelja od tri godine (engl. *Long Term Refinancing Operations*), s kamatnom stopom od 1% te uz proširivanje opsega prihvatljivih kolaterala.

Slika 2. Referentne kamatne stope i prosječna razlika prinosa na obveznice europskih zemalja s tržištima u nastajanju kraj razdoblja

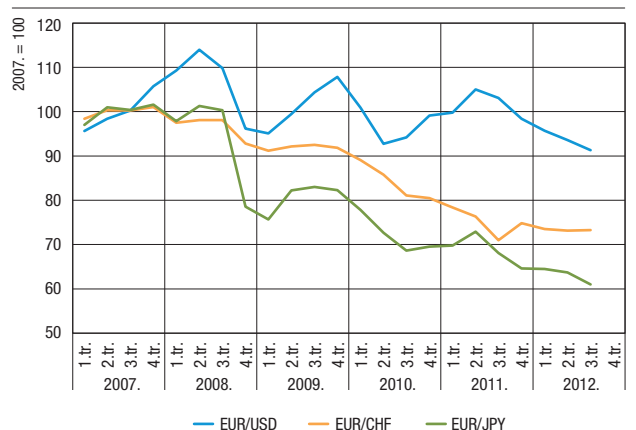
Izvor: Bloomberg

razlike prinosa i premije osiguranja od kreditnog rizika (CDS) za hrvatske obveznice, koje su se još vidljivije smanjile početkom rujna, kada je agencija Fitch revidirala ocjenu izgleda za Hrvatsku s negativne na stabilnu.

2.3. Tečajevi i cjenovna kretanja

Prosječan tečaj američkog dolara prema euru u prvih devet mjeseci 2012. bio je jači u odnosu na prosječnu razinu u istom razdoblju prethodne godine. Američki je dolar u prva dva mjeseca 2012. bio izložen deprecijacijskim pritiscima te se kretao u rasponu od 1,27 do 1,34 EUR/USD. Potom je u ožujku i travnju tečaj bio relativno stabilan, a početkom svibnja počeo je jačati zbog sve veće zabrinutosti ulagača glede dužničke krize u eurozoni. Krajem srpnja tečaj je iznosio 1,21 EUR/USD. Nakon toga počela je ponovna deprecijacija dolara. Tome su pridonijeli porast optimizma glede pomoći zemljama članicama eurozone pogođenima krizom i očekivanja da bi Fed opet mogao poduzeti mjere monetarnog popuštanja, a tečaj je na

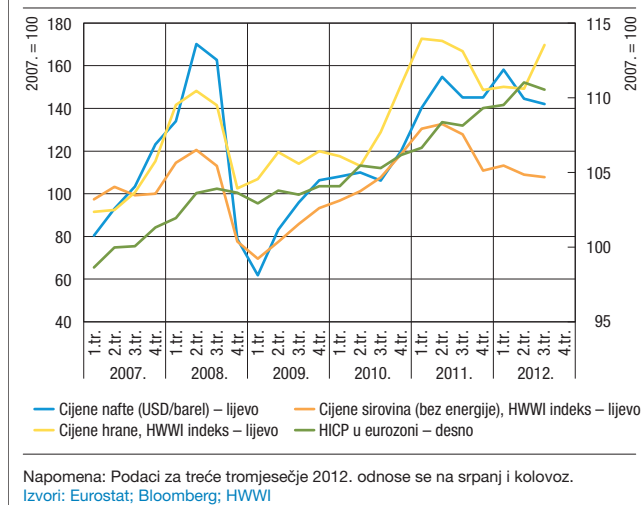
Slika 3. Kretanje tečaja pojedinih valuta

Napomena: Rast indeksa označuje aprecijaciju eura.

Izvor: Eurostat

Slika 4. Cijene

kraju rujna iznosio 1,29 EUR/USD. Tečaj švicarskog franka prema euru bio je stabilan tijekom prvih devet mjeseci 2012. te se kretao oko administrativno određene donje granice tečaja od 1,20 EUR/CHF.

Cijene sirove nafte na svjetskom tržištu u prva tri tromjesečja 2012. godine bile su prilično kolebljive. Pritom su u prvom tromjesečju lagano rasle, nakon čega je uslijedio zamjetan pad, te ponovni oporavak u trećem tromjesečju. U prvom tromjesečju 2012. zabilježen je rast cijena sirove nafte na svjetskom tržištu, potaknut dogovorom zemalja Europske unije o zabrani

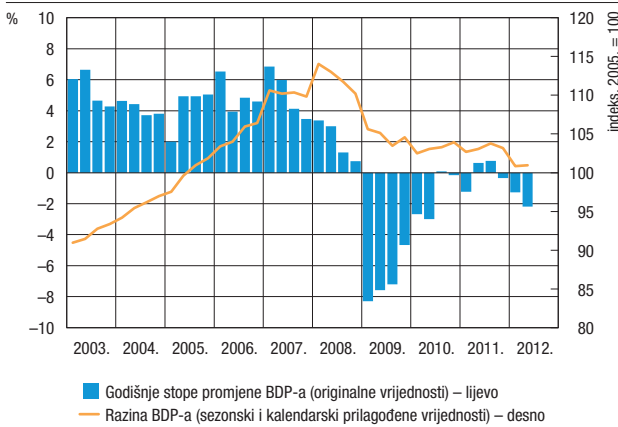
uvoza nafte iz Irana, nešto povoljnijim makroekonomskim pokazateljima i neuobičajeno hladnim vremenom u zapadnoj Europi. U drugom su tromjesečju cijene nafte zamjetno pale, što se ponajviše objašnjava rizicima ponovnog intenziviranja dužničke krize u eurozoni te njezina prelijevanja na ostatak svijeta i vrlo snažnim rastom ponude sirove nafte zemalja OPEC-a. Usto, imajući na umu i mogućnost intervencije iz strateških zaliha sirove nafte, porastao je optimizam tržišnih sudionika odnosno umanjila se bojazan da bi smanjeni uvoz iz Irana mogao izazvati poremećaje na tržištu. Cijene sirove nafte na svjetskom tržištu ponovo su porasle u trećem tromjesečju, što se ponajviše pripisuje ponovnom jačanju napetosti u odnosima s Iranom te smanjenju ponude u zemljama članicama OPEC-a, posebice Iranu i Angoli. Isto tako, smanjena je proizvodnja i u zemljama koje nisu članice OPEC-a, zbog štrajkova, loših vremenskih prilika i planiranih održavanja postrojenja. U rujnu se cijena barela sirove nafte tipa Brent kretala oko 113 USD, a to je približno jednako prosječnoj razini iz prethodne godine.

Cijene sirovina bez energenata na svjetskim su tržištima tijekom prvog polugodišta 2012. bile relativno stabilne. Izdvojiti valja pad cijena industrijskih sirovina, posebice tekstila i metala, koje su pod dominantnim utjecajem zabrinutosti s obzirom na buduću potražnju u uvjetima usporavanja globalnoga gospodarstva. Nasuprot tome, zabilježen je rast cijena prehrane, posebno ulja i uljarica zbog smanjene ponude iz Južne Amerike, koju je prouzročilo loše vrijeme. Tijekom trećeg tromjesečja nastavio se rast cijena prehrambenih sirovina, osobito žitarica te ulja i uljarica zbog suše u SAD-u, te pad cijena industrijskih sirovina. U rujnu je HWWI indeks cijena sirovina (bez energenata, izraženo u američkim dolarima) bio niži za 1,2% u odnosu na prosinac 2011. godine.

3. Agregatna potražnja i ponuda

Sezonski prilagođen realni BDP u prvom tromjesečju 2012. primjetno je pao u odnosu na posljednje tromjesečje 2011. godine na osnovi nepovoljnih kretanja gotovo svih sastavnica agregatne potražnje. U drugom je tromjesečju BDP stagnirao na niskoj razini iz prvog tromjesečja, pri čemu su povoljna tekuća kretanja zabilježena kod inozemne potražnje za turističkim uslugama, a blago je porasla i državna potrošnja. Ostale su se komponente agregatne potražnje nastavile smanjivati. Uz spomenuto nepovoljno kretanje BDP-a u razdoblju od siječnja do ožujka, na razini cijeloga prvog polugodišta gospodarska je aktivnost i dalje zamjetno niža u usporedbi s krajem prethodne godine.

Slika 5. Bruto domaći proizvod
realne vrijednosti

Izvor: DZS (sezonska prilagodba HNB-a)

3.1. Agregatna potražnja

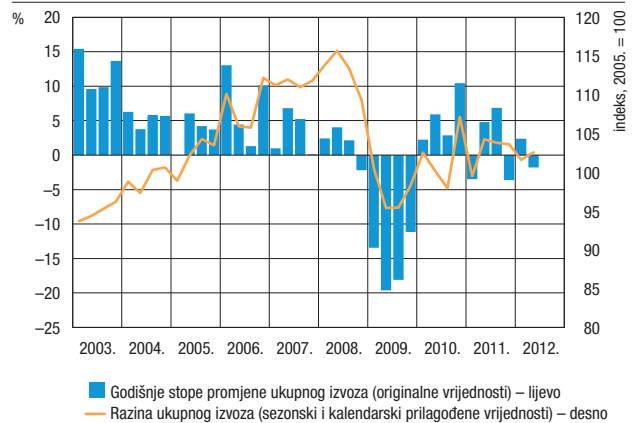
Slabljenje inozemne potražnje zbog nepovoljnih trendova gospodarske aktivnosti u međunarodnom okruženju uzrok je znatnog smanjenja izvoza robe i usluga u prvom tromjesečju 2012. U drugom je tromjesečju ostvaren blagi oporavak izvoza robe i usluga u prvom redu zbog povoljnih kretanja u turizmu. Robni izvoz je smanjen, osobito u kategoriji izvoza ostalih prijevoznih sredstava (poglavito brodovi). Povoljniji su bili rezultati u srpnju i kolovozu, kad je zabilježen rast nominalnoga robnog izvoza i broja ostvarenih noćenja stranih turista.

Potrošnja kućanstava nastavila se u prvom i drugom tromjesečju 2012. godine smanjivati. U takvim se kretanjima uglavnom ogleda utjecaj pada raspoloživog dohotka i nastavak razduživanja kućanstava. Negativan su učinak na potrošnju imali i rast opće stope poreza na dodanu vrijednost te rast cijena električne energije i plina za kućanstva. Rezultati Ankete o pouzdanju potrošača pokazuju da je u istom razdoblju slabio i potrošački optimizam, a to je vjerojatno prouzročilo i smanjenje sklonosti potrošnji iz tekućeg dohotka. Osim toga, uz neizvjesnost glede budućih gospodarskih i kretanja na tržištu rada, potražnja stanovništva za kreditima i nadalje je na niskoj razini.

Kapitalne su se investicije u prvom i drugom tromjesečju

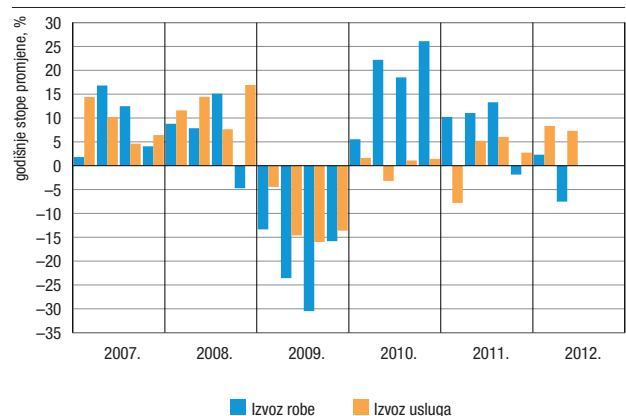
također nastavile smanjivati, nakon donekle povoljnijih kretanja u drugoj polovini 2011. Na investicije javnog sektora nepovoljno je utjecala činjenica da je tijekom prvog tromjesečja na snazi bilo privremeno financiranje državnog proračuna. Isto tako, primopredaja vlasti nepovoljno je djelovala na investicijsku aktivnost poduzeća u većinskom državnom vlasništvu, što je vidljivo i iz sporijeg ostvarivanja investicijskih ulaganja u odnosu na najavljene planove. Investicijsku aktivnost države dodatno ograničavaju problemi u doseganju razine rashoda predviđene proračunom, iako gotovinski proračunski podaci upućuju na to da su na razini konsolidirane opće države u drugom tromjesečju kapitalne investicije nešto porasle. Kada je riječ o investicijskim ulaganjima privatnog sektora, ona i dalje kontinuirano opadaju, odražavajući nastavak krize u građevinskom sektoru. Uz to, zbog niske razine agregatne potražnje i nesigurne gospodarske perspektive poduzetnici odgađaju ulaganja

Slika 6. Izvoz robe i usluga
realne vrijednosti

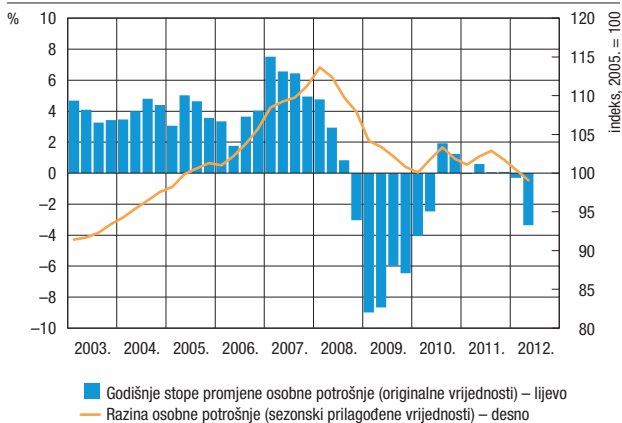
Izvor: DZS (sezonska prilagodba HNB-a)

Slika 7. Nominalni izvoz robe i usluga

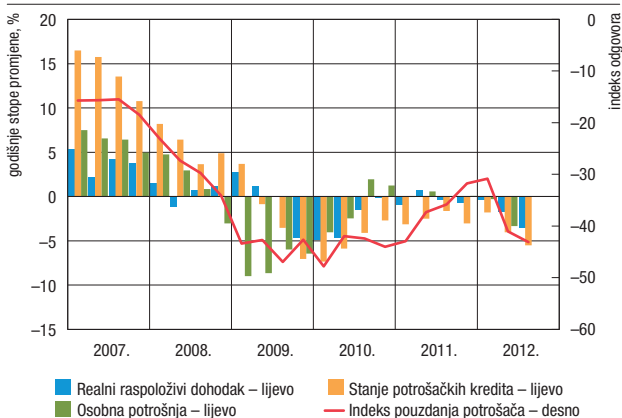
Izvor: HNB

Slika 8. Osobna potrošnja
realne vrijednosti

Izvor: DZS (sezonska prilagodba HNB-a)

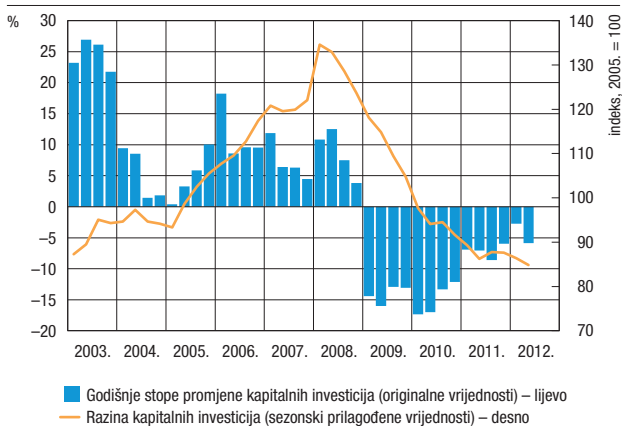
Slika 9. Odrednice osobne potrošnje

Napomena: Vrijednosti indeksa pouzdanja potrošača izračunate su kao prosjeci mjesečnih podataka.

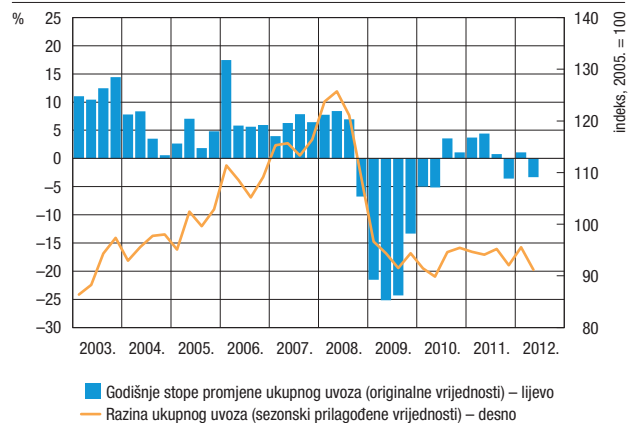
Izvori: DZS; Ipsos Puls; HNB

Slika 10. Bruto investicije u fiksni kapital
realne vrijednosti

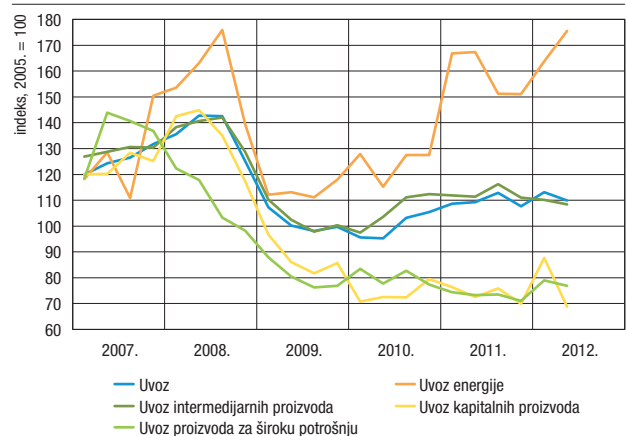
Izvor: DZS (sezonska prilagodba HNB-a)

Slika 11. Uvoz robe i usluga
realne vrijednosti

Izvor: DZS (sezonska prilagodba HNB-a)

Slika 12. Nominalni uvoz robe po kategorijama
sezonski prilagođeno

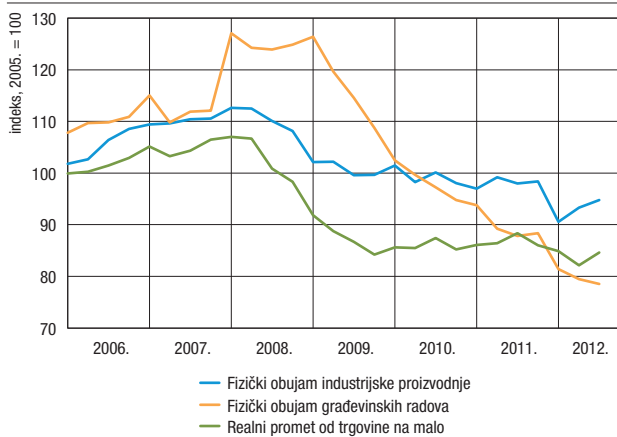
Izvor: DZS (sezonska prilagodba HNB-a)

u proizvodne kapacitete, što se odražava i na dinamiku uvoza, a djelomično i na proizvodnju kapitalnih dobara.

Državna je potrošnja nakon smanjenja na početku godine, kada je bila zakonom ograničena, u drugom tromjesečju porasla. Tome je najviše pogodovalo pojačano trošenje na robu i usluge. S druge strane, broj je zaposlenih u javnim i državnim službama na kraju drugog tromjesečja bio na istoj razini kao i na kraju 2011. godine.

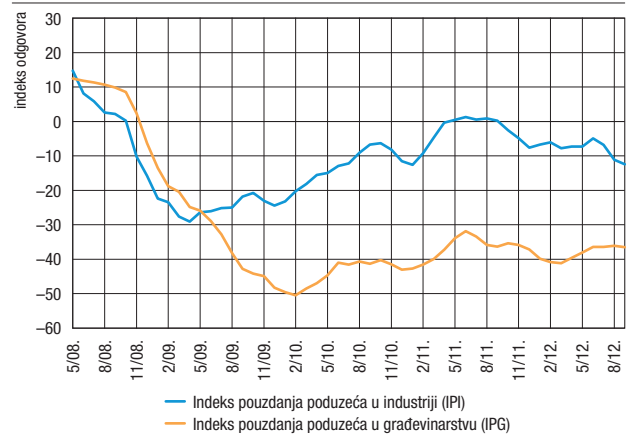
U prvom je tromjesečju unatoč opisanim negativnim promjenama domaće potražnje ostvaren porast uvoza robe. To je pretežno posljedica snažnog rasta uvoza ostalih prijevoznih sredstava, čija dinamika nije blisko povezana s tekućom agregatnom aktivnošću, kao i učinka rasta cijena nafte. Daljnja kontrakcija većine sastavnica domaće potražnje utjecala je na smanjenje uvoza robe i usluga u drugom tromjesečju. Tome je najviše pridonio pad uvoza robe, i to prije svega kapitalnih i intermedijarnih proizvoda, dok je uvoz usluga blago ojačao.

Slika 13. Kratkoročni pokazatelji gospodarske aktivnosti
sezonski i kalendarski prilagođeno

Izvor: DZS (sezonska prilagodba HNB-a)

Slika 14. Pokazatelji poslovnog optimizma
tročlani pomični prosjeci mjesečnih podataka

Izvor: Ipsos Puls (prilagodba HNB-a)

3.2. Agregatna ponuda

Realna bruto dodana vrijednost u prvom tromjesečju 2012. bila je znatno manja nego krajem 2011. godine, u skladu s negativnim promjenama agregatne potražnje. Stagnantna kretanja BDV-a u većini djelatnosti u drugom tromjesečju rezultirala su i stagnacijom tekuće razine agregatne ponude u istom razdoblju. Na takva su kretanja uglavnom upućivale i ankete o pouzdanju poduzetnika provedene u prvom polugodištu.

Dostupni podaci daju vrlo malo informacija o kretanju gospodarske aktivnosti u trećem tromjesečju 2012. godine. Realni promet od trgovine na malo i obujam industrijske proizvodnje u srpnju i kolovozu porasli su u usporedbi s prosječnom razinom iz prethodnog tromjesečja, a zabilježen je i godišnji rast broja ostvarenih noćenja turista. Nasuprot tome, slabljenje poslovnog pouzdanja u trećem tromjesečju i visoka razina neizvjesnosti u međunarodnom okružju upućuju na to da bi bilo prerano izvoditi zaključak o oporavku gospodarske aktivnosti u trećem tromjesečju.

4. Tržište rada

Broj zaposlenih osoba malo se smanjio u prvoj polovini 2012., a slična su bila i kretanja tijekom srpnja i kolovoza. Pritom je samo u drugom tromjesečju zabilježen privremeni, blagi rast broja zaposlenih osoba, uvjetovan dobrom turističkom predsezonom i nastavkom zapošljavanja u javnom sektoru. S obzirom na negativna kretanja gospodarske aktivnosti u promatranom razdoblju najznačajnije smanjenje broja zaposlenih osoba zabilježeno je u djelatnostima građevinarstva i industrije.

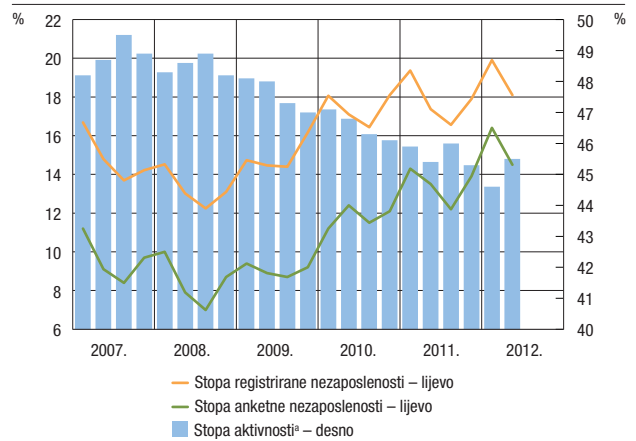
Broj nezaposlenih osoba porastao je tijekom prvog polugodišta (prema sezonski prilagođenim podacima HZZ-a), te se nastavio povećavati i u trećem tromjesečju 2012. U skladu s kretanjem broja zaposlenih i broja nezaposlenih osoba sezonski prilagođena prosječna stopa nezaposlenosti u prvoj je polovini godine iznosila 18,4%, a tijekom srpnja i kolovoza povećala se na 19,0%. Rezultati Ankete o radnoj snazi dostupni za prvih šest mjeseci tekuće godine također upućuju na izrazito visoku stopu nezaposlenosti u tom razdoblju (14,4% prema sezonski prilagođenim podacima).

Nominalne bruto i neto plaće stagnerale su u prvoj polovini godine, no potom su se blago smanjile tijekom srpnja i kolovoza. Realne su plaće pale već u prvom polugodištu, a u srpnju i kolovozu nastavilo se njihovo smanjivanje u odnosu na prethodno tromjesečje, ali nešto blažim intenzitetom jer su povoljnija kretanja cijena više nego nadoknadila nešto nepovoljniju dinamiku nominalnih plaća.

Nominalni jedinični trošak rada porastao je tijekom prvog tromjesečja, u prvom redu zbog kontrakcije gospodarske

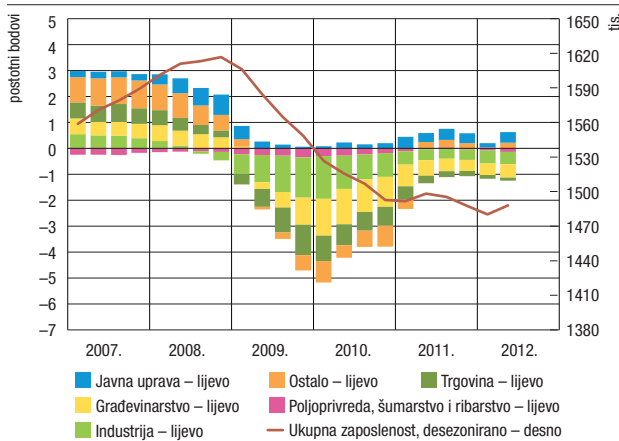
aktivnosti u istom razdoblju. U drugom je tromjesečju zabilježen pad jediničnog troška rada zato što je pad troškova rada bio izrazitiji nego pad proizvodnosti rada. Budući da je razina cijena istodobno rasla, realni jedinični trošak rada padao je tijekom prvih šest mjeseci, što je potiskivalo troškovne pritiske na inflaciju.

Slika 16. Stope nezaposlenosti i aktivnosti

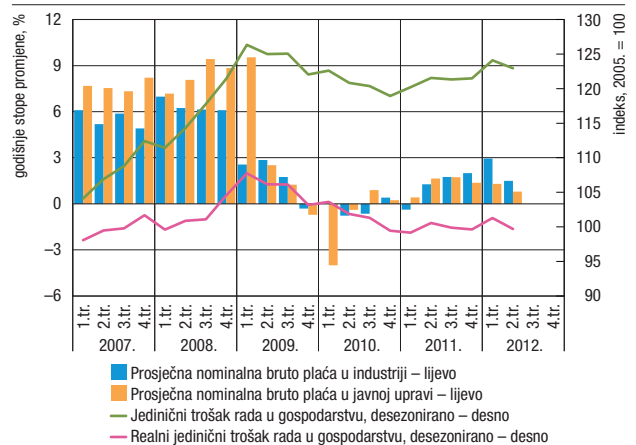
^a Aktivno stanovništvo kao udio u radno sposobnom stanovništvu (15+).
Izvori: HZZ; DZS

Slika 15. Ukupna zaposlenost i doprinosi rastu zaposlenosti po sektorima

Izvor: HZMO (sezonska prilagodba HNB-a)

Slika 17. Bruto plaća i jedinični trošak rada

Izvori: DZS; HZMO (sezonska prilagodba HNB-a)

5. Inflacija

Početak 2012. godine obilježio je zamjetljiv pad inflacije potrošačkih cijena, ostvaren u uvjetima slabe domaće potražnje i nepovoljnih uvjeta na tržištu rada te godišnjeg pada cijena sirovina (bez energije) na svjetskom tržištu. Godišnja stopa inflacije potrošačkih cijena smanjila se na 1,3% u veljači, s 2,1% koliko je iznosila u prosincu 2011. Najveći doprinos tome dali su pad godišnjih stopa promjena cijena prerađenih prehrambenih proizvoda te cijena industrijskih proizvoda bez prehrane i energije (posebno odjeće). Suprotan učinak na inflaciju potrošačkih cijena imalo je povećanje cijena energije.

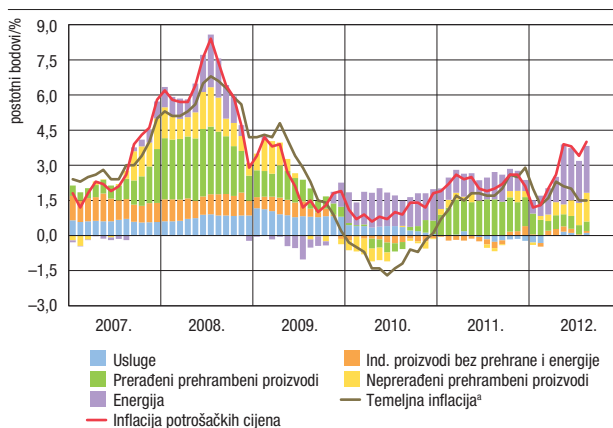
U razdoblju od ožujka do svibnja godišnja stopa inflacije potrošačkih cijena značajno se ubrzala, te je u svibnju dosegla 3,9%. To je, prije svega, bilo posljedica administrativnih odluka na osnovi kojih je povećana osnovna stopa PDV-a s 23% na 25% u ožujku² te na osnovi kojih su poskupjeli električna energija i plin u svibnju³. Osim toga u ožujku su znatno porasle i cijene koje se reguliraju na lokalnoj razini (primjerice opskrba vodom i javni prijevoz). S druge strane, smanjenje doprinosa prerađenih prehrambenih proizvoda inflaciji uglavnom je bilo posljedica odluke o sniženju stope PDV-a s 23% na 10% na ulja i masti, šećer i dječju hranu. U uvjetima slabe potražnje godišnje stope promjene cijena usluga te industrijskih proizvoda bez prehrane i energije ostale su vrlo niske (niže od 1% u svibnju).

Nakon šoka izazvanog povećanjem stope PDV-a i cijena energenata za stanovništvo, mjesečne stope ukupne inflacije (sezonski prilagođene i svedene na godišnju razinu) u razdoblju od lipnja do kolovoza smanjivale su se. Godišnja stopa ukupne inflacije nakon dvomjesečnog se usporavanja povećala na 4,0% u kolovozu. To je, ponajprije, bilo posljedica šoka na strani ponude, odnosno rasta cijena neprerađenih prehrambenih proizvoda (povrća i voća) prouzročene sušom, koja je utjecala na smanjeni urod poljoprivrednih kultura. Osim toga,

u kolovozu se znatnije povećao i doprinos naftnih derivata godišnjoj inflaciji, zbog rasta cijena sirove nafte na svjetskom tržištu, a povećanje doprinosa komunikacijskih usluga bilo je rezultat nepovoljnog učinka baznog razdoblja, odnosno njihova pojeftinjenja u istom razdoblju lani.

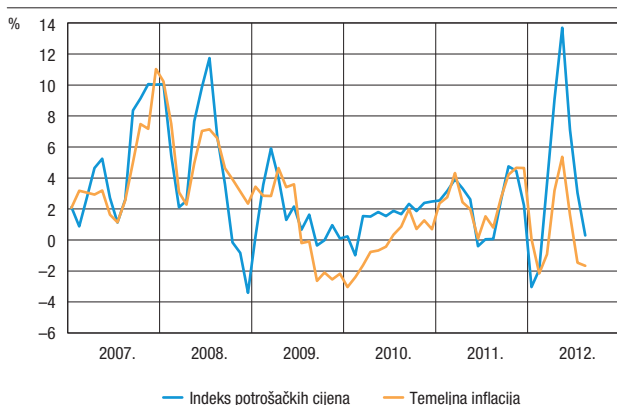
Domaći činitelji, prije svega slaba osobna potrošnja, nepovoljni uvjeti na tržištu rada i smanjenje jediničnih troškova rada⁴, ublažavali su inflatorne pritiske. To je vidljivo u kretanju godišnje stope temeljne inflacije (u čiji se izračun ne uključuju cijene poljoprivrednih proizvoda i administrativne cijene)⁵, koja se smanjila s 2,3% u travnju na 1,5% u srpnju te se na toj razini zadržala i u kolovozu, čemu je najviše pridonijelo smanjenje

Slika 19. Godišnje stope inflacije i doprinosi komponenata inflaciji potrošačkih cijena

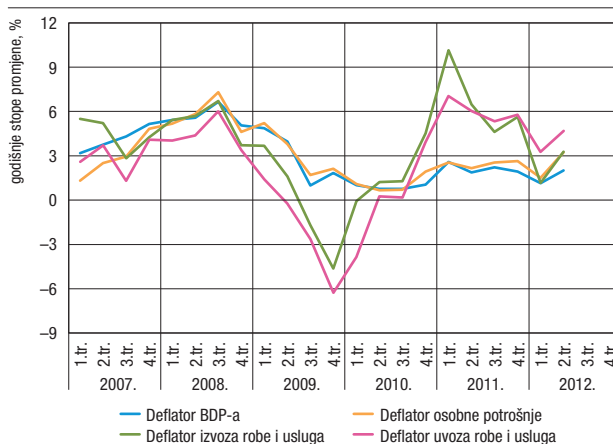
^a Temeljna inflacija ne uključuje cijene poljoprivrednih proizvoda i administrativno regulirane cijene.
Izvor: DZS (izračun HNB-a)

Slika 18. Indeks potrošačkih cijena i temeljna inflacija mjesečne stope promjene na godišnjoj razini^a

^a Mjesečna stopa promjene izračunata je iz tromjesečnoga pomičnog prosjeka sezonski prilagođenih indeksa cijena.
Izvor: DZS (izračun HNB-a)

Slika 20. Deflator BDP-a i pojedinih njegovih komponenata

Izvor: DZS

2 Neto doprinos promjena u sustavu PDV-a mjesečnoj inflaciji u ožujku procjenjuje se na 0,7 postotnih bodova.

3 Ukupan doprinos poskupljenja električne energije i prirodnog plina mjesečnoj inflaciji u svibnju 2012. iznosi 1,5 postotnih bodova.

4 Zabilježeno u drugom tromjesečju u usporedbi s prethodnim tromjesečjem, a potaknuto smanjenjem doprinosa za zdravstveno osiguranje.

godišnje stope promjene cijena industrijskih proizvoda (odjeće) i prerađenih prehrambenih proizvoda. Da je došlo do smanjenja domaćih inflatornih pritisaka, potvrđuje i kretanje mjesečne stope promjene temeljne inflacije svedene na godišnju razinu, koja je u srpnju i kolovozu poprimila negativne vrijednosti.

Ubrzanje godišnjeg rasta implicitnog deflatora uvoza robe

i usluga u drugom tromjesečju 2012. upućuje na jačanje inflatornih pritisaka iz vanjskog okružja. Godišnji rast deflatora izvoza robe i usluga bio je relativno sporiji, pa su se u drugom tromjesečju uvjeti razmjene pogoršali na godišnjoj razini. Istodobno su se povećale godišnje stope promjene deflatora osobne potrošnje i deflatora BDP-a.

5 Indikator temeljne inflacije olakšava da se u analizi kretanja potrošačkih cijena jasnije uoči doprinos onih komponenata čije je kretanje uvelike izvan kontrole monetarnih vlasti (poljoprivredni proizvodi, administrativne cijene, uključujući cijene energenata) ukupnom rastu potrošačkih cijena od doprinosa rastu cijena za koje se smatra da su uglavnom posljedica pritisaka na strani potražnje.

6. Vanjska trgovina i konkurentnost

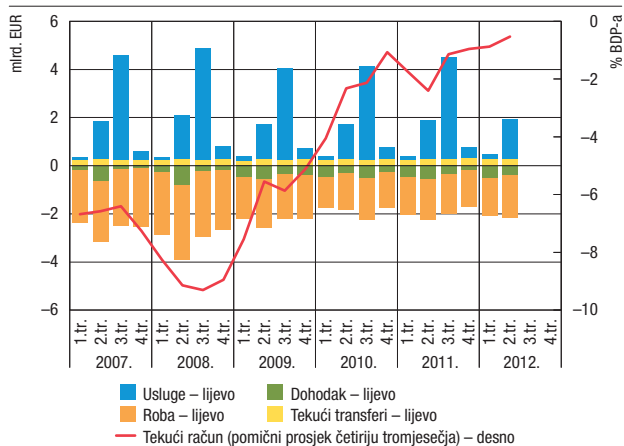
Saldo tekućeg računa platne bilance nastavio se poboljšavati i tijekom prvog polugodišta 2012. Zabilježeni manjak u iznosu od 1,8 mlrd. EUR manji je za 9,7% u odnosu na isto razdoblje 2011., a njegova je kontrakcija odraz neočekivanog smanjenja manjka na računu faktorskih dohodaka te rasta prihoda na računu usluga. Manjak u robnoj razmjeni blago se povećao zbog slabljenja izvoza u vanjskotrgovinske partnere pogođene krizom, posebno Italiju i Sloveniju.

Zbog slabijih poslovnih rezultata nekoliko poduzeća i banaka u inozemnom vlasništvu došlo je do pada manjka na računu faktorskih dohodaka u prvoj polovini 2012. godine. Takva su kretanja bila posebno naglašena u drugom tromjesečju, kada su rashodi od izravnih ulaganja, nakon blagog pada početkom godine, smanjeni za 0,2 mlrd. EUR na godišnjoj razini. Slabiji poslovnih rezultati poduzeća u vlasništvu nerezidenata uglavnom se odnose na proizvodnju naftnih derivata i kemijskih

proizvoda te na financijsko posredovanje, dok su u drugim djelatnostima poslovni rezultati uglavnom nadmašili prošlogodišnja ostvarenja. Premda se rast kamatnih rashoda, na godišnjoj razini, usporio u drugom tromjesečju u odnosu na prva tri mjeseca 2012., njemu je najviše pridonijela središnja država, koja se sve intenzivnije zadužuje u inozemstvu. Kod ostalih su sektora blago smanjeni troškovi inozemnog financiranja u drugom tromjesečju. Osim usporenog rasta duga, tome su pogodovali i nešto povoljniji uvjeti financiranja na inozemnim tržištima. Višak u razmjeni usluga nastavio je rasti i u drugom tromjesečju 2012., ponajviše zahvaljujući rastu prihoda od turizma od 9,1% na godišnjoj razini, čemu je osobit doprinos dao veći broj noćenja gostiju iz Njemačke. K tome se nastavio trend rasta pozitivnog salda na računu tekućih transfera zbog rasta prihoda privatnog sektora.

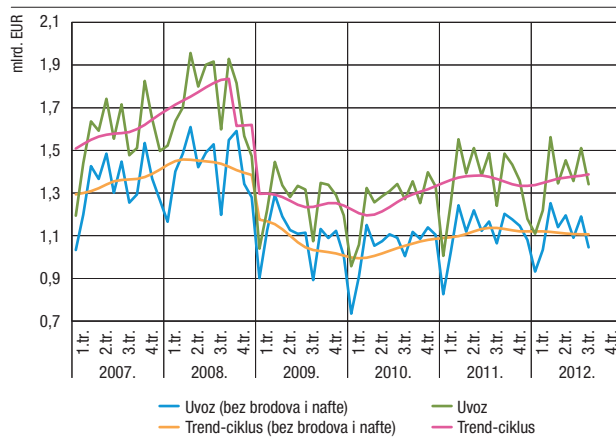
Slabljenje inozemne potražnje nepovoljno se odrazilo na

Slika 21. Saldo tekućeg računa i njegova struktura

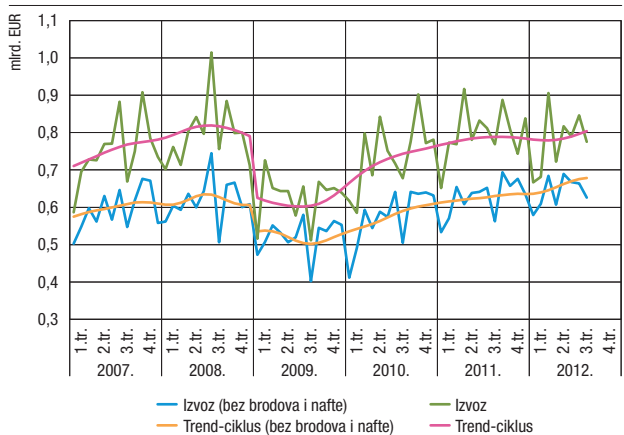
Izvor: HNB

Slika 23. Robni uvoz (cif) i trend-ciklus

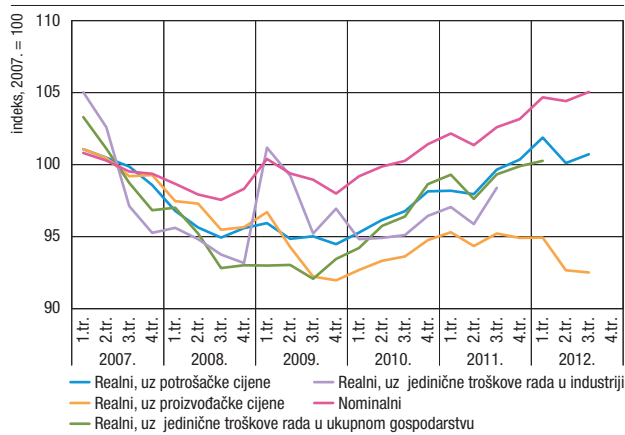
Napomena: Podaci za treće tromjesečje 2012. odnose se na srpanj i kolovoz.
Izvor: DZS (trend-prilagodba HNB-a)

Slika 22. Robni izvoz (fob) i trend-ciklus

Napomena: Podaci za treće tromjesečje 2012. odnose se na srpanj i kolovoz.
Izvor: DZS (trend-prilagodba HNB-a)

Slika 24. Nominalni i realni efektivni tečajevi kune

Napomena: Pad indeksa označuje efektivnu aprecijaciju kune. Podaci za treće tromjesečje 2012. odnose se na srpanj.
Izvor: HNB

domaći izvoz. Tako je robni izvoz, nakon stagnacije u prva tri mjeseca, u drugom tromjesečju 2012. pao za 1,8% na tromjesečnoj razini, prema sezonski prilagođenim podacima. Nastavku nepovoljnog trenda uvelike je pridonio nizak izvoz brodova. Rast izvoza suženog agregata (bez brodova i nafte), koji je iznosio 1,5% tijekom prva tri mjeseca, povećao se na 3,1% u drugom tromjesečju. Među pojedinim odsjecima izraženiji rast u prvih šest mjeseci 2012., u odnosu na drugu polovinu 2011., zabilježen je kod izvoza nemonetarnog zlata, zemnog i industrijskog plina, žitarica i proizvoda od žitarica te dijela kapitalnih dobara. Nepovoljna su kretanja, osim kod izvoza brodova, primjetna i kod izvoza željeza i čelika te metalnih ruda i otpada. Međutim, u srpnju i kolovozu ponovno je zabilježen pad suženog agregata izvoza (-1,9% u odnosu na prosjek drugog tromjesečja). Zbog porasta izvoza brodova i naftnih derivata ukupan je izvoz u srpnju i kolovozu ipak porastao za 3,7%.

Nepovoljno kretanje robnog uvoza odraz je slabljenja domaće gospodarske aktivnosti. Nakon što se robni uvoz oporavio u prva tri mjeseca 2012. godine, u drugom tromjesečju ponovno je pao za 1,0% (prema sezonski prilagođenim podacima). Oporavak uvoza, koji se bilježio početkom godine, potpomogle su visoke vrijednosti uvoza brodova na doradu, ali i snažan uvoz plina i električne energije, koji se potom usporio. Negativnom trendu u drugom tromjesečju pridonio je i pad

uvoza cestovnih vozila, nakon što je u prva tri mjeseca 2012. bila zabilježena stagnacija. U srpnju i kolovozu uvoz je ponovno ojačao (2,9% u odnosu na prosjek drugog tromjesečja), a za njegov su rast ponajviše zaslužni brodovi vraćeni (uvezeni) u domaća brodogradilišta s dorade te snažniji uvoz nafte i naftnih derivata. Rast uvoza ostale robe bio je umjereniji (uvoz bez brodova i nafte povećao se za 1,3% na tromjesečnoj razini).

Kretanje pokazatelja cjenovne konkurentnosti hrvatskog izvoza tijekom 2012. nije bilo jednoznačno. Realni efektivni tečaj kune uz potrošačke cijene deprecirao je u prvom polugodištu 2012. u odnosu na prethodno polugodište, čemu je pridonijela deprecijacija nominalnoga efektivnog tečaja kune u prvom tromjesečju. Nakon blage aprecijacije u drugom tromjesečju, početak trećeg tromjesečja obilježila je ponovna blaga deprecijacija realnoga efektivnog tečaja kune uz potrošačke cijene. Nasuprot tome, realni efektivni tečaj kune uz proizvođačke cijene aprecirao je na polugodišnjoj razini jer je kretanje domaćih cijena bilo nepovoljnije nego u većini glavnih trgovinskih partnera, a slična su se kretanja nastavila i početkom trećeg tromjesečja. Podaci o kretanju realnoga efektivnog tečaja kune uz jedinične troškove rada za ukupno gospodarstvo dostupni su za prvo tromjesečje 2012. te upućuju na njegovu daljnju deprecijaciju.

7. Uvjeti financiranja i tokovi kapitala

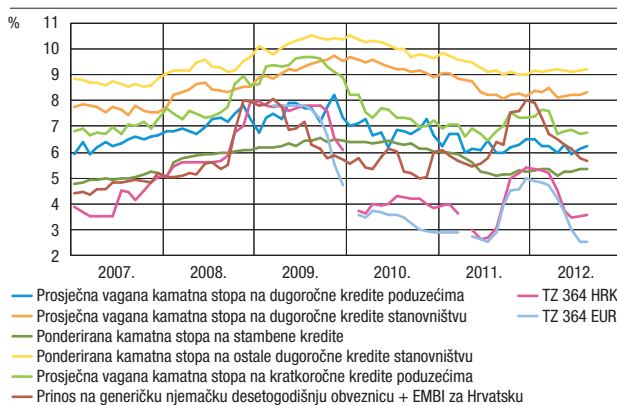
Uvjeti financiranja domaćih sektora u prvom tromjesečju 2012. bili su nepovoljni. U drugom i trećem tromjesečju zabilježena su povoljnija kretanja pa su troškovi financiranja uglavnom bili niži nego na početku godine. Pritom je došlo do zamjetnog poboljšanja pokazatelja inozemnih troškova financiranja, dok su se domaći troškovi snažnije smanjili jedino za trezorske zapise i kratkoročne kredite.

Razlike u prinosima na hrvatske obveznice i prinosi na premiju osiguranja od kreditnog rizika za Hrvatsku (engl. *credit default swap* ili, skraćeno, CDS) tijekom 2012. bili su izrazito kolebljivi, odražavajući tako napetosti na europskom financijskom tržištu. No, spomenuti pokazatelji postupno su se smanjivali od sredine godine, a njihova snažnija korekcija uslijedila je u trećem tromjesečju nakon odluke ESB-a o pokretanju novih nekonvencionalnih mjera monetarne politike jer se neizvjesnost na europskom financijskom tržištu nakon toga znatno

smanjila. Tako je razina te premije za Hrvatsku na kraju rujna bila gotovo za 200 baznih bodova niža nego na početku godine, čemu je zasigurno pridonijelo i poboljšanje trenda kreditne agencije Fitch za hrvatski kreditni rejting. Mjereno istim pokazateljem, uvjeti financiranja postali su povoljniji i za banke majke domaćih banaka.

Povoljnija kretanja u međunarodnom okružju ogledala su se u kretanju kratkoročnih kamatnih stopa na domaćem tržištu. Troškovi financiranja države na aukcijama trezorskih zapisa kao i kamatne stope na kratkoročne kredite poduzećima postupno su se smanjivali i na početku trećeg tromjesečja bili su povoljniji nego na početku godine. No kamatne stope na dugoročne kredite ostale su gotovo nepromijenjene. Blaga korekcija u drugom tromjesečju zabilježena je samo kod kamatnih stopa na stambene kredite stanovništvu, ali takva kretanja bila su privremena i odražavala su utjecaj odobravanja kredita

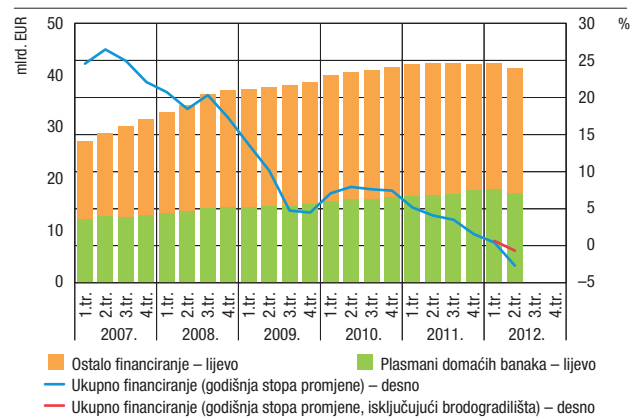
Slika 25. Domaći i inozemni troškovi financiranja

Napomena: EMBI je indeks (engl. *Emerging Market Bond Index*) koji pokazuje razliku prinosa na državne vrijednosne papire koje su izdale zemlje s tržištima u nastajanju, među kojima je i Hrvatska, u odnosu na nerizične vrijednosne papire koje su izdale razvijene zemlje.

Izvori: Bloomberg; MF; HNB

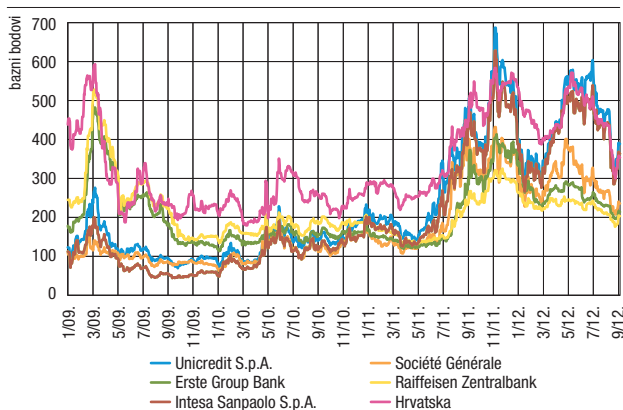
Slika 27. Financiranje poduzeća prema izvorima

Napomena: Ostalo financiranje uključuje zaduživanje poduzeća kod domaćih društava za leasing i izravno zaduživanje kod HBOR-a te zaduživanje kod inozemnih banaka i vlasnički povezanih poduzeća u inozemstvu.

Izvori: Hanfa (izračun HNB-a); HNB

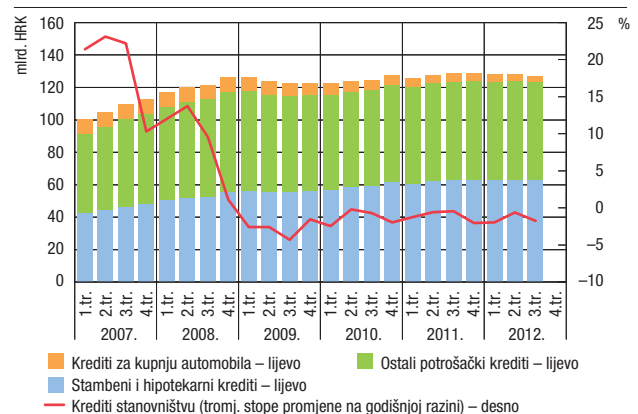
Slika 26. Kretanje premije osiguranja od kreditnog rizika (CDS) za Hrvatsku i odabrane banke majke domaćih banaka

Napomena: Razlika prinosa na premiju osiguranja od kreditnog rizika jest godišnji iznos premije koju kupac CDS-a plaća kako bi se zaštitio od kreditnog rizika povezanog s izdavateljem nekog instrumenta.

Izvor: Bloomberg

Slika 28. Krediti stanovništvu prema namjeni

Napomena: Tromjesečne stope promjena kredita izračunate su iz vrijednosti iz kojih je isključen utjecaj tečajnih promjena. Posljednji dostupni podaci odnose se na kolovoz 2012.

Izvor: HNB

po posebnom programu Vlade RH.

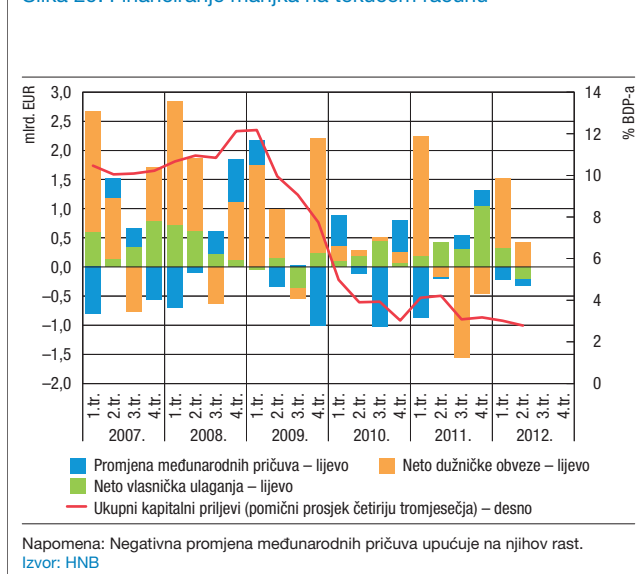
Izostanak pada dugoročnih kamatnih stopa u uvjetima slabe potražnje za kreditima i nepovoljnih realnih kretanja rezultirao je umjerenim razduživanjem sektora poduzeća u prvoj polovini 2012. godine. Pritom je kod tog sektora zabilježeno blago smanjenje duga prema domaćim bankama, ali i pad duga kod ostaloga domaćeg i inozemnog financiranja. Stoga je na kraju lipnja godišnja promjena ukupnog duga poduzeća postala negativna, čak i nakon isključivanja učinka preuzimanja kredita brodogradilišta od Ministarstva financija, zbog čega se u 2012. značajno smanjilo stanje domaćih kredita poduzećima.

Kreditni stanovništvo u 2012. godini nastavilo su se postupno smanjivati. Takva kretanja zrcale nepovoljne uvjete u gospodarstvu, posebice na tržištu rada, te slabu potražnju za kreditima. U strukturi kredita ovom sektoru najviše se smanjuju krediti za kupnju automobila, dok stanje, udjelom najznačajnijih, stambenih kredita nastavlja stagnirati.

7.1. Inozemni tokovi kapitala

Smanjeni priljevi inozemnoga kapitala u prvom polugodištu 2012. odražavaju nepovoljna domaća realna kretanja i neizvjesnosti koje prevladavaju među međunarodnim ulagačima. Neto priljev inozemnoga kapitala u prvom polugodištu 2012. manji je za trećinu u odnosu na isto razdoblje 2011. te je, isključujući promjenu međunarodnih pričuva, iznosio 1,7 mlrd. EUR. Inozemna izravna vlasnička ulaganja iznosila su tek 42 mil. EUR u prva tri mjeseca 2012., a i u drugom su tromjesečju bila izrazito skromna (0,1 mlrd. EUR). Spomenuta ulaganja uglavnom se odnose na manje projekte u turizmu, trgovinskoj djelatnosti te proizvodnji hrane i pića. Značajan dio priljeva inozemnoga kapitala u prvom tromjesečju 2012. posljedica je primjetnog povlačenja inozemne imovine banaka (0,9 mlrd. EUR) radi upisa eurskih trezorskih zapisa Ministarstva financija⁶. Potom je, u drugom tromjesečju 2012., pokretač

Slika 29. Financiranje manjka na tekućem računu

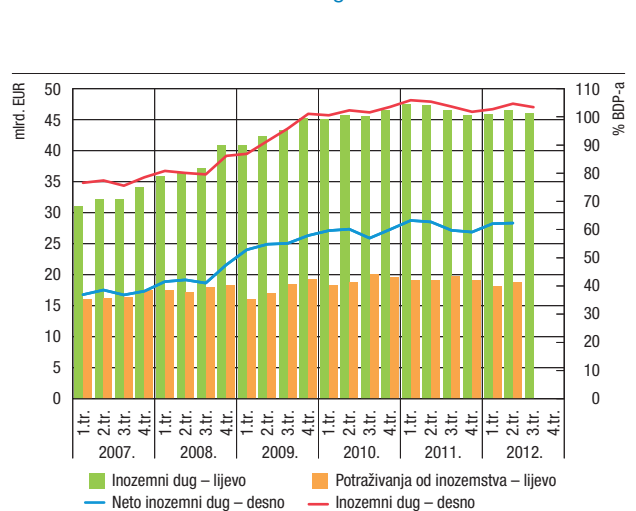

6 HNB je, dopunom Odluke o minimalno potrebnim deviznim potraživanjima, u devizna potraživanja uključio i iznos trezorskih zapisa Ministarstva financija RH nominiranih u eurima te izdanih na aukciji održanoj u veljači 2012., pa je tako poslovnim bankama omogućeno da sredstva iz inozemne aktive plasiraju u trezorske zapise MF-a (764 mil. EUR).

dužničkih priljeva kapitala uglavnom bila središnja država i nešto manje privatna poduzeća, dok su se drugi sektori uglavnom razduživali. Nakon tek blagog rasta inozemnih obveza banaka u prva tri mjeseca 2012., neočekivan je bio intenzitet njihova razduživanja u drugom tromjesečju, koji je omogućen pojačanim rastom domaćih izvora sredstava u uvjetima slabe kreditne aktivnosti.

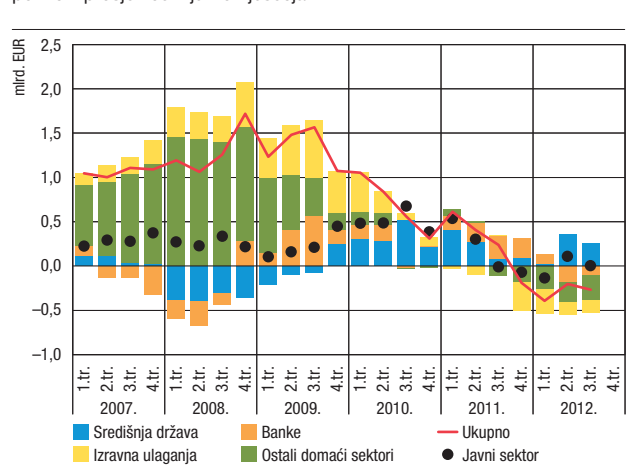
Tijekom prvog polugodišta 2012. godine zabilježeno je pogoršanje neto inozemne pozicije, koje je bilo najizraženije kod sektora države. Neto priljev dužničkoga kapitala u prvih šest mjeseci iznosio je 1,6 mlrd. EUR. Zamjetno pogoršanje neto inozemne dužničke pozicije države i privatnih poduzeća nastupilo je u drugom tromjesečju 2012. zbog porasta njihovih obveza prema inozemstvu. Istodobno su banke poboljšale svoju neto inozemnu poziciju smanjivanjem inozemnih obveza, ali i povećanjem inozemne aktive. Međunarodne pričuve povećane su (isključujući utjecaj međuvalutnih promjena) za 0,2 mlrd. EUR u prva tri mjeseca i još za 0,1 mlrd. EUR u drugom tromjesečju 2012., najviše na osnovi otkupa deviza od središnje države. Na kraju lipnja iznosile su 11,6 mlrd. EUR i bile su

Slika 30. Bruto i neto inozemni dug

Napomena: Podaci za treće tromjesečje 2012. odnose se na srpanj.
Izvor: HNB

Slika 31. Doprinosi domaćih sektora tromjesečnim promjenama inozemnog duga
pomični prosjek četiriju tromjesečja

Napomena: Podaci za treće tromjesečje 2012. odnose se na srpanj.
Izvor: HNB

dovoljne za pokriće 7,4 mjeseca uvoza robe i usluga.

Na prirast inozemnog duga u prvom polugodištu 2012. najviše je utjecalo izdavanje obveznica države i Agrokora d.d. Bruto inozemni dug povećao se za 0,2 mlrd. EUR u prva tri mjeseca 2012., a potom za 0,6 mlrd. EUR u drugom tromjesečju. Osim neto transakcija u ukupnom iznosu od 0,6 mlrd. EUR na njegov prirast u prvom polugodištu nepovoljno se odrazilo i slabljenje eura prema američkom dolaru. Prirast duga uglavnom je posljedica izdavanja državne obveznice na američkom tržištu (1,5 mlrd. USD) u travnju. Inozemne obveze privatnih poduzeća u prva tri mjeseca 2012. neznatno su se povećale, a zamjetan prirast duga u drugom tromjesečju ponajprije je rezultat izdavanja inozemne obveznice Agrokora d.d. (0,3 mlrd. EUR). Premda se dugogodišnji trend razduživanja nebankarskih financijskih institucija nastavio i u prva tri mjeseca 2012., nakratko je zaustavljen u drugom tromjesečju, kada su nebankarske financijske institucije blago povećale svoje inozemne obveze. Banke su nakon blagog zaduživanja u prva tri mjeseca 2012., primjetno smanjile svoju inozemnu zaduženost

u drugom tromjesečju (0,5 mlrd. EUR). Javna su poduzeća pojačala razduživanje prema inozemnim kreditorima, posebno u drugom tromjesečju, a dug je dodatno smanjen nakon što je država preuzela dio inozemnog duga brodogradilišta (0,3 mlrd. EUR), kao dio procesa njihova restrukturiranja.

Srpanj je bio obilježen daljnjim naglašenim razduživanjem banaka, ali i neznatnim razduživanjem privatnih poduzeća i nebankarskih financijskih institucija. U srpnju se, zahvaljujući snažnom sezonskom priljevu deviza od turizma, trend razduživanja banaka intenzivirao uz dodatni pad duga od 0,5 mlrd. EUR. Osim toga, privatna su poduzeća također u srpnju blago smanjila inozemne obveze, a i nebankarske su se financijske institucije ponovno u manjoj mjeri razdužile. Zbog spomenutih transakcija bruto inozemni dug na kraju srpnja iznosio je 46,0 mlrd. EUR ili za 0,6 mlrd. EUR manje nego na kraju lipnja. Relativni su se pokazatelji inozemne zaduženosti, nakon poboljšanja tijekom cijele 2011., ponovno pogoršali u 2012. (udio inozemnog duga u BDP-u povećao se i na kraju srpnja iznosio je 103,4%).

8. Monetarna politika

Središnja je banka u 2012. godini nastavila s politikom osiguravanja povoljne likvidnosti monetarnog sustava, ne ugrožavajući pritom stabilnost tečaja domaće valute. HNB je također nastavio podupirati oporavak kreditne aktivnosti u suradnji s HBOR-om i poslovnim bankama.

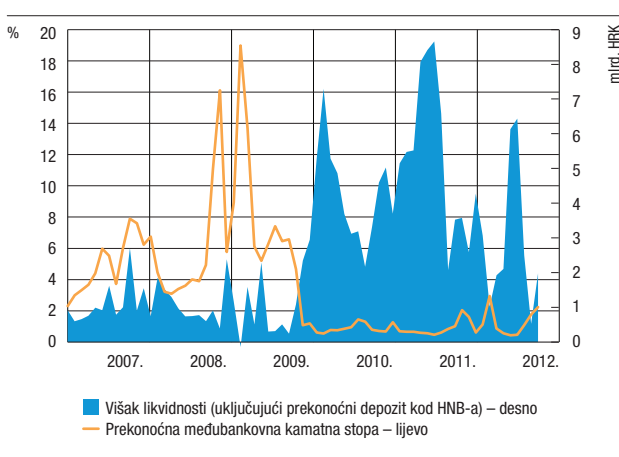
Kako bi pridonio poboljšanju uvjeta financiranja poduzeća, HNB je, u dogovoru s poslovnim bankama i HBOR-om, potaknuo novi program poticajnog kreditiranja.⁷ Provedba programa pokrenuta je smanjenjem stope obvezne pričuve u travnju (s 15% na 13,5%), te su iz oslobođenih sredstava banke kreditirale HBOR, koji s njima provodi kreditni program.⁸ Kreditni potencijal programa iznosi 6,8 mlrd. kuna, pri čemu HBOR i poslovne banke sudjeluju s jednakim iznosima. K tome središnja banka polovinu potraživanja poslovnih banaka od poduzeća koja se realiziraju na osnovi programa, priznaje kao likvidna devizna potraživanja, što bankama dodatno umanjuje regulatorni trošak. Prva aukcija HBOR-a za dodjelu kreditnih kvota iz ovog programa održana je u lipnju, a do početka listopada održane su još tri aukcije. Ukupan iznos dodijeljenih kreditnih kvota na aukcijama do sredine listopada iznosio je 2,0 mlrd. kuna, a kamatne stope po kojima su krediti odobreni zamjetno su povoljnije od tržišnih.

Stabilnost tečaja u prvom tromjesečju središnja je banka osigurala intervencijama na deviznom tržištu i podizanjem stope obvezne pričuve (s 14% na 15% u siječnju). No, to je povećanje bilo privremeno jer je već u travnju stopa obvezne pričuve spuštena s 15% na 13,5%. Na stabiliziranje uvjeta na domaćem deviznom tržištu povoljno je utjecalo i međunarodno izdavanje državne obveznice u travnju. Dio deviza prikupljenih otkupom od države HNB je potkraj svibnja vratio na tržište. U trećem je

pak tromjesečju monetarno okružje bilo obilježeno sezonskim smanjenjem kunske likvidnosti i aprecijacijskim pritiscima na tečaj zbog porasta potražnje za gotovinom u ljetnim mjesecima. Poslovne banke raspolagale su nešto nižim iznosima viška likvidnosti i zato što su na osnovi sredstava oslobođene obvezne pričuve odobrile sindicirani kredit HBOR-u u sklopu kreditnog Programa razvoja gospodarstva (3,4 mlrd. kuna), a ta su sredstva položena na poseban račun kod središnje banke. Porast depozita središnje države kod HNB-a i izdavanje državnih obveznica na domaćem tržištu dodatno su utjecali na smanjenje likvidnosti. U skladu s time kamatne stope na prekonocne kredite na novčanom tržištu blago su porasle.

Ukupnim deviznim transakcijama HNB-a u prvih devet mjeseci 2012. godine ostvarena je neto kupnja deviza u iznosu od 209,1 mil. EUR. Neto otkup deviza ostvaren je jer su otkupi deviza od države premašili prodaje bankama, pa je HNB na taj

Slika 32. Likvidnost banaka i prekonocna međubankovna kamatna stopa

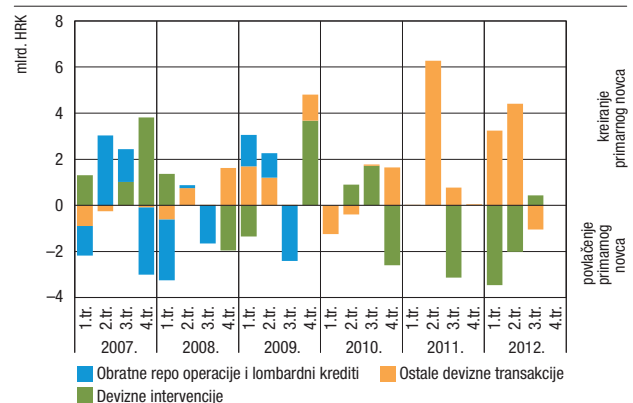

Izvor: HNB

7 Prema programu kreditiranja gospodarski subjekti s razvojnim potencijalom jesu poduzeća, potencijalni korisnici kredita, koja ostvaruju najmanje 10% prihoda od prodaje robe/usluga na međunarodnom tržištu te imaju najmanje 25% privatnog vlasništva na dan podnošenja kreditnog zahtjeva. Usto, poduzeća moraju udovoljiti i određenim kriterijima likvidnosti, zaduženosti i profitabilnosti.

8 Jednako kao i kod modela A i A+, koji su se provodili tijekom 2010. i 2011. godine.

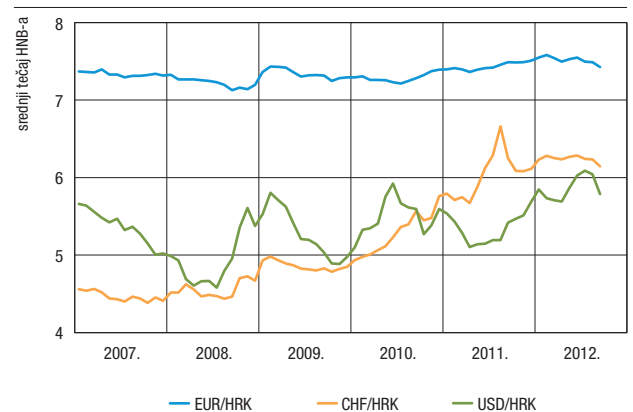
Slika 33. Tokovi formiranja primarnog novca (M0)

Napomena: U ostale devizne transakcije ubrajaju se kupoprodaje deviza s MF-om i ugovori o razmjeni (devizni swap) s poslovnim bankama. Pozitivne vrijednosti odražavaju kupnju deviza.

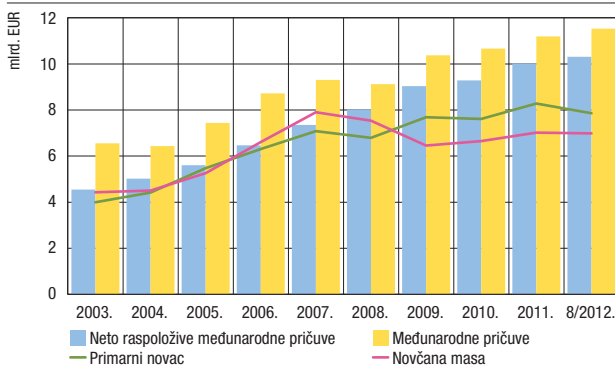
Izvor: HNB

Slika 34. Nominalni tečajevi EUR/HRK, USD/HRK i CHF/HRK

Izvor: HNB

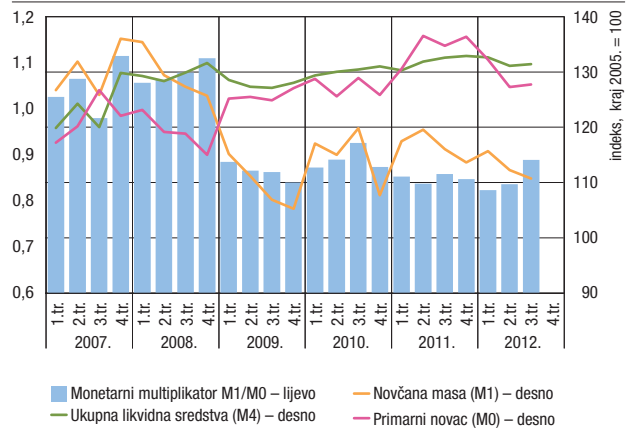
Slika 35. Međunarodne pričuve HNB-a i monetarni agregati

Napomena: Neto raspoložive pričuve definirane su kao međunarodne pričuve umanjene za inozemnu pasivu, obveznu pričuvu u devizama, opću i posebnu alokaciju posebnih prava vučenja iz 2009. godine, devizne depozite države te izvanbilančne obveze (ugovori o razmjeni, engl. *swap*). Posljednji dostupni podaci za novčanu masu odnose se na kraj kolovoza 2012.

Izvor: HNB

Slika 36. Monetarni agregati i monetarni multiplikator indeks kretanja desezoniranih vrijednosti deflacioniranih indeksom potrošačkih cijena

Napomena: Posljednji dostupni podaci odnose se na kraj kolovoza 2012.

Izvor: HNB

osnovi ukupno kreirao primarni novac u iznosu od 1,6 mlrd. kuna. Stoga se zadržala povoljna likvidnost monetarnog sustava i niske kamatne stope na novčanom tržištu.

Nakon što je lagano slabio u prvom polugodištu, tečaj kune prema euru u trećem se tromjesečju kretao na nešto nižim razinama nego u dotadašnjem dijelu godine. Aprecijacija domaće valute uobičajena je u ljetnim mjesecima zbog sezonskog priljeva deviza, no pritiske na jačanje tečaja djelomično su potaknula i očekivanja da će se pojedina državna i privatna poduzeća zadužiti u inozemstvu. Što se tiče kretanja tečaja prema drugim valutama, aprecijacija prema američkom dolaru i švicarskom franku u trećem tromjesečju odražava kretanje eura prema tim valutama na svjetskome deviznom tržištu. Tako je na kraju rujna tečaj kune prema američkom dolaru i švicarskom franku bio na sličnim razinama kao i na kraju 2011. godine.

Bruto međunarodne pričuve u prvoj polovini godine povećale su se za 0,4 mlrd. EUR, u trećem tromjesečju smanjile su se za 0,2 mlrd. EUR i na kraju rujna iznosile su 11,4 mlrd. EUR. Ukupno je u prvih devet mjeseci 2012. za bruto i neto

raspoložive pričuve zabilježen rast od 1,8% odnosno 3,0%. Na njihovo povećanje najviše je utjecala neto kupnja deviza HNB-a u deviznim transakcijama s bankama i središnjom državom. Na kraju trećeg tromjesečja razina pričuva i dalje je znatno premašivala stanje novčane mase (M1) i primarnog novca (M0) u Hrvatskoj.

Kretanje realnih desezoniranih monetarnih agregata zrcali nepovoljna kretanja realne aktivnosti, ali i umjereno ubrzanje inflacije. Tako se kod vrijednosti novčane mase i ukupnih likvidnih sredstava u prvih osam mjeseci 2012. bilježi smanjenje odnosno stagnacija u usporedbi s razinom s kraja 2011. Ostvarena kretanja nominalnih monetarnih agregata u trećem tromjesečju bila su nešto povoljnija jer su tijekom ljetnih mjeseci zamjetno porasli depoziti poduzeća i stanovništva. Promatra li se duže razdoblje, sadašnja razina monetarnog agregata M1 još je znatno niža u usporedbi sa stanjem prije krize, dok je razina realnoga desezoniranoga monetarnog agregata M4 blago porasla.

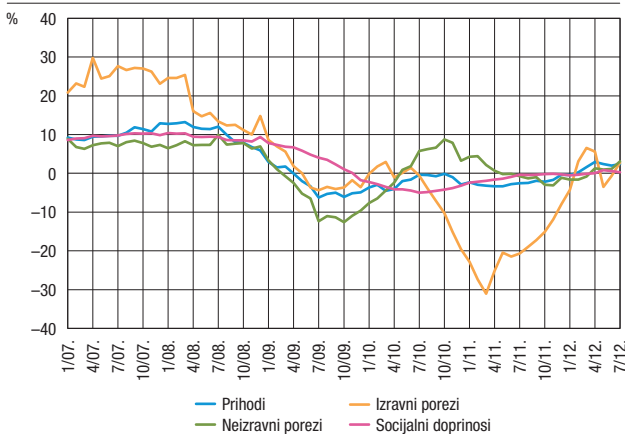
9. Javne financije

Unatoč nepovoljnijim gospodarskim kretanjima i najavama smanjenja poreznog tereta pri donošenju proračuna, izmjene u poreznom zakonodavstvu i bolja naplata poreza i doprinosa tijekom prvih sedam mjeseci 2012. rezultirali su godišnjim povećanjem prihoda konsolidirane središnje države od 3,6%. Povoljna dinamika prihoda u razdoblju od siječnja do srpnja može se pretežno objasniti povećanjem osnovne stope PDV-a za dva postotna boda krajem prvog tromjesečja 2012. Izraziti negativan doprinos kretanju prihoda dali su jedino prihodi od trošarina, i to uglavnom zbog pada prihoda od trošarina na naftne derivate, što se može povezati s padom potražnje zbog sve viših cijena naftnih derivata. Ocijenjeni učinci izmjena poreznih pravila u 2012. i kretanje relevantnih makroekonomskih osnovica ne mogu u cijelosti objasniti dinamiku prihoda u promatranom razdoblju, već je ona bila određena i mjerama koje su rezultirale boljom naplatom prihoda. To je posebno vidljivo

u dinamici prihoda od socijalnih doprinosa, koji su blago porasli zbog odredbe Vlade da poslodavci ne mogu isplatiti zaposlenicima plaće, a da ne uplaćuju doprinose državi, iako je početkom svibnja stopa doprinosa za zdravstveno osiguranje spuštena s 15% na 13%.

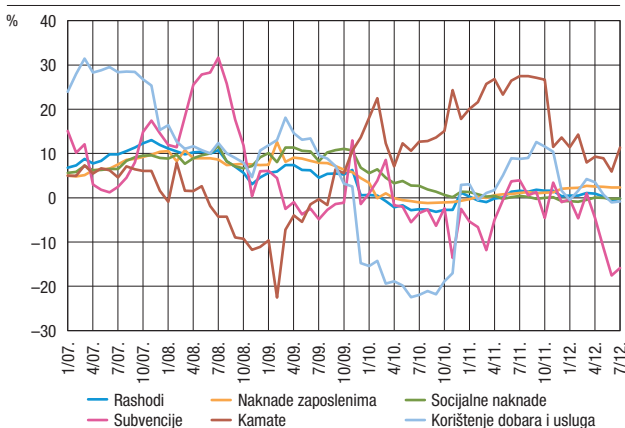
Rashodi konsolidirane središnje države u prvih sedam mjeseci blago su se povećali (0,4%), iako je proračunom bilo predviđeno njihovo znatno smanjenje. Zamjetna razlika u dinamici rashoda u odnosu na onu planiranu za 2012. vidljiva je u rashodima za zaposlene i socijalne naknade. Naime, za te je stavke planirano značajno smanjenje na godišnjoj razini, ali one su se u promatranom razdoblju blago povećale. Pritom je porast socijalnih naknada uglavnom rezultat porasta rashoda za zdravstvo, dok se rast rashoda za zaposlene može povezati s porastom broja zaposlenih u javnim i državnim službama i rastom njihovih prosječnih plaća. Zbog rasta javnog duga u prošloj

Slika 37. Prihodi konsolidirane središnje države godišnje stope promjene pomičnih dvanaestomjesečnih zbrojeva

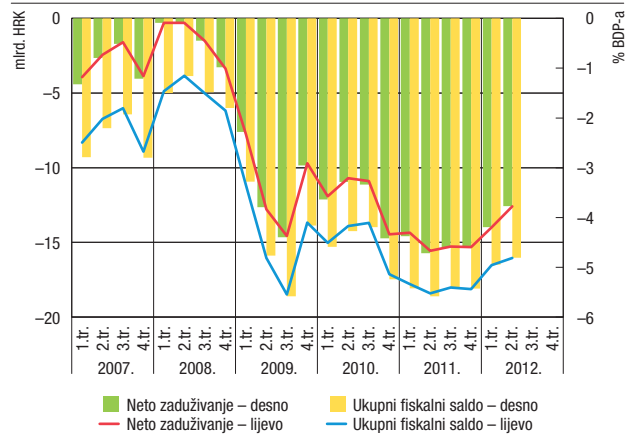
Napomena: Od siječnja 2008. konsolidirana središnja država ne obuhvaća HAC.
Izvor: MF (izračun HNB-a)

Slika 38. Rashodi konsolidirane središnje države godišnje stope promjene pomičnih dvanaestomjesečnih zbrojeva

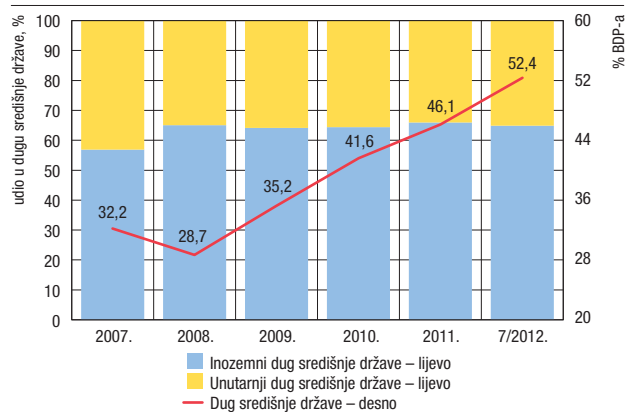
Napomena: Od siječnja 2008. konsolidirana središnja država ne obuhvaća HAC. Rashodi uključuju izdatke za nabavu nefinancijske imovine.
Izvor: MF (izračun HNB-a)

Slika 39. Saldo konsolidirane središnje države pomični zbrojevi četiriju tromjesečja

Izvor: MF (izračun HNB-a)

Slika 40. Dug središnje države stanje na kraju razdoblja

Napomena: Od siječnja 2008. konsolidirana središnja država ne obuhvaća HAC. Za izračun omjera duga središnje države i BDP-a na kraju srpnja 2012. korišten je zbroj tromjesečnih vrijednosti BDP-a u posljednja četiri tromjesečja.
Izvor: HNB

godini najveći pozitivan doprinos rastu rashoda u razdoblju od siječnja do srpnja dali su rashodi za kamate. Spomenuta povećanja donekle je ublažio pad rashoda za subvencije, posebice poljoprivrednicima, kao i uštede na materijalnim rashodima i tzv. ostalim rashodima (prije svega zbog smanjenja transfera Hrvatskim željeznicama).

Nabava nefinancijske imovine zamjetno je smanjena, vjerojatno zbog nastojanja fiskalnih vlasti da nadomjeste neplanirani porast pojedinih tekućih rashoda. Povećanje izdataka za neto dane zajmove djelomično su prouzročila povećana plaćanja na osnovi protestiranih jamstava. Iznos utrošen na izdatke za zajmove upućuje na to da je država već iskoristila planiranu jamstvenu pričuvu.

Manjak središnje države u prvih sedam mjeseci 2012.

iznosio je 8,6 mlrd. kuna i bio je za 1,7 mlrd. kuna manji nego u istom razdoblju prethodne godine. Manjak je financiran na osnovi zaduživanja s obzirom na to da u promatranom razdoblju nije bilo značajnijih primitaka od privatizacije i prodaje nefinancijske imovine.

Rast javnog duga izrazito se ubrzao zbog preuzimanja obveza brodogradilišta. U prvih sedam mjeseci rast javnog duga bio je znatno veći nego prošle godine (20,8 mlrd. kuna u usporedbi s povećanjem od 15,3 mlrd. kuna u istom razdoblju 2011.) jer je država u promatranom razdoblju preuzela oko 8,5 mlrd. kuna kreditnih obveza brodogradilišta u javni dug. Dug središnje države stoga je na kraju srpnja 2012. dosegnuo 174,7 mlrd. kuna ili 52,4% BDP-a.

10. Poslovanje kreditnih institucija

Početak 2012. godine domaći bankarski sektor suočio se s produženom recesijom, padom ukupne gospodarske aktivnosti i nestabilnostima koje su se iz eurozone snažno prelijevale na domaće tržište. Unatoč mjerama Hrvatske narodne banke za ublažavanje tih pritisa, do kraja lipnja prevagnuli su negativni utjecaji, pa je kontrakcija bilance banaka u prvoj polovini 2012. iznosila 1,0%, dok je ostvarena dobit ponajprije pod utjecajem rasta troškova zaduživanja na inozemnom financijskom tržištu smanjena za čak 15,2% u odnosu na isto razdoblje prošle godine. Banke su uspjele zadržati udio neto kamatnog prihoda u neto prihodu na razini prosjeka posljednjih deset godina, a pojačanom kontrolom troškova poslovanja održale su i zadovoljavajuću efikasnost. Troškovi rezerviranja i ispravaka vrijednosti za gubitke i nadalje apsorbiraju gotovo polovinu dobiti. Posljedično, u odnosu na kraj 2011. profitabilnost imovine smanjena je s 1,2% na 1,1%, a profitabilnost kapitala sa 6,9% na 6,3%.

Blago bilančno restrukturiranje i pojačan oprez banaka negativno su utjecali na razinu ukupnih plasmana i preuzetih izvanbilančnih obveza. Oni su u prvoj polovini 2012. smanjeni za 11,4 mlrd. kuna ili 2,6%. Ukupna razina odobrenih kredita stagnira, unatoč zamjetljivim promjenama u sektorskoj strukturi. Preuzimanjem kreditnih obveza brodogradilišta osiguranih državnim jamstvima u javni dug porasla je izloženost banaka prema sektoru državnih jedinica. Porast kredita vidljiv je jedino kod niskorizičnih javnih trgovačkih društava, dok se ostala trgovačka društva i stanovništvo razdužuju. Kvaliteta plasmana je, zbog pada osnovice i starenja portfelja, nastavila opadati, pa je udio djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kredita u ukupnim kreditima dosegao 13,3%. Očekivani gubici po tim kreditima nastavili su rasti po malo višim stopama, pa je trend pada pokrića kredita ispravicima vrijednosti u ovoj godini preokrenut, iako pretkrizne razine još nisu dostignute.

Povećana likvidnost sustava djelomično je iskorištena za razduživanje banaka u inozemstvu, ponajprije smanjivanjem korištenja izvora od većinskih stranih vlasnika. Ipak, oni su i nadalje činili znatan dio od 19,8% ukupnih izvora financiranja. Među domaćim izvorima depoziti stanovništva ostaju stabilan izvor financiranja banaka, ali njihov se rast osjetno usporio, na samo 1,1%. Zamjetljive stope rasta imali su samo depoziti ostalih bankarskih i nebankarskih institucija. Snažna kontrakcija depozita trgovačkih društava od 14,1% posljedica je izostanka oporavka u realnom sektoru, umjerenog razduživanja,

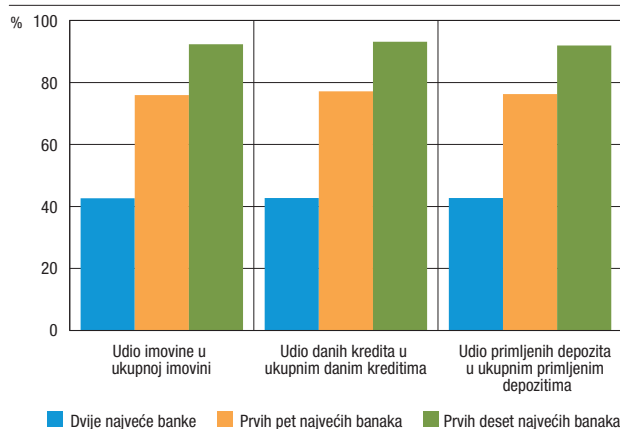
ali i ranih isplata dividendi, potaknutih novim poreznim opterećenjem. Banke su nastavile kapitalno jačanje zadržavanjem polovine iznosa dobiti iz prethodne godine te manjim dokapitalizacijama u nekoliko malih banaka. Istodobno su ukupni kapitalni zahtjevi smanjeni, pa je stopa adekvatnosti jamstvenoga kapitala dosegla najvišu vrijednost u posljednjih dvanaest godina te je iznosila 20,17%.

10.1. Banke

10.1.1. Strukturna obilježja

Na kraju lipnja 2012. u Republici Hrvatskoj poslovalo je 37 kreditnih institucija: 31 banka, jedna štedna banka i pet stambenih štedionica. U odnosu na kraj 2011. godine broj kreditnih institucija ostao je nepromijenjen. Njihova je imovina na kraju prve polovine 2012. iznosila 410,3 mlrd. kuna, a dominantan udio od 98,2% imale su banke (uključujući štednu banku), dok se preostalih 1,8% odnosilo na imovinu stambenih štedionica. Banke su podijeljene u tri grupe banaka usporedivih značajki (velike, srednje i male banke)⁹, a stambene štedionice, zbog specifičnosti poslovanja, čine zasebnu grupu.

Slika 41. Udjeli imovine, kredita i depozita najvećih banaka u ukupnoj imovini, kreditima i depozitima svih banaka na dan 30. lipnja 2012.

Izvor: HNB

Tablica 1. Grupe banaka usporedivih značajki i udio njihove imovine u imovini svih banaka na kraju razdoblja

	XII. 2009.		XII. 2010.		XII. 2011.		VI. 2012.	
	Broj banaka	Udio	Broj banaka	Udio	Broj banaka	Udio	Broj banaka	Udio
Velike banke	6	82,7	6	82,1	6	82,6	6	82,4
Srednje banke	3	9,1	3	9,0	3	9,0	3	9,2
Male banke	25	8,2	24	8,9	23	8,4	23	8,4
Ukupno	34	100,0	33	100,0	32	100,0	32	100,0

Izvor: HNB

⁹ Velike banke su one banke čija je imovina veća od 5% ukupne imovine svih banaka, srednje banke su one banke čija je imovina veća od 1% i manja od 5% ukupne imovine svih banaka, a male banke su one banke čija je imovina manja od 1% ukupne imovine svih banaka.

Tablica 2. Vlasnička struktura banaka i udio njihove imovine u imovini svih banaka na kraju razdoblja

	XII. 2009.		XII. 2010.		XII. 2011.		VI. 2012.	
	Broj banaka	Udio	Broj banaka	Udio	Broj banaka	Udio	Broj banaka	Udio
Domaće vlasništvo	19	9,1	18	9,7	15	9,4	15	9,4
Domaće privatno vlasništvo	17	4,9	16	5,4	13	4,9	13	4,9
Domaće državno vlasništvo	2	4,2	2	4,3	2	4,5	2	4,6
Strano vlasništvo	15	90,9	15	90,3	17	90,6	17	90,6
Ukupno	34	100,0	33	100,0	32	100,0	32	100,0

Izvor: HNB

Na kraju lipnja 2012. ukupan broj banaka kao i njihov raspored po usporedivim grupama ostali su na razini s kraja prošle godine (Tablica 1.). Manje promjene dogodile su se s tržišnim udjelom srednjih i velikih banaka zbog povećanja imovine srednjih banaka za 1,1%, dok se imovina velikih banaka smanjila za 1,2%. Udio imovine grupe malih banaka u ukupnoj imovini svih banaka ostao je nepromijenjenim.

Kretanja pokazatelja koncentracije na kraju prve polovine 2012. u usporedbi s krajem 2011. bila su vrlo blaga, pa je koncentriranost sustava i nadalje znatna (Slika 41.). Tako je jedini zamjetljiv porast udjela vidljiv kod imovine prvih dviju najvećih banaka (za 0,4 postotna boda), na 42,6%. Udio imovine prvih pet najvećih banaka u ukupnoj imovini banaka vrlo se blago smanjio, na 75,9%, a udio imovine prvih deset najvećih banaka vrlo je blago povećan, na 92,4% ukupne imovine. Blagi porast kreditne aktivnosti bio je u prvoj polovini godine zabilježen jedino kod nekolicine manjih banaka, pa se to odrazilo na smanjenje pokazatelja koncentracije danih neto kredita mjere udjelom prvih dviju, pet i deset najvećih banaka, iako su ti udjeli i nadalje visoki.

U prvih šest mjeseci 2012. vlasnička je struktura banaka ostala nepromijenjenom. Ukupno je 17 banaka bilo u većinskom vlasništvu stranih dioničara, a 15 banaka u većinskom vlasništvu domaćih dioničara (Tablica 2.). Promjene udjela imovine banaka prema vrsti vlasništva bile su vrlo blage, manje od 0,1 postotnog boda. Najveći broj banaka (šest) pripadao je dioničarima iz Austrije, a imovina tih banaka činila je čak 61,6% ukupne imovine svih banaka. Potom je slijedilo pet banaka u vlasništvu dioničara iz Italije, s ukupnim tržišnim udjelom od 18,9%. Gotovo 10% ukupne imovine i po jednu banku u svojem vlasništvu imali su dioničari iz Francuske i Mađarske, dok je udio preostalih četiriju banaka, u vlasništvu dioničara iz San Marina, Turske, Švicarske i Srbije, bio neznatan.

10.1.2. Bilanca i izvanbilančne stavke imovina

Produljena gospodarska kriza zrcalila se u usporavanju poslovnih aktivnosti banaka. Nakon blago oporavljenih stopa rasta u 2010. i 2011., u prvoj se polovini 2012. imovina banaka smanjila za 3,9 mlrd. kuna ili 1,0% (Tablica 3.). Dani krediti su stagnirali (-0,3%), a pad njihova iznosa djelomice su ublažile mjere koje je HNB poduzeo radi poticanja gospodarske aktivnosti. Te su mjere rezultirale oslobađanjem znatnog iznosa dotad imobiliziranih sredstava i osjetno nižim regulatornim troškovima, no pojačan oprez banaka i njihovih klijenata razlog je izostanka znatnijih učinaka na kreditni rast. Stoga je dio oslobođenih sredstava iskorišten za otplatu obveza, posebice inozemnih kredita. Slično kao i prethodnih godina, doprinos

usporenom rastu imovine dali su ispravci vrijednosti i rezerviranja za gubitke¹⁰, do čijeg je porasta došlo zbog nastavka pogoršavanja položaja dužnika i otežane naplate potraživanja.

Iznos danih kredita smanjen je u velikim bankama (-0,8%), a u srednjim i malim bankama krediti su porasli, i to za 3,3% odnosno 1,1%. Razlog smanjenja kredita velikih banaka leži ponajprije u manjem iznosu kredita državnim jedinicama, od čega se znatan iznos odnosio na prijevremenu otplatu kredita u jednoj velikoj banci. Istodobno, banke su osjetno povećale ulaganja u vrijednosne papire toga sektora, što je omogućeno zahvaljujući spomenutim mjerama HNB-a. Srednje banke povećale su kredite državnim jedinicama, a male banke kredite financijskim institucijama.

Izmjenom pravila o minimalnoj deviznoj likvidnosti omogućeno je uključivanje trezorskih zapisa MF-a izdanih u eurima i upisanih na aukciji 14. veljače 2012. u obuhvat likvidnih deviznih potraživanja¹¹. Omjer likvidnih deviznih potraživanja i deviznih obveza time je zadržan na istoj razini kao i na kraju 2011. godine (19,3%). Upis spomenutih trezorskih zapisa, u visini od 758,8 mil. EUR, financiran je povlačenjem depozita iz stranih banaka. Njihov je iznos na kraju prve polovine 2012. bio za gotovo 5,0 mlrd. kuna manji (20,0%) nego na kraju prethodne godine. Osjetno manji bio je i iznos depozita kod HNB-a, za što je djelomice zaslužan i manji iznos izdvojene obvezne pričuve, i to zbog smanjenja stope izdvajanja obvezne pričuve s 15% na 13,5% u svibnju 2012.¹² Dio oslobođene obvezne pričuve banke su plasirale HBOR-u (sindicirani kredit 13 banaka u visini od 3,4 mlrd. kuna), u sklopu prve faze Programa razvoja gospodarstva. Cilj je spomenutog Programa osiguravanje povoljnih kredita domaćim poduzetnicima, a koje u podjednakim omjerima odobravaju banke i HBOR. Banke se na aukcijama natječu za iznos kreditne kvote koja se odnosi na dio kredita iz sredstava HBOR-a. Na odobreni iznos kvote banke dodaju vlastita sredstva u istom iznosu i plasiraju ih korisnicima. Do kraja lipnja održana je jedna aukcija, na kojoj je HBOR bankama ponudio 500,0 mil. kuna, a zbog kratkog roka na kraju lipnja još nije bilo realiziranih kredita poduzetnicima u sklopu Programa. U cilju poticanja realizacije Programa krajem lipnja došlo je do još jedne izmjene pravila o minimalnoj deviznoj pokrivenosti¹³. Tom je izmjenom omogućeno uključivanje kredita odobrenih u sklopu Programa, točnije onog dijela

10 U skladu s važećim propisima imovina banaka iskazuje se u neto iznosu, tj. umanjena za ispravke vrijednosti i rezerviranja.

11 Odluka o izmjeni Odluke o minimalno potrebnim deviznim potraživanjima (NN, br. 18/2012.). Glavnina upisanih trezorskih zapisa imala je dospijeće od 546 dana, pa su u izvješćima banaka uključeni u stavku obveznice.

12 Odluka o izmjenama Odluke o obveznoj pričuvi (NN, br. 43/2012.).

13 Odluka o izmjeni Odluke o minimalno potrebnim deviznim potraživanjima (NN, br. 67/2012.).

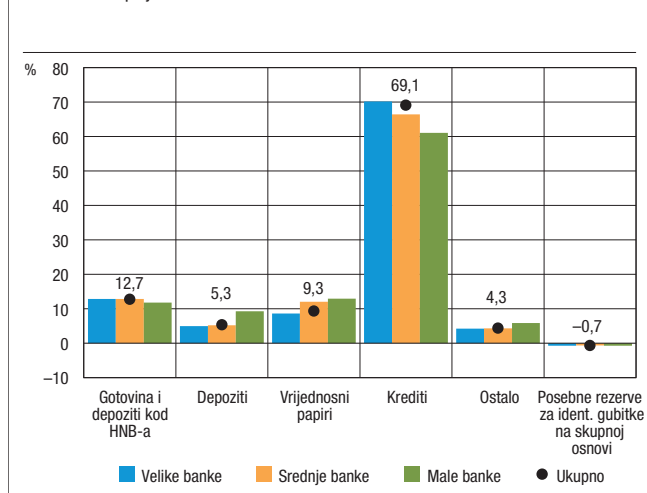
Tablica 3. Struktura imovine banaka

na kraju razdoblja, u milijunima kuna i postocima

	XII. 2009.		XII. 2010.			XII. 2011.			VI. 2012.		
	Iznos	Udio	Iznos	Udio	Promjena	Iznos	Udio	Promjena	Iznos	Udio	Promjena
Gotovina i depoziti kod HNB-a	47.673,1	12,6	47.373,5	12,1	-0,6	53.058,7	13,0	12,0	51.314,0	12,7	-3,3
Gotovina	5.430,9	1,4	5.675,4	1,5	4,5	6.198,2	1,5	9,2	6.789,1	1,7	9,5
Depoziti kod HNB-a	42.242,2	11,2	41.698,2	10,7	-1,3	46.860,5	11,5	12,4	44.525,0	11,0	-5,0
Depoziti kod bankarskih institucija	32.741,9	8,7	30.160,0	7,7	-7,9	26.957,3	6,6	-10,6	21.436,1	5,3	-20,5
Trezorski zapisi MF-a i blagajnički zapisi HNB-a	9.366,8	2,5	10.030,3	2,6	7,1	11.580,0	2,8	15,5	11.708,4	2,9	1,1
Vrijednosni papiri i drugi financijski instrumenti koji se drže radi trgovanja	5.522,4	1,5	5.501,3	1,4	-0,4	2.511,5	0,6	-54,3	837,5	0,2	-66,7
Vrijednosni papiri i drugi financijski instrumenti raspoloživi za prodaju	14.000,5	3,7	14.872,5	3,8	6,2	14.281,2	3,5	-4,0	18.163,6	4,5	27,2
Vrijednosni papiri i drugi financijski instrumenti koji se drže do dospijea	4.012,2	1,1	3.692,3	0,9	-8,0	3.664,5	0,9	-0,8	4.064,8	1,0	10,9
Vrijednosni papiri i drugi financijski instrumenti kojima se aktivno ne trguje, a koji se vrednuju prema fer vrijednosti kroz RDG	1.644,9	0,4	1.090,0	0,3	-33,7	1.829,5	0,4	67,8	2.627,7	0,7	43,6
Derivatna financijska imovina	212,4	0,1	154,6	0,0	-27,2	673,9	0,2	335,9	1.042,1	0,3	54,6
Kreditni financijskim institucijama	6.065,1	1,6	6.389,5	1,6	5,3	6.162,3	1,5	-3,6	8.713,1	2,2	41,4
Kreditni ostalim komitentima	246.363,2	65,1	260.690,5	66,7	5,8	273.122,5	67,1	4,8	269.680,4	66,9	-1,3
Ulaganja u podružnice, pridružena društva i zajedničke pothvate	1.980,9	0,5	2.195,6	0,6	10,8	3.288,7	0,8	49,8	3.292,9	0,8	0,1
Preuzeta imovina	604,9	0,2	757,5	0,2	25,2	868,4	0,2	14,6	1.080,1	0,3	24,4
Materijalna imovina (minus amortizacija)	4.372,3	1,2	4.319,6	1,1	-1,2	4.417,7	1,1	2,3	4.390,1	1,1	-0,6
Kamate, naknade i ostala imovina	6.889,5	1,8	6.853,3	1,8	-0,5	7.592,0	1,9	10,8	7.707,5	1,9	1,5
Manje: Posebne rezerve za identificirane gubitke na skupnoj osnovi	3.079,5	0,8	3.009,3	0,8	-2,3	3.070,6	0,8	2,0	3.014,8	0,7	-1,8
Ukupno imovina	378.370,6	100,0	391.071,2	100,0	3,4	406.937,6	100,0	4,1	403.043,4	100,0	-1,0

Izvor: HNB

Slika 42. Struktura imovine grupa banaka usporedivih značajki na dan 30. lipnja 2012.

Izvor: HNB

kredita koji je financiran iz sredstava banaka, u devizna potraživanja, i to neovisno o valuti.

Zbog rasta ulaganja u trezorske zapise, a i u obveznice stranih financijskih institucija te vrijednosne papire domaćih trgovačkih društava, zamjetljivo je porastao ukupan iznos ulaganja u vrijednosne papire, za 3,5 mlrd. kuna ili 10,4%. Udio tih ulaganja u imovini banaka iznosio je 9,3% (Slika 42.), što je njegova najveća vrijednost od kraja 2008. Gotovo polovinu ukupnih ulaganja u vrijednosne papire činile su obveznice, a tri četvrtine njihova iznosa činile su obveznice domaće i različitih stranih središnjih država, s dominantnim udjelom obveznica RH. Promatra li se po portfeljima, najviše je porastao iznos vrijednosnih papira u portfelju financijske imovine raspoložive za prodaju, pa je udio toga portfelja premašio dvije trećine ukupnih ulaganja u vrijednosne papire. Povoljna kretanja cijena obveznica osjetno su umanjila nerealizirane gubitke s osnove vrijednosnog usklađivanja financijske imovine raspoložive za prodaju evidentirane na računima kapitala, što je povoljno utjecalo na visinu kapitala banaka. Iznos se vrijednosnih papira u portfelju koji se drži radi trgovanja smanjio, čime je nastavljen

već dugo prisutan trend, pa je razina portfelja vrijednosnih papira koji se drže radi trgovanja bila mnogo niža od uobičajenih razina u pretkriznom razdoblju.

Malo više od 1,0 mlrd. kuna ili 0,3% ukupne imovine banaka činila je imovina preuzeta u zamjenu za nenaplaćena potraživanja. Udio joj je bio relativno nizak, no njezin je porast tijekom prve polovine 2012., za 211,8 mil. kuna ili 24,4%, bio znatno veći od povećanja ostvarenoga tijekom cijele 2011. Visoke stope rasta preuzete imovine ostvarile su velike i srednje banke, no njezin udio u ukupnoj imovini bio je najveći u grupi malih banaka (1,4%). Osim preuzete imovine visoku stopu rasta među preostalim stavkama imovine banaka ostvarila je i derivatna financijska imovina, i to pod osjetnim utjecajem kretanja u jednoj velikoj banci.

Obveze i kapital

Oslabjela potražnja za kreditima i dobra likvidnost u sustavu ostavile su bankama prostora za smanjenje zaduživanja, a posebice onog inozemnog. Obveze banaka smanjene su tijekom prve polovine 2012. za 4,4 mlrd. kuna ili 1,3% (Tablica 4.), pri čemu se najveći dio toga iznosa odnosio na smanjenje kredita i depozita primljenih od većinskih stranih vlasnika. I domaći su se izvori financiranja smanjili, a posebice depoziti trgovačkih društava, čija likvidnosna pozicija očito i nadalje slabi.

Kredit i depoziti primljeni od većinskih stranih vlasnika bili su od početka kriznog razdoblja stabilan i znatan izvor rasta domaćih banaka, a taj je trend u promatranome razdoblju zaustavljen. Izvori od većinskih stranih vlasnika smanjeni su za 3,1 mlrd. kuna ili 4,5%, no pritom su zadržali udio malo veći od petine ukupnih izvora financiranja. Izvorima od većinskih stranih vlasnika koristilo se 12 banaka, a opseg njihova korištenja osjetno je varirao po pojedinim institucijama te je u nekima od njih rezultirao visokim stupnjem koncentracije izvora. Malo više od četvrtine izvora od većinskih stranih vlasnika činila je kunska komponenta, što čini regulatornu arbitražu povezano s pravilom o minimalnoj deviznoj likvidnosti, a za posljedicu ima sklapanje valutnih ugovora o razmjeni s matičnim bankama. Tijekom promatranoga razdoblja u nešto manjem iznosu smanjeni su kunski u odnosu na devizne (uključuje indeksirane) izvori od većinskih stranih vlasnika, no po višoj stopi, pa im se udio u ukupnim izvorima od većinskih stranih vlasnika blago smanjio.

Osim kod kredita od većinskih stranih vlasnika, smanjenje je ostvareno i kod kredita od ostalih nerezidenata te domaćih kreditora, u prvom redu domaćih banaka, pa su se primljeni krediti ukupno smanjili za 2,8 mlrd. kuna ili 5,7%. Smanjenje je zabilježeno u svim grupama banaka, a u grupi malih banaka to je smanjenje bilo malo slabijeg intenziteta nego kod preostalih dviju grupa. Osjetno blaže od primljenih kredita smanjeni su primljeni depoziti, odnosno bili su niži za 1,2 mlrd. kuna ili 0,4%. Znatno pad, od 6,2 mlrd. kuna ili 14,1%, ostvaren je kod depozita trgovačkih društava, što je, unatoč porastu depozita svih preostalih domaćih sektora, utjecalo na smanjenje ukupnih depozita domaćih sektora. Jednako kao i u 2011., pad depozita trgovačkih društava bio je najizrazitiji u malim bankama. Snažan porast, od 3,7 mlrd. kuna ili 26,5%, ostvarili su depoziti financijskih institucija, a dominantan utjecaj imao je rast depozita investicijskih fondova, posebice novčanih. Rast depozita financijskih institucija bio je izrazito snažan u srednjim bankama, pa je ova grupa banaka jedina ostvarila povećanje ukupnih depozita. Visoku stopu rasta imali su depoziti financijskih

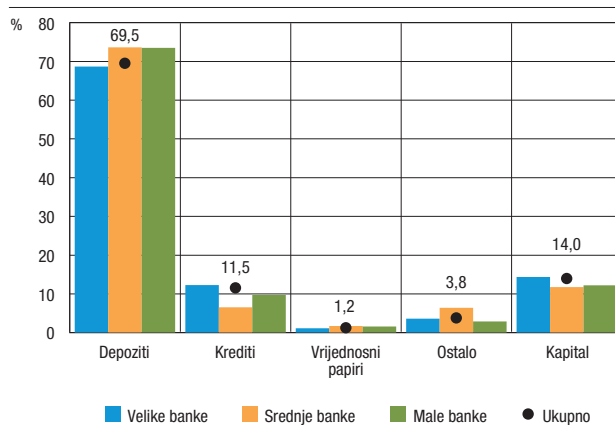
institucija u velikim bankama, dok su u malim bankama depoziti toga sektora smanjeni. Za razliku od institucionalnih investitora, koji zbog likvidacije jedne male banke krajem 2011. još pokazuju pojačan oprez prema malim bankama, stanovništvo je povećalo štednju u malim bankama, i to po stopi najvećoj među svim grupama banaka (za 1,4%). Stabilizacija poslovanja omogućila je povrat sredstava za likvidnost uzetih od HNB-a, pa se tako na kraju lipnja 2012. niti jedna banka nije koristila kreditima za likvidnost niti sredstvima obvezne pričuve.

Depoziti stanovništva porasli su za 1,7 mlrd. kuna ili 1,1% te su, s udjelom od gotovo 50%, učvrstili vodeću poziciju u strukturi ukupnih izvora sredstava. Od kraja 2008. godine udio stanovništva osjetno je ojačao, a također i udio izvora od većinskih stranih vlasnika, dok su izvori od trgovačkih društava te domaćih financijskih institucija oslabjeli, zrcaleći smanjenu likvidnost realnog sektora te relativno slabe aktivnosti na tržištu kapitala i ostalim financijskim tržištima. No, i dinamika rasta štednje stanovništva slabi. U njezinoj strukturi dominiraju depoziti u stranim valutama, a i u prvoj polovini 2012. najviše je porasla upravo ta vrsta depozita. No, relativno izraženiji bio je porast kunske komponente. Oročeni kunski depoziti stanovništva porasli su za 6,2%, dok su oni eurski ostali na gotovo jednakoj razini. Osjetno su porasli depoziti u ostalim stranim valutama, posebice američkom dolaru, švicarskom franku i australskom dolaru. Relativno snažan, premda iznosom malen, bio je rast depozita u inače vrlo slabo zastupljenim stranim valutama (kao što su, primjerice, norveška kruna i funta sterlinga). Nastavak je to kretanja iz 2011. povezanih s pojačanom nesigurnošću u eurozoni.

Nakon zamjetljivog rasta u 2011., koji je kod pojedinih banaka za cilj imao očuvati stopu adekvatnosti kapitala na odgovarajućoj razini, u prvoj polovini 2012. iznos podređenih i hibridnih instrumenata blago se smanjio (za 1,7%). Razlog je tome pretvaranje hibridnih instrumenata u dionički kapital u četiri banke, što je dodatno osnažilo kapital te poboljšalo kvalitetu jamstvenoga kapitala.

Kapital banaka blago je porastao te time povećao svoj ionako visok udio u pasivi banaka (Slika 43.). Kako su banke tijekom prve polovine 2012. isplatile polovinu dobiti ostvarene u 2011., povećanju kapitala pridonijeli su dobiti tekuće godine, dokapitalizacije provedene u pet malih banaka te osjetno

Slika 43. Struktura obveza i kapitala grupa banaka usporedivih značajki na dan 30. lipnja 2012.

Izvor: HNB

Tablica 4. Struktura obveza i kapitala banaka

na kraju razdoblja, u milijunima kuna i postocima

	XII. 2009.		XII. 2010.			XII. 2011.			VI. 2012.		
	Iznos	Udio	Iznos	Udio	Promjena	Iznos	Udio	Promjena	Iznos	Udio	Promjena
Kreditni od financijskih institucija	21.180,5	5,6	18.178,8	4,6	-14,2	17.316,5	4,3	-4,7	16.459,3	4,1	-4,9
Kratkoročni krediti	10.167,9	2,7	7.407,9	1,9	-27,1	6.026,7	1,5	-18,6	4.406,5	1,1	-26,9
Dugoročni krediti	11.012,6	2,9	10.770,9	2,8	-2,2	11.289,8	2,8	4,8	12.052,8	3,0	6,8
Depoziti	256.810,0	67,9	269.182,6	68,8	4,8	281.390,5	69,1	4,5	280.185,2	69,5	-0,4
Depoziti na žiroračunima i tekućim računima	34.526,9	9,1	37.258,1	9,5	7,9	39.628,4	9,7	6,4	37.222,5	9,2	-6,1
Štedni depoziti	24.531,3	6,5	26.705,5	6,8	8,9	26.376,2	6,5	-1,2	25.992,3	6,4	-1,5
Oročeni depoziti	197.751,7	52,3	205.219,0	52,5	3,8	215.386,0	52,9	5,0	216.970,4	53,8	0,7
Ostali krediti	31.787,5	8,4	31.594,3	8,1	-0,6	31.856,5	7,8	0,8	29.933,1	7,4	-6,0
Kratkoročni krediti	6.133,5	1,6	6.977,0	1,8	13,8	3.357,8	0,8	-51,9	2.980,1	0,7	-11,2
Dugoročni krediti	25.654,0	6,8	24.617,3	6,3	-4,0	28.498,7	7,0	15,8	26.953,0	6,7	-5,4
Derivatne financijske obveze i ostale financijske obveze kojima se trguje	418,9	0,1	1.475,2	0,4	252,1	1.383,7	0,3	-6,2	1.542,7	0,4	11,5
Izdani dužnički vrijednosni papiri	119,3	0,0	124,3	0,0	4,2	0,0	0,0	-100,0	0,0	0,0	0,0
Kratkoročni izdani dužnički vrijednosni papiri	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dugoročni izdani dužnički vrijednosni papiri	119,3	0,0	124,3	0,0	4,2	0,0	0,0	-100,0	0,0	0,0	0,0
Izdani podređeni instrumenti	396,6	0,1	468,4	0,1	18,1	1.366,2	0,3	191,7	1.377,3	0,3	0,8
Izdani hibridni instrumenti	3.016,4	0,8	3.431,2	0,9	13,7	3.601,1	0,9	5,0	3.504,4	0,9	-2,7
Kamate, naknade i ostale obveze	12.067,3	3,2	12.288,2	3,1	1,8	14.283,6	3,5	16,2	13.782,4	3,4	-3,5
Ukupno obveze	325.796,6	86,1	336.743,0	86,1	3,4	351.198,2	86,3	4,3	346.784,5	86,0	-1,3
Dionički kapital	28.781,8	7,6	29.468,2	7,5	2,4	33.805,6	8,3	14,7	34.044,1	8,4	0,7
Dobit/gubitak tekuće godine	3.277,7	0,9	3.450,8	0,9	5,3	3.784,9	0,9	9,7	1.775,5	0,4	-53,1
Zadržana dobit/gubitak	7.764,9	2,1	8.927,9	2,3	15,0	13.705,2	3,4	53,5	15.910,1	3,9	16,1
Zakonske rezerve	1.084,1	0,3	1.097,9	0,3	1,3	1.058,6	0,3	-3,6	1.078,9	0,3	1,9
Statutarne i ostale kapitalne rezerve	11.789,2	3,1	11.382,4	2,9	-3,5	3.739,5	0,9	-67,1	3.460,9	0,9	-7,5
Nerealizirani dobitak/gubitak s osnove vrijednosnog usklađivanja financijske imovine raspoložive za prodaju	-27,7	0,0	20,0	0,0	-	-291,8	0,0	-	-6,5	0,0	-97,8
Rezerve proizašle iz transakcija zaštite	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dobit/gubitak prethodne godine	-96,0	0,0	-19,0	0,0	-80,2	-62,6	0,0	229,3	-4,1	0,0	-93,5
Ukupno kapital	52.574,0	13,9	54.328,2	13,9	3,3	55.739,5	13,7	2,6	56.258,9	14,0	0,9
Ukupno obveze i kapital	378.370,6	100,0	391.071,2	100,0	3,4	406.937,6	100,0	4,1	403.043,4	100,0	-1,0

Izvor: HNB

manji nerealizirani gubici s osnove vrijednosnog usklađivanja financijske imovine raspoložive za prodaju. Od pet malih banaka dvije su dokapitalizaciju provele isključivo pretvaranjem hibridnih instrumenata u dionice. Zbog rasta dioničkoga kapitala kapital je najviše porastao u grupi malih banaka (6,6%). U toj je grupi banaka, unatoč opterećenju gubicima tekuće godine te prethodnih godina, omjer kapitala i pasive i nadalje zadovoljavajući (12,2%). Najniži omjer imale su srednje (11,8%), a najviši velike banke (14,4%).

Pokazatelji likvidnosti

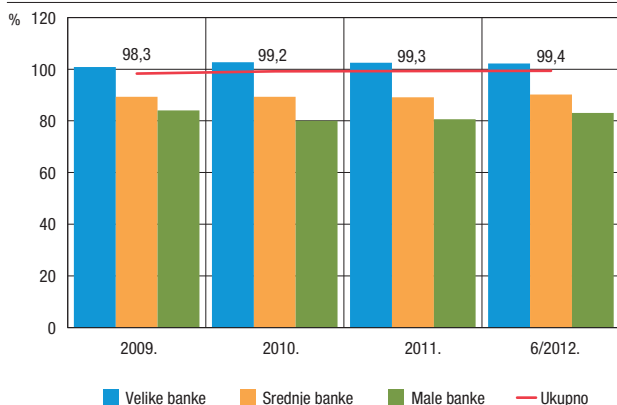
Omjer danih kredita i primljenih depozita, zbog približno jednake dinamike kretanja, neznatno se izmijenio u odnosu na kraj prošle godine (Slika 44.). Smanjenje omjera zabilježeno je jedino kod velikih banaka, ali je on i nadalje ostao najveći među grupama banaka (102,2%). Navedeni je omjer blago porastao

kod srednjih banaka, a izrazitije se povećao (za gotovo 2,5 postotnih bodova) kod malih banaka, koje su unatoč tome zadržale najniži omjer danih kredita i primljenih depozita (83,0%).

Na kraju lipnja 2012. ukupni je koeficijent likvidnosti (MKL)¹⁴ za razdoblje do mjesec dana, računat za kune i konvertibilne valute zajedno, iznosio 1,6. Spomenuti 60%-tni višak likvidnosti kao i postotak održavanja deviznih obveza likvidnim

14 Minimalni koeficijent likvidnosti (MKL) računa se kao omjer očekivanih priljeva (uključujući i trenutačno utrživu imovinu) i očekivanih odljeva u stresnim uvjetima za dva zadana razdoblja (do tjedan dana i do mjesec dana), a mora biti veći ili jednak jedan. MKL se računa za kune, sve konvertibilne valute zajedno te za svaku nekonvertibilnu valutu zasebno (ako je znatna). Iznimno, u razdoblju od 1. svibnja do 31. prosinca 2012. banke su obvezne održavati jedino MKL na skupnoj osnovi, tj. MKL za kune i sve konvertibilne valute zajedno. Također, bankama je dopušteno da u navedenom razdoblju, a najviše sedam kalendarskih dana tijekom izvještajnog mjeseca, održavaju MKL na skupnoj osnovi za 10% manji od jedan (odnosno 0,9), neovisno o tome je li riječ o razdoblju do tjedan ili mjesec dana.

Slika 44. Dani krediti/primljeni depoziti banaka na kraju razdoblja

Izvor: HNB

deviznim potraživanjima (19,3% u odnosu na minimalno propisanih 17%) govore u prilog visokoj likvidnosti sustava. Pritom je samo jedna mala banka tijekom prve polovine 2012. imala poteškoća u održavanju ukupnog MKL-a.

Valutna usklađenost imovine i obveza

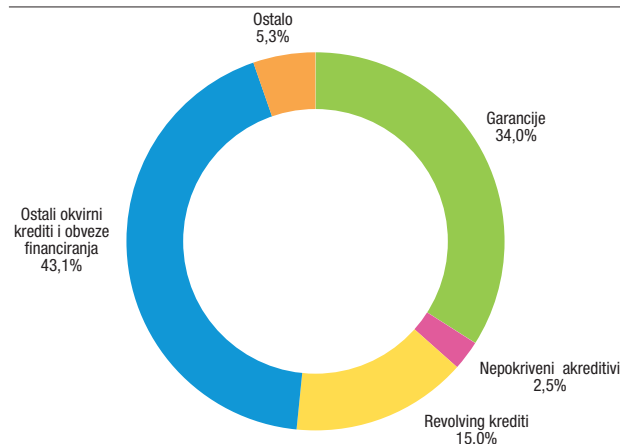
Višak devizne imovine nad deviznim obvezama (uključujući i imovinu i obveze u kunama s valutnom klauzulom u stranim valutama) odnosno dugu promptnu deviznu poziciju banke su štitile terminskim ugovorima i tako svoju izravnu izloženost valutnom riziku svodile na nisku razinu. Zbog kratke pozicije u euru, proizašle iz kratke terminske pozicije, otvorena neto devizna pozicija banaka bila je na kraju lipnja 2012. kratka. Iznosila je 788,8 mil. kuna ili 1,4% jamstvenoga kapitala te je bila znatno niža od zakonskoga maksimuma od 30%.

Tijekom prve polovine 2012. kunski je dio imovine porastao, za 1,1%, dok je devizni dio (uključujući stavke u kunama s valutnom klauzulom u stranim valutama) bio manji za 2,1%, pa je, s obzirom na to da čini samo nešto manje od dvije trećine ukupne imovine, i visina ukupne imovine banaka bila manja. Tečajne promjene bile su blage i nisu znatnije utjecale na kretanje iznosa devizne imovine. Dok je povećanje kunske imovine pretežito bilo posljedica realizacije sindiciranoga kredita banaka HBOR-u, niži iznos devizne imovine bio je rezultat znatnog smanjenja depozita u stranim bankama i danih kredita, pretežito u eurima. Tako je na strani imovine, jednako kao u 2011., nastavljen rast udjela kunskih stavki. Na strani obveza takav je trend prekinut, odnosno došlo je do blagog pada udjela kunskih obveza u ukupnim obvezama banaka. Smanjenje kunskih obveza ponajviše je bilo odraz smanjenja primljenih kunskih kredita, od stranih i domaćih banaka, a također i blagog smanjenja kunskih depozita.

Klasične izvanbilančne stavke

Trend smanjivanja iznosa klasičnih izvanbilančnih stavki nastavio se četvrtu godinu zaredom. Na kraju prve polovine 2012. klasične izvanbilančne stavke iznosile su 55,2 mlrd. kuna (ili 13,7% imovine banaka), što je u odnosu na kraj prethodne godine smanjenje za 4,5 mlrd. kuna odnosno 7,5%. Najveći dio smanjenja ukupnog iznosa klasičnih izvanbilančnih stavki odnosio se na najveću stavku, tj. okvirne kredite i obveze

Slika 45. Struktura klasičnih izvanbilančnih stavki banaka na dan 30. lipnja 2012.

Izvor: HNB

financiranja, čiji je iznos u odnosu na kraj 2011. bio manji za 2,2 mlrd. kuna ili 8,5%. Osjetno su se smanjili i revolving krediti (14,0%), a nastavljen je i trend pada izdanih garancija, koje su bile manje za 3,6% u usporedbi s krajem 2011. godine. Okvirni krediti i obveze financiranja zadržali su najveći udio u ukupnim klasičnim izvanbilančnim stavkama, iako se on, zbog znatnog smanjenja u prvom polugodištu ove godine, smanjio za pola postotnog boda (Slika 45.).

Male su banke jedina grupa banaka koja je povećala visinu klasičnih izvanbilančnih stavki u prvih šest mjeseci 2012. godine (za 1,7%). U velikim bankama one su smanjene za 8,3%, a u srednjima za 1,9%. Iako su male banke ponešto uspjele povećati omjer klasičnih izvanbilančnih stavki i imovine, on je i nadalje u toj grupi ostao najniži (7,6%). Velike su banke i dalje prednjačile po visini omjera, s 14,8%, dok je kod srednjih banaka on iznosio 9,6%.

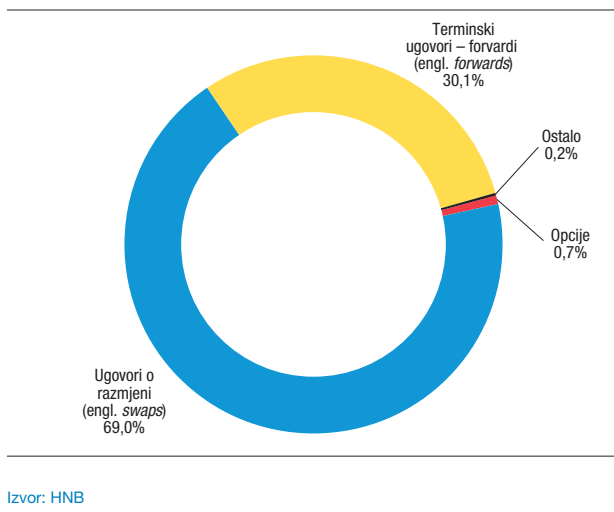
Derivatni financijski instrumenti

Ugovorena se vrijednost derivatnih financijskih instrumenata u prvoj polovini 2012. povećala samo za 0,3 mlrd. kuna, što je rezultiralo povećanjem omjera ugovorene vrijednosti derivatnih financijskih instrumenata i imovine banaka s 33,6% na 34,0%. Najveći su udio u derivatnim financijskim instrumentima, više od dvije trećine, i nadalje činili ugovori o razmjeni (engl. *swaps*), koji su zbog porasta za 1,3% povećali svoj udio u ukupnim derivatnim instrumentima na 69,0% (Slika 46.).

Opisani je porast u cijelosti bio rezultat povećanja ugovorenog iznosa instrumenata kojima je odnosna varijabla tečaj (za 4,1 mlrd. kuna, odnosno za 10,2%). S druge strane, instrumenti kojima je odnosna varijabla kamatna stopa smanjili su se u promatranom razdoblju za 3,7 mlrd. kuna, odnosno za 13,4%. Navedene su promjene uzrokovale promjene u strukturi derivatnih financijskih instrumenata promatranih po vrsti odnosne varijable te je i najveća skupina instrumenata, ona s tečajem kao odnosnom varijablom, povećala svoj udio u ukupnim instrumentima s 58,6% na 64,3%.

Velike su banke kao i krajem 2011. imale uvjerljivo najviši omjer derivatnih financijskih instrumenata i imovine u visini od 39,4% (u daljnjem povećanju za 0,2 postotna boda). U srednjim je bankama taj omjer iznosio 15,5% (s porastom od 3,6 postotnih bodova), dok su male banke zadržale najniži omjer,

Slika 46. Struktura derivatnih financijskih instrumenata banaka (ugovorena vrijednost) na dan 30. lipnja 2012.

samo 1,5%. Na velike se banke odnosilo više od 95% ukupne ugovorene vrijednosti derivatnih financijskih instrumenata.

Derivatni su financijski instrumenti kao i krajem 2011. godine gotovo u cijelosti bili namijenjeni trgovanju (više od 99%). Iako se dijelom tih instrumenata banke koriste kao instrumentom zaštite od rizika, ne iskazuju ih na taj način, što se može povezati sa složenosti pravila računovodstva zaštite koja se u tom slučaju moraju primjenjivati. Na taj je način samo oko jednog promila ukupnih derivatnih financijskih instrumenata bilo iskazano kao instrumenti zaštite. Preostali dio derivatnih financijskih instrumenata odnosio se na ugrađene derivate.

10.1.3. Zarada

Račun dobiti i gubitka

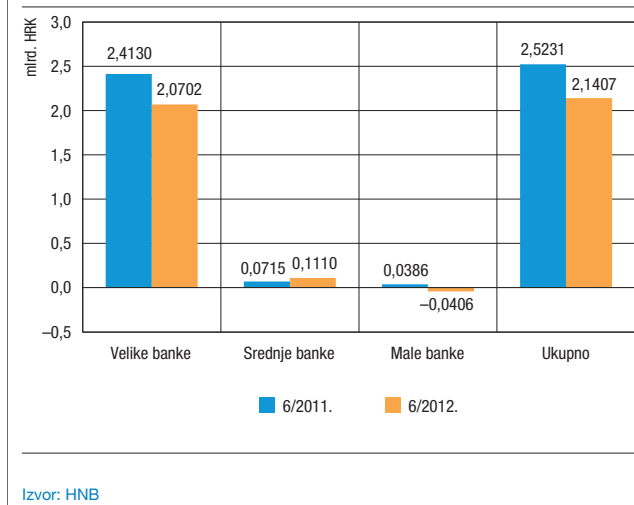
Banke su na kraju prve polovine 2012. ostvarile 2,1 mlrd. kuna dobiti (prije oporezivanja), što je za 382,4 mil. kuna ili 15,2% manje od dobiti ostvarene na kraju prve polovine 2011. (Tablica 5.). Pretežiti uzrok smanjenja dobiti bili su troškovi financiranja banaka na inozemnom financijskom tržištu veći nego u istom razdoblju prošle godine, a njihovo je povećanje

Tablica 5. Račun dobiti i gubitka banaka u milijunima kuna

	Velike banke		Srednje banke		Male banke		Ukupno	
	I. – VI. 2011.	I. – VI. 2012.	I. – VI. 2011.	I. – VI. 2012.	I. – VI. 2011.	I. – VI. 2012.	I. – VI. 2011.	I. – VI. 2012.
Neto kamatni prihod	4.791,6	4.334,0	529,5	527,6	518,1	469,5	5.839,2	5.331,1
Ukupno kamatni prihodi	8.596,8	8.977,4	980,2	992,9	1.082,6	1.013,7	10.659,6	10.984,0
Ukupno kamatni troškovi	3.805,2	4.643,4	450,7	465,4	564,5	544,1	4.820,4	5.652,9
Neto prihod od provizija i naknada	1.197,8	1.162,6	158,4	160,6	106,1	99,9	1.462,4	1.423,1
Ukupno prihodi od provizija i naknada	1.544,1	1.534,4	369,5	366,8	144,2	133,9	2.057,8	2.035,2
Ukupno troškovi provizija i naknada	346,3	371,9	211,1	206,2	38,0	34,0	595,4	612,1
Neto ostali nekamatni prihod	695,9	848,0	28,3	52,9	48,8	62,3	773,1	963,2
Ostali nekamatni prihodi	874,4	1.010,6	70,7	95,3	79,2	94,4	1.024,2	1.200,4
Ostali nekamatni troškovi	178,4	162,6	42,4	42,4	30,3	32,2	251,1	237,1
Neto nekamatni prihod	1.893,8	2.010,6	186,7	213,6	155,0	162,2	2.235,5	2.386,3
Opći administrativni troškovi i amortizacija	2.862,4	2.844,3	455,6	461,6	530,8	522,0	3.848,8	3.827,9
Neto prihod iz poslovanja prije rezerviranja za gubitke	3.823,0	3.500,3	260,6	279,6	142,3	109,7	4.225,8	3.889,6
Ukupno troškovi rezerviranja za gubitke	1.410,0	1.430,0	189,1	168,6	103,6	150,3	1.702,7	1.748,9
Troškovi vrijednosnog usklađivanja i rezerviranja za identificirane gubitke	1.316,5	1.501,6	191,4	171,8	105,1	151,1	1.613,0	1.824,5
Troškovi rezerviranja za identificirane gubitke na skupnoj osnovi	93,5	-71,6	-2,2	-3,2	-1,5	-0,8	89,7	-75,6
Dobit (gubitak) prije oporezivanja	2.413,0	2.070,2	71,5	111,0	38,6	-40,6	2.523,1	2.140,7
Porez na dobit	386,1	342,9	12,3	6,8	18,8	15,5	417,3	365,2
Dobit (gubitak) tekuće godine	2.026,8	1.727,3	59,1	104,2	19,8	-56,1	2.105,8	1.775,5
Bilješka:								
Dobit (gubitak) od aktivnosti trgovanja	-156,0	713,3	-72,0	48,0	50,3	46,5	-177,7	807,8
Dobit (gubitak) od trgovanja vrijednosnim papirima	-11,7	48,0	12,4	0,2	1,2	0,9	1,9	49,2
Dobit (gubitak) od trgovanja devizama	268,1	290,4	51,3	34,1	50,1	48,0	369,5	372,6
Dobit (gubitak) od trgovanja kunskom gotovinom	1,5	2,0	0,1	0,0	-0,3	-0,4	1,2	1,7
Dobit (gubitak) od trgovanja derivatima	-413,9	372,9	-135,8	13,6	-0,6	-2,1	-550,3	384,4
Dobit (gubitak) od obračunatih tečajnih razlika	546,6	-90,0	128,5	3,6	0,2	7,0	675,2	-79,4
Broj banaka koje su poslovale s gubitkom	0	0	1	0	8	11	9	11

Izvor: HNB

Slika 47. Dobit banaka (prije oporezivanja)

nađmašilo rast prihoda te dovelo do smanjenja neto prihoda i pada profitabilnosti banaka. Dodatni negativan utjecaj na dobit imao je rast troškova rezerviranja te gubitaka iz poslovanja, koje je na kraju drugog tromjesečja iskazala gotovo polovina malih banaka.

Dobit je u odnosu na isto razdoblje prošle godine porasla samo kod pet banaka – jedne velike, dvije srednje i dvije male banke, a još su dvije banke koje su s gubicima poslovale na kraju prve polovine 2011. sada iskazale dobit. Na ukupno kretanje pozicija prihoda i troškova banaka utjecale su promjene kod grupe velikih banaka te smanjenje dobiti te grupe za 342,8 mil. kuna ili 14,2% (Slika 47.). Slabi rast kamatnih prihoda i nešto veći rast ostalih nekamatnih prihoda nisu nadoknadili narasle troškove zaduživanja velikih banaka na osnovi depozita i kredita primljenih od stranih financijskih institucija, pa je rezultat tih promjena bilo smanjenje njihova neto prihoda za 5,1%.

Dobit je u odnosu na prvu polovinu 2011. porasla samo kod grupe srednjih banaka, i to za 55,3%. Ključan utjecaj na tu promjenu imala je iskazana dobit kod jedne banke iz grupe, koja je na kraju istog razdoblja 2011. poslovala s gubitkom, a potom i porast dobiti ostalih banaka iz grupe. Srednje su banke jedine ostvarile veći neto prihod (3,5%), a to je uglavnom rezultat većih ostalih nekamatnih prihoda od aktivnosti trgovanja.

Zbog gubitka ostvarenog kod 11 malih banaka u iznosu od 125,8 mil. kuna, rezultat poslovanja grupe malih banaka bio je negativan. U usporedbi s istim razdobljem prošle godine broj malih banaka koje posluju s gubitkom porastao je za dvije, a iznos gubitka zamjetljivo je veći (83,1%). Na to je utjecalo smanjenje prihoda iz poslovanja, a dodatni negativan utjecaj na poslovni rezultat imao je znatan porast troškova rezerviranja za gubitke (45,1%). Imovina banaka koje su poslovale s gubitkom činila je 2,3% imovine svih banaka i 27,2% imovine malih banaka.

Spomenuti porast troškova zaduživanja iznosio je 832,5 mil. kuna ili 17,3% te je najviše utjecao na smanjenje dobiti banaka. Zbog veće razine zaduženosti kod stranih financijskih institucija nego u istom razdoblju prošle godine te produbljenja krize u eurozoni, troškovi financiranja banaka na inozemnom tržištu osjetno su porasli, pa se više od polovine ukupnog povećanja kamatnih troškova odnosilo na troškove primljenih depozita i kredita od tih institucija. Stopa njihova rasta bila je

znatna (46,9%), a gotovo cjelokupno povećanje generirale su velike banke. U manjoj mjeri porasli su i troškovi izvora ostalih institucionalnih sektora, osim depozita stanovništva, za koje su banke izdvojile za 1,9% manji iznos troškova. Doprinos rastu kamatnih troškova dali su i osjetno veći troškovi financiranja hibridnim i podređenim instrumentima, koji su porasli gotovo za 37,0%.

Za razliku od osjetnog rasta kamatnih troškova, ukupni su kamatni prihodi samo blago porasli (324,4 mil. kuna ili 3,0%), odražavajući kretanja u strukturi i kvaliteti plasmana banaka. Izostanak kreditnog rasta te povećanje udjela nenaplativih kredita u ukupnim kreditima rezultirali su blagim smanjenjem osnovnog izvora zarade banaka, odnosno kamatnih prihoda od kredita za 0,4%. Stoga je slab rast ukupnih kamatnih prihoda ostvaren zahvaljujući većim prihodima od ulaganja banaka u vrijednosne papire, za 145,0 mil. kuna ili 20,5%. Ti prihodi obično čine manji dio ukupnih kamatnih prihoda te je i unatoč povećanju njihov udio u kamatnim prihodima na kraju prve polovine 2012. iznosio manje od 8,0%. Osjetan rast kamatnih prihoda od dužničkih vrijednosnih papira pretežito se odnosio na prihode od vrijednosnih papira domaće države, što je djelomično posljedica restrukturiranja plasmana banaka u prvoj polovini 2012., kada je regulatornim promjenama omogućena supstitucija danih depozita ulaganjima u vrijednosne papire RH. Zbog navedenih su promjena istodobno osjetno smanjeni kamatni prihodi od danih depozita (31,5%), što je također u manjoj mjeri negativno utjecalo na ukupnu razinu kamatnih prihoda.

Ključni utjecaj na smanjenje kamatnih prihoda od kredita imalo je smanjenje tih prihoda od kredita stanovništvu, za 245,4 mil. kuna ili 4,9%. Najveći se dio tog smanjenja odnosio na prihode od kredita za kupnju automobila te ostalih nenamjenskih kredita, a nastavljen je i pad prihoda od stambenih kredita, prvi put na godišnjoj razini zabilježen na kraju prvog tromjesečja ove godine. Banke su ostvarile vrlo malo povećanje kamatnih prihoda od kredita trgovačkim društvima (0,3%), a ono se zasnivalo samo na povećanju tih prihoda od kredita javnim trgovačkim društvima, dok su se prihodi od kredita ostalim trgovačkim društvima blago smanjili (0,5%).

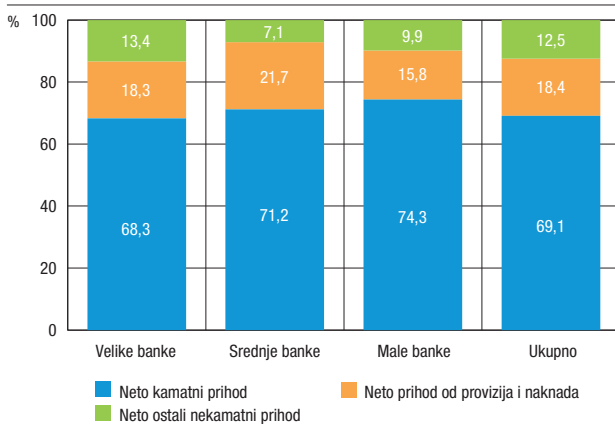
Negativan učinak na dobit banaka imalo je i smanjenje neto prihoda od provizija i naknada, za 39,2 mil. kuna ili 2,7%, zbog manjih ostvarenih prihoda te istodobnog rasta tih troškova. Manji iznos prihoda banke su ostvarile od naknada za ostale bankovne usluge¹⁵, a povećanje troškova povezano je s većim iznosom provizija i naknada za usluge nerezidenata. Najveći dio prihoda od provizija i naknada, u visini od gotovo 45%, banke i nadalje ostvaruju od usluga platnog prometa, a taj je dio prihoda nastavio blago rasti (0,7%).

Za razliku od nepovoljnih kretanja u dijelu neto kamatnog prihoda i neto prihoda od provizija i naknada, neto ostali nekamatni prihod banaka osjetno je porastao, za 190,1 mil. kuna ili 24,6%. To je povećanje pretežito rezultat rasta ostalih nekamatnih prihoda, a u manjoj mjeri i smanjenja tih troškova¹⁶.

15 Naknade za: izdavanje garancija i drugih jamstava, za mandatne poslove, za skrb i transakcije s vrijednosnim papirima u ime i za račun drugih osoba, za čuvanje vrijednosti i iznajmljivanje sefova, za usluge vođenja depozitnih računa, za usluge odobravanja i vođenja neiskorištenih okvirnih kredita, za pružanje konzultantskih i savjetodavnih usluga komitentima, za izdavanje i korištenje bankovnih kreditnih kartica, za naplatu potraživanja od kupaca po kreditnim karticama kada banka ne vodi ta potraživanja od kupaca u svojim knjigama i za druge usluge.

16 Troškovi reprezentacije, reklame i propagande, troškovi rezerviranja za sudske sporove pokrenute protiv banke, troškovi rezerviranja za mirovine i druge obveze prema zaposlenicima, troškovi rezerviranja za poreze i doprinose i sl.

Slika 48. Struktura neto prihoda banaka na dan 30. lipnja 2012.

Izvor: HNB

Ostali nekamatni prihodi porasli su za 17,2%, najviše zbog dobiti ostvarene trgovanjem derivatnim financijskim instrumentima kod velikih banaka te trgovanjem devizama kod malih i srednjih banaka. Zaštita od valutnog rizika korištenjem derivatnih instrumenata i nadalje je djelotvorna te je dobit ostvarena trgovanjem derivatnim financijskim instrumentima u cijelosti nadomjestila gubitak nastao na osnovi tečajnih razlika, a dijelom i dio naraslih kamatnih troškova.

Sve navedeno odrazilo se na smanjenje neto prihoda banaka za 4,4% u odnosu na isto razdoblje prošle godine, a u strukturi neto prihoda na smanjenje važnosti neto kamatnog prihoda (Slika 48.). Zbog oslanjanja banaka na manje stabilne izvore zarade u prvoj polovini 2012. povećao se njihov udio u neto prihodu, a posebice udio neto ostalog nekamatnog prihoda, koji je porastao za 2,9 postotnih bodova, na 12,5% neto prihoda. Iako je smanjenje udjela neto kamatnog prihoda u odnosu na isto razdoblje prošle godine bilo osjetnije (3,2 postotna boda), visinom od 69,1% na kraju prve polovine 2012. taj udio ipak ne odstupa znatnije od prosječne vrijednosti od 69,7% neto prihoda u prethodnih deset godina.

Opći administrativni troškovi i amortizacija blago su se smanjili (0,6%) pod utjecajem smanjenja troškova amortizacije. Nadalje prisutna kontrola tih troškova nije u većoj mjeri ublažila smanjenje neto prihoda, pa se operativna dobit banaka (neto prihod iz poslovanja prije rezerviranja za gubitke) smanjila za gotovo 8,0%.

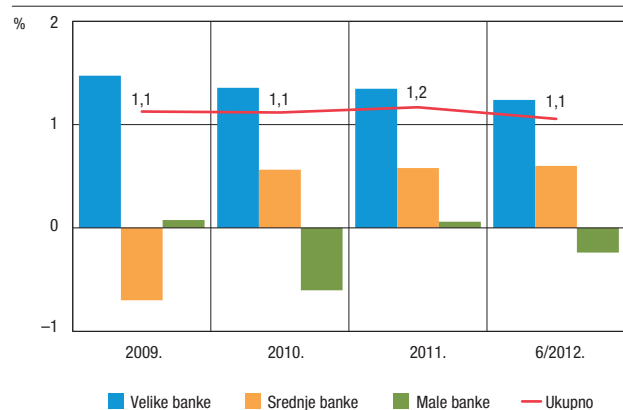
Daljnji negativan utjecaj na dobit banaka u usporedbi s istim razdobljem 2011. imao je rast ukupnih troškova rezerviranja za 46,2 mil. kuna ili 2,7%. Iako je izrazitiji od ukupnog rasta tih troškova bio rast dijela koji se odnosi na troškove rezerviranja za identificirane gubitke (211,5 mil. kuna ili 13,1%), ukupnu je promjenu znatno ublažilo ukidanje troškova rezerviranja za latentne gubitke po plasmanima rizične skupine A. Zbog nastavljenog smanjenja osnovice za izdvajanje tih rezervi, odnosno plasmana rizične skupine A, banke su ostvarile prihod na osnovi ukinutih rezerviranja u iznosu od 75,6 mil. kuna, za razliku od istog razdoblja prošle godine, kada su na toj osnovi iskazale troškove u visini od 89,7 mil. kuna. Ključan su utjecaj na ta kretanja imale promjene u velikim bankama, kod kojih su zbog toga ukupni troškovi rezerviranja porasli samo za 1,4%, dok je dio troškova koji se odnosi na identificirane gubitke

porastao za 14,1%. Osjetno povećani troškovi rezerviranja za identificirane gubitke kod grupe malih banaka (43,7%) premašili su iznos neto prihoda, što je rezultiralo gubitkom iz poslovanja. Srednje su banke smanjile ukupne troškove rezerviranja za 10,9%, a na to je ponajviše utjecalo smanjenje troškova rezerviranja za identificirane gubitke kod jedne srednje banke.

Pokazatelji profitabilnosti

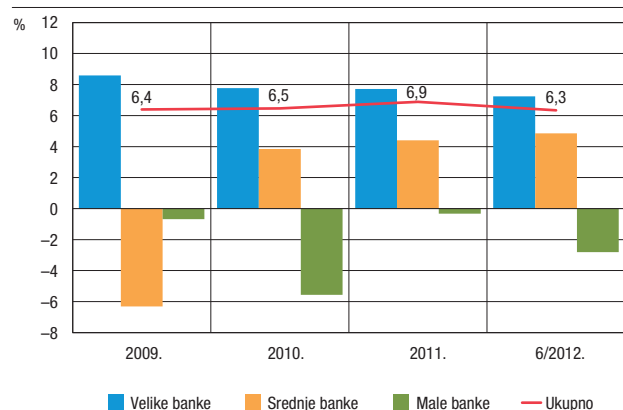
Smanjenje neto prihoda iz poslovanja uz dodatni negativan utjecaj povećanja troškova rezerviranja za gubitke odrazio se na smanjenje obaju pokazatelja profitabilnosti na razini svih banaka u odnosu na vrijednost na kraju istog razdoblja 2011. Tako je profitabilnost prosječne imovine banaka (engl. ROAA, *Return on Average Assets*) smanjena na 1,1%, a profitabilnost prosječnoga kapitala (engl. ROAE, *Return on Average Equity*) na 6,3% (slike 49. i 50.). Vrijednost pokazatelja profitabilnosti porasla je samo kod srednjih banaka, u kojima je profitabilnost prosječne imovine iznosila 0,6%, a prosječnoga kapitala 4,9%. Kod velikih je banaka došlo do pada njihove vrijednosti, na 1,2% i 7,2%, a zbog gubitka kod malih banaka pokazatelj

Slika 49. Profitabilnost prosječne imovine banaka (ROAA) na kraju razdoblja

Izvor: HNB

Slika 50. Profitabilnost prosječnoga kapitala banaka (ROAE) na kraju razdoblja

Izvor: HNB

profitabilnosti poprimili su negativne vrijednosti.

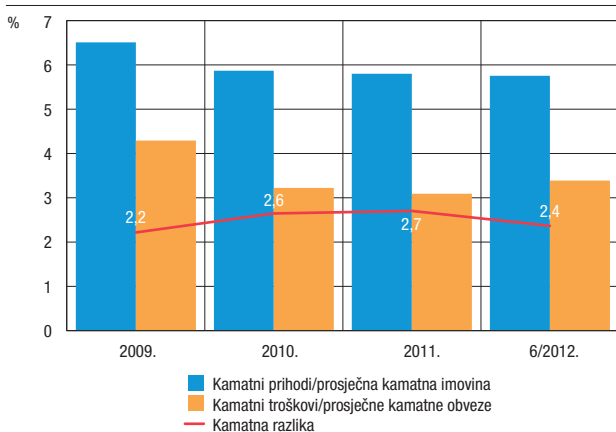
Uzmu li se u obzir preporučene vrijednosti tih dvaju pokazatelja, na kraju prve polovine 2012. samo je jedna velika banka imala ROAA veći od 1% i ROAE veći od 10%. Još je pet banaka (tri velike i dvije male) imalo ROAA veći od 1%.

Povećanje kamatnih troškova snažnije od povećanja kamatnih prihoda rezultiralo je smanjenjem kamatne razlike, tj. razlike između kamatnih prihoda po prosječnoj kamatnoj imovini i kamatnih troškova po prosječnim kamatnim obvezama (engl. *spread*), s 2,8% na kraju prve polovine 2011. na 2,4% na kraju promatranog razdoblja (Slika 51.). Narasli troškovi financiranja na inozemnom tržištu najviše su smanjili kamatnu razliku kod velikih banaka, s 2,8% na 2,3%, što je manje od vrijednosti tog pokazatelja kod ostalih grupa banaka te svih banaka ukupno. Za razliku od velikih banaka, koje su uspjele održati istu razinu kamatnog prihoda po prosječnoj kamatnoj imovini, smanjenje kamatne razlike kod srednjih i malih banaka na 2,7% zapravo je posljedica manjih kamatnih prihoda po prosječnoj kamatnoj imovini.

Na kraju 2011. godine na razini svih banaka zaposlenik je prosječno upravljao s 18,6 mil. kuna imovine, a zbog smanjenja ukupne imovine banaka na kraju prve polovine 2012. taj se iznos smanjio na 18,5 mil. kuna. Smanjenje imovine po zaposleniku zabilježeno je kod svih grupa banaka, a pretežit utjecaj na tu promjenu imala je grupa velikih banaka, kod koje je osim smanjenja imovine došlo i do smanjenja broja zaposlenih (0,4%), pa je vrijednost tog pokazatelja u velikim bankama smanjena na 20,9 mil. kuna. Iznos imovine po zaposleniku znatno je niži kod srednjih (14,4 mil. kuna) nego kod velikih banaka te posebice kod malih banaka (9,9 mil. kuna).

Nakon višegodišnjeg poboljšavanja troškovne efikasnosti banaka (engl. *cost to income ratio*) na kraju prve polovine 2012. vrijednost pokazatelja je porasla te su banke za pokriće operativnih troškova poslovanja (općih administrativnih troškova i amortizacije) upotrebljavale 49,6% neto dobiti, odnosno za 1,9 postotnih bodova više nego na kraju prve polovine 2011. Posljedica je to smanjenja neto prihoda velikih i malih banaka, zbog čega je vrijednost pokazatelja malih banaka porasla na 82,6%, a velikih banaka na 44,8%. Suprotna su kretanja zabilježena kod srednjih banaka, kod kojih se troškovna efikasnost poboljšala, odnosno smanjila se vrijednost omjera operativnih

Slika 51. Prihod od kamatne imovine i trošak kamatnih obveza banaka na kraju razdoblja

Izvor: HNB

troškova i neto prihoda na 62,3%.

Porast troškova rezerviranja i smanjenje operativne dobiti banaka odrazili su se na povećanje njihova omjera, s 44,4% na kraju 2011. na 45,0% na kraju prve polovine 2012. Za pokriće troškova rezerviranja najmanji su dio operativne dobiti izdvojile velike (40,9%), a potom srednje banke (60,3%). Zbog pogoršane kvalitete kreditnog portfelja kod malih banaka troškovi rezerviranja za gubitke osjetno su porasli i nadmašili iznos operativne dobiti za 40,6 mil. kuna.

10.1.4. Kreditni rizik

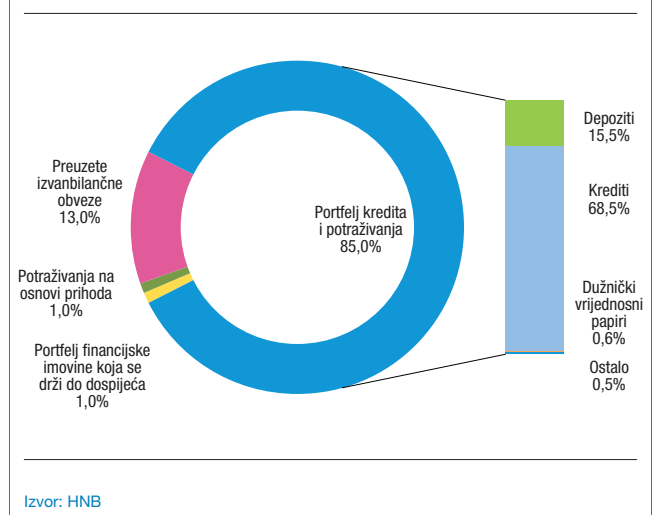
Plasmani i preuzete izvanbilančne obveze

Ukupni plasmani i preuzete izvanbilančne obveze, koji su izloženi kreditnom riziku¹⁷ te u skladu s propisima o klasifikaciji podliježu raspoređivanju u rizične skupine, iznosili su na kraju lipnja 2012. godine 426,3 mlrd. kuna, što je u odnosu na kraj 2011. smanjenje za 11,4 mlrd. kuna ili 2,6%. Pad plasmana u najvećoj je mjeri bio posljedica restrukturiranja unutar stavki bilance potaknutog dvjema promjenama regulative, dok je utjecaj blagog smanjenja kredita na taj pad bio zanemariv.

Među stavkama plasmana i preuzetih obveza najviše su se smanjili depoziti (za 7,8 mlrd. kuna ili 10,6%). Naime, zbog promjena odredbi o minimalno potrebnim deviznim potraživanjima na početku 2012. godine bankama je olakšano kreditiranje države, pa su one upisale 758,8 mil. EUR trezorskih zapisa. Te su vrijednosne papire banke pretežitno rasporedile u portfelje financijske imovine koji nisu izloženi kreditnom riziku i ne podliježu klasifikaciji u rizične skupine¹⁸. Potom je do kraja lipnja dio sredstava otpuštenih na osnovi promjena u obveznoj pričuvu iskorišten za kreditiranje HBOR-a (3,4 mlrd. kuna) u sklopu Programa razvoja gospodarstva.

Osjetno smanjenje zabilježeno je i kod preuzetih

Slika 52. Struktura plasmana i preuzetih izvanbilančnih obveza banaka na dan 30. lipnja 2012.

Izvor: HNB

17 Ukupna izloženost kreditnom riziku sastoji se od plasmana (bilančne stavke) i preuzetih izvanbilančnih obveza. Plasmani su podijeljeni u portfelj kredita i potraživanja te u portfelj financijske imovine koja se drži do dospelja, pri čemu su potraživanja po kamatama i naknadama izdvojena u zasebnu stavku (potraživanja na osnovi prihoda). Unutar spomenutih portfelja financijske imovine postoje različiti instrumenti, primjerice krediti, depoziti, obveznice, trezorski zapisi, a unutar preuzetih izvanbilančnih obveza garancije, okvirni krediti i drugo.

18 Oko tri četvrtine dugoročnog izdanja bilo je razvrstano u portfelj financijske imovine raspoložive za prodaju, a preostali dio u portfelj financijske imovine koja se vrednuje po fer vrijednosti.

Tablica 6. Klasifikacija plasmana i preuzetih izvanbilančnih obveza banaka po rizičnim skupinama na kraju razdoblja, u milijunima kuna i postocima

	XII. 2009.			XII. 2010.			XII. 2011.			VI. 2012.		
	Plasmani i preuzete izvanbilančne obveze	Ispravci vrijednosti i rezervacije	Pokrivenost (%)	Plasmani i preuzete izvanbilančne obveze	Ispravci vrijednosti i rezervacije	Pokrivenost (%)	Plasmani i preuzete izvanbilančne obveze	Ispravci vrijednosti i rezervacije	Pokrivenost (%)	Plasmani i preuzete izvanbilančne obveze	Ispravci vrijednosti i rezervacije	Pokrivenost (%)
Rizična skupina A	403.906,5	3.613,0	0,9	386.077,1	3.564,9	0,9	398.369,0	3.600,3	0,9	384.541,6	3.523,4	0,9
Rizična skupina B-1	10.764,0	1.416,9	13,2	16.233,9	2.151,0	13,2	16.731,9	2.341,9	14,0	17.413,4	2.450,3	14,1
Rizična skupina B-2	5.303,4	2.225,6	42,0	9.327,2	4.147,6	44,5	13.909,9	6.173,1	44,4	14.678,0	6.695,6	45,6
Rizična skupina B-3	1.283,3	931,8	72,6	1.895,2	1.518,0	80,1	1.854,0	1.486,9	80,2	2.257,5	1.802,5	79,8
Rizična skupina C	5.366,6	5.281,8	98,4	5.784,8	5.784,4	100,0	6.852,2	6.852,2	100,0	7.422,4	7.421,8	100,0
Ukupno	426.623,8	13.469,1	3,2	419.318,1	17.165,8	4,1	437.716,9	20.454,4	4,7	426.313,0	21.893,6	5,1

Napomena: Od 2010. portfelj financijske imovine raspoložive za prodaju isključen je iz obuhvata plasmana i preuzetih izvanbilančnih obveza koji se klasificiraju u rizične skupine.
Izvor: HNB

izvanbilančnih obveza, za 4,5 mlrd. kuna ili 7,5%. Izvanbilančne obveze kontinuirano se smanjuju u posljednjih godinu dana, no najveće smanjenje zabilježeno je u prvom tromjesečju ove godine zbog pada gotovo svih stavki, a osobito okvirnih i revolving kredita te u manjoj mjeri izdanih garancija. Odraž je to negativnih promjena u većini velikih banaka te u svim iskazanim sektorima, a ponajviše po obvezama izdanim u korist (javni i privatni) trgovačkih društava te države.

Na pad izloženosti kreditnom riziku najviše su utjecale velike banke, koje su osjetno smanjile depozite (za 10,4%) te preuzete izvanbilančne obveze (za 8,3%). Blagi pad ukupnih kredita (za 0,5%) dodatno je uvećao stopu smanjenja plasmana i preuzetih obveza ove grupe na 3,1%. Nasuprot tome, kod preostalih dviju grupa banaka blagi rast kreditne aktivnosti ublažio je utjecaj pada danih depozita, pa su male banke zadržale gotovo istu razinu ukupnih plasmana i preuzetih obveza, dok je smanjenje izloženosti kreditnom riziku u srednjim bankama iznosilo samo 0,4%.

Pod snažnijim utjecajem pada depozita i preuzetih izvanbilančnih obveza, koji su obično bolje kvalitete u odnosu na dane kredite, dodatno se smanjio udio rizične skupine A u ukupnim plasmanima i preuzetim izvanbilančnim obvezama s 91,0% (2011.) na 90,2%. Nastavak je to trenda kvarenja portfelja koji je izložen kreditnom riziku, koji traje već petu godinu zaredom. Na pad kvalitete plasmana u prvom polugodištu 2012. dodatno je utjecao izostanak snažnije kreditne aktivnosti, pa je udio djelomično nadoknadivih plasmana i preuzetih izvanbilančnih obveza (rizične skupine B-1, B-2 i B-3) te potpuno nenadoknadivih plasmana i preuzetih izvanbilančnih obveza (rizična skupina C) povećan na 9,8%. Kontinuirani rast udjela plasmana i preuzetih izvanbilančnih obveza banaka skupina B¹⁹ i C u ukupnim plasmanima i preuzetim izvanbilančnim obvezama bio je prisutan u svakom izvještajnom tromjesečju od lipnja 2008. (posljednjem razdoblju prije krize), kada je iznosio 3,3%, te je do kraja lipnja 2012. bio trostruko veći.

Zajedno s rastom udjela plasmana i preuzetih izvanbilančnih obveza skupina B i C istodobno su rasli i gubici tog dijela portfelja, pa je omjer ukupnih ispravaka vrijednosti i rezerviranja te ukupnih plasmana i preuzetih izvanbilančnih obveza na kraju lipnja dosegao 5,1%. Od kraja 2010. stopa prirasta ispravaka vrijednosti i rezerviranja za skupine B i C malo je viša od rasta njihove osnovice, pa je nastavljeno povećavanje pokrivenosti tih rizičnih skupina, koje je s 42,8% 2011. godine poraslo na 44,0%. Iako je tada zaustavljen i preokrenut trend pada pokrivenosti, te su stope porasta i dalje vrlo blage i još nije dosegnuta pretkrizna razina pokrivenosti. Rastu pokrivenosti u prvoj polovini 2012. svakako je pridonijelo opadanje udjela depozita i izvanbilančnih obveza, potom stagnacija kredita i na kraju starenje portfelja. Ovo posljednje podupiru i malo snažnija povećanja kategorija rizika s niskim stupnjevima nadoknadivosti plasmana (nižima od 30%), odnosno povećanja u rizičnim podskupinama B-3 i rizičnoj skupini C²⁰. Ispravci vrijednosti i rezerviranja na skupnoj osnovi neznatno su se smanjili, ali je zbog snažnijeg smanjenja osnovice pokrivenost skupine A ostala na uobičajenoj razini od 0,9%.²¹

Sve su grupe banaka ostvarile porast plasmana i izvanbilančnih obveza skupina B i C, a najvišu stopu rasta imale su banke u grupi malih banaka kojima se udio ovih plasmana u ukupnim plasmanima i izvanbilančnim obvezama povećao na 13,6%, što je osjetno iznad prosjeka svih banaka. To je u velikoj mjeri određeno strukturom njihovih plasmana, a osobito zamjetljivo višim udjelom kredita trgovačkim društvima u ukupnim kreditima u odnosu na preostale dvije grupe banaka. Udio plasmana i izvanbilančnih obveza skupina B i C kod srednjih je banaka iznosio 13,0%, a jedino je u grupi velikih banaka (9,1%) kvaliteta plasmana bolja od prosječne.

Do kraja lipnja rast dospjelih nenaplaćenih potraživanja iznosio je 4,6 mlrd. kuna ili 16,7%, što je bilo gotovo na razini porasta ostvarenog u cijeloj prošloj godini. Raspored tog iznosa po rizičnim skupinama upućuje na to da se gotovo polovina

19 Zbroj iznosa plasmana i preuzetih izvanbilančnih obveza klasificiranih u rizične skupine B-1, B-2 i B-3.

20 Od ožujka 2010. plasmani koji su klasificirani u rizičnu skupinu C iskazuju se na računima bilance sve dok se ne provedu pravne radnje u vezi s prestankom obveze dužnika.

21 Kreditne institucije dužne su održavati razinu umanjenja vrijednosti plasmana i rezerviranja za izvanbilančne obveze klasificirane u rizičnu skupinu A u iznosu koji nije manji od 0,85% ni veći od 1,20% ukupnog stanja plasmana i izvanbilančnih obveza rizične skupine A.

porasta odnosila na rast dospjelog dijela potraživanja plasmana skupine A, koji se mahom odnosio na dospjeća do 90 dana starosti. To je bilo povećanje dospjelih potraživanja po kreditima za obrtna sredstva, investicije i građevinarstvo. Glavnina svih polugodišnjih nominalnih promjena odnosila se na velike banke, ali su najveći relativni porast dospjelih nenaplaćenih potraživanja imale male banke, od 19,6%.

U prvih šest mjeseci 2012. zadržana je ista dinamika obnavljanja i restrukturiranja plasmana²² kao u istom razdoblju lani. Snažan utjecaj na zadržavanje te dinamike, osobito na početku godine, imale su velike banke zbog povećanja tih aktivnosti prema javnim trgovačkim društvima.

Kreditni

Nesklonost preuzimanju rizika na domaćem tržištu zrcali se u vrlo blagim promjenama kredita na polugodišnjoj razini. Blagi rast kreditne aktivnosti primjetljiv u prvom tromjesečju nije se nastavio u drugom, pa su krediti na kraju lipnja 2012. smanjeni za malo manje od 0,1% u odnosu na kraj prošle godine. Ako se isključi utjecaj tečaja, smanjenje kredita bilo je blago izrazitije, s obzirom na to da su promjene tečaja kune u polugodišnjem razdoblju bile relativno blage, osobito u odnosu na euro.

Visinu kredita u prvom polugodištu obilježila je realizacija spomenutoga kredita banaka HBOR-u u sklopu Programa razvoja gospodarstva. Pritom, ako se isključe utjecaji Programa i tečaja, krediti su ukupno manji za oko 1,0%. Osim toga, kreditnu izloženost banaka snažno su obilježile sektorske promjene do kojih je došlo zbog toga što je MF preuzeo nešto više od 6 mlrd. kuna kredita danih brodogradilištima. Isključi li se taj utjecaj iz sektorskih promjena, pad kredita rezultat je njihova smanjenja u gotovo svim sektorima, a ponajviše državnim jedinicama. U tim su uvjetima porast u domaćem segmentu kreditiranja ostvarila jedino javna trgovačka društva.

Nastavljeno je razduživanje stanovništva, pri čemu taj trend, premda ublažen, traje već četvrtu godinu zaredom, a i nadalje je najviše potaknut padom kredita za kupnju automobila. Spuštanje stope obvezne pričuve u lipnju 2012. smanjilo je potrebe banaka za kreditima, pa se u sektoru financijskih

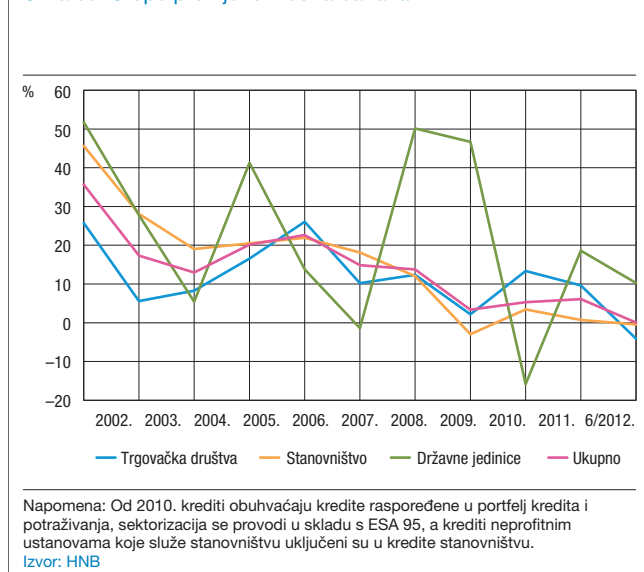
institucija, bez HBOR-a, bilježi pad kredita za 12,8%. Krediti nerezidentima, zbog svoje niske osnovice, ostvarili su stopu rasta od čak 9,4%, i to zbog rasta kod svih grupa banaka, a ponajviše velikih.

Izostanak oporavka kreditne aktivnosti te nastavak nepovoljnih gospodarskih kretanja utjecali su na daljnje pogoršanje pokazatelja kvalitete kredita, a posebice u sektoru trgovačkih društava. Udio kredita skupina B i C u ukupnim kreditima porastao je s 12,4%, koliko je iznosio na kraju 2011., na 13,3% na kraju lipnja 2012., dok je u sektoru trgovačkih društava udio kredita skupina B i C porastao s 20,1% na 22,8%. Iako osjetno blaže, pogoršanje kvalitete kredita prisutno je i u sektoru stanovništva, i to po svim vrstama kredita, a osobito hipotekarnima, pa se tako nastavio porast udjela kredita skupina B i C s 8,6% na 8,9% ukupnih kredita stanovništvu.

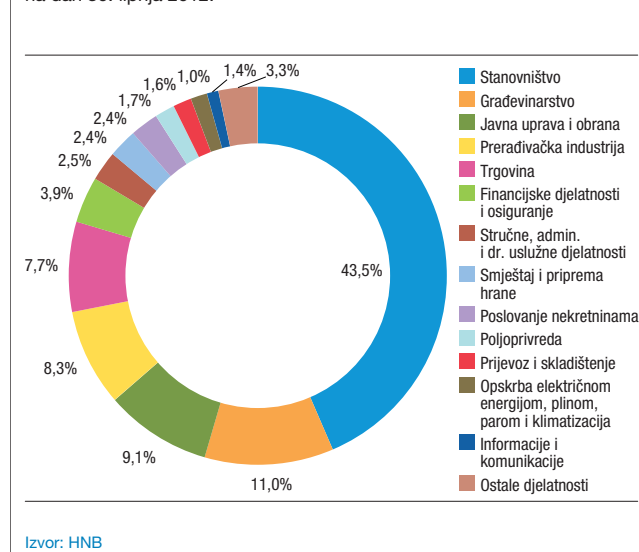
Na kraju lipnja 2012. ukupni krediti skupina B i C za sektor trgovačkih društava bili su pokriveni ispravicima vrijednosti u visini od 35,8%, a agregatni pokazatelj (za ukupne kredite skupina B i C) podizala je osjetno bolja pokrivenost kod stanovništva (56,6%). Iz pokazatelja pokrivenosti pojedinih vrsta kredita tome sektoru vidljiva je osjetno niža pokrivenost bolje osiguranih kredita, kao što su stambeni i hipotekarni krediti. Na veću pokrivenost kod preostalih vrsta utjecaja ima i njihovo raspoređivanje u tzv. portfelj malih kredita, koje banci daje mogućnost procjene kreditnog rizika na skupnoj osnovi isključivo na osnovi kriterija urednosti u podmirivanju obveza.

Iskazani porast kredita u sektoru državnih jedinica od 10,2% u cijelosti je bio rezultat činjenice da je MF preuzeo kredite brodogradilišta. Izuzevši taj utjecaj, kreditne obveze države smanjene su za 9,1%, s obzirom na to da je država na domaćem tržištu dio svojih obveza po kreditima nadomjestila obvezama po izdanim vrijednosnim papirima. Navedeno preuzimanje kreditnih obveza za koja su izdana jamstva RH jednako tako utjecalo je i na smanjenje kredita trgovačkim društvima za 4,1%. Bez utjecaja spomenute promjene krediti trgovačkim društvima blago su porasli (za 0,9%) zbog povećanja kredita javnim trgovačkim društvima u velikim bankama. Istodobno, krediti ostalim trgovačkim društvima blago su se smanjili, a potrebna likvidna sredstva ovaj podsektor osigurao je korištenjem

Slika 53. Stope promjene kredita banaka

Slika 54. Struktura kredita banaka po djelatnostima na dan 30. lipnja 2012.

²² Ako je restrukturiranje plasmana uzrokovano financijskim teškoćama dužnika, obvezna je reklasifikacija u lošije rizične skupine.

Tablica 7. Dani krediti banaka

na kraju razdoblja, u milijunima kuna i postocima

	XII. 2009.		XII. 2010.			XII. 2011.			VI. 2012.		
	Iznos	Udio	Iznos	Udio	Promjena	Iznos	Udio	Promjena	Iznos	Udio	Promjena
Kredit											
Državne jedinice	31.547,7	12,1	26.559,3	9,7	-15,8	31.496,8	10,8	18,6	34.725,1	11,9	10,2
Trgovačka društva	98.924,4	37,9	112.139,4	40,8	13,4	122.942,8	42,1	9,6	117.857,2	40,4	-4,1
Stanovništvo	122.195,0	46,8	127.139,1	46,2	4,0	128.057,8	43,9	0,7	127.511,3	43,7	-0,4
Stambeni krediti	52.959,6	20,3	57.981,0	21,1	9,5	59.642,3	20,4	2,9	59.553,0	20,4	-0,1
Hipotekarni krediti	3.084,2	1,2	3.513,3	1,3	13,9	3.261,3	1,1	-7,2	3.171,1	1,1	-2,8
Kredit za kupnju automobila	7.810,5	3,0	6.236,8	2,3	-20,1	4.539,4	1,6	-27,2	3.833,7	1,3	-15,5
Kredit po kreditnim karticama	5.022,3	1,9	4.386,8	1,6	-12,7	4.109,3	1,4	-6,3	3.995,8	1,4	-2,8
Ostali krediti stanovništvu	53.318,4	20,4	55.021,2	20,0	3,2	56.505,5	19,4	2,7	56.957,7	19,5	0,8
Ostali sektori	8.472,0	3,2	9.111,8	3,3	7,6	9.219,5	3,2	1,2	11.803,3	4,0	28,0
Ukupno	261.139,0	100,0	274.949,6	100,0	5,3	291.716,9	100,0	6,1	291.896,9	100,0	0,1
Djelomično nadoknadivi i potpuno nenadoknadivi krediti											
Državne jedinice	62,1	0,3	75,5	0,2	21,7	97,4	0,3	29,0	66,4	0,2	-31,8
Trgovačka društva	12.736,0	62,6	20.257,0	65,6	59,1	24.744,7	68,2	22,2	26.840,1	69,1	8,5
Stanovništvo	7.081,3	34,8	9.930,1	32,2	40,2	11.020,9	30,4	11,0	11.352,9	29,2	3,0
Stambeni krediti	1.446,6	7,1	2.584,7	8,4	78,7	3.111,4	8,6	20,4	3.281,8	8,4	5,5
Hipotekarni krediti	368,0	1,8	788,6	2,6	114,3	699,8	1,9	-11,3	700,0	1,8	0,0
Kredit za kupnju automobila	330,3	1,6	257,6	0,8	-22,0	181,5	0,5	-29,5	167,1	0,4	-7,9
Kredit po kreditnim karticama	152,6	0,7	174,6	0,6	14,4	164,3	0,5	-5,9	172,3	0,4	4,9
Ostali krediti stanovništvu	4.783,8	23,5	6.124,6	19,8	28,0	6.863,9	18,9	12,1	7.031,7	18,1	2,4
Ostali sektori	481,7	2,4	616,1	2,0	27,9	411,5	1,1	-33,2	604,6	1,6	46,9
Ukupno	20.361,1	100,0	30.878,6	100,0	51,7	36.274,5	100,0	17,5	38.864,1	100,0	7,1
Ispravci vrijednosti djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kredita											
Državne jedinice	5,5	0,1	6,0	0,1	8,8	19,8	0,1	228,2	25,6	0,2	29,4
Trgovačka društva	4.232,1	48,6	6.481,5	54,1	53,1	8.687,7	57,8	34,0	9.606,0	58,7	10,6
Stanovništvo	4.309,5	49,5	5.269,9	44,0	22,3	6.059,2	40,3	15,0	6.426,7	39,3	6,1
Stambeni krediti	516,7	5,9	749,8	6,3	45,1	1.040,3	6,9	38,7	1.137,9	7,0	9,4
Hipotekarni krediti	116,6	1,3	226,9	1,9	94,5	185,1	1,2	-18,4	206,7	1,3	11,7
Kredit za kupnju automobila	206,4	2,4	141,5	1,2	-31,4	138,9	0,9	-1,9	133,7	0,8	-3,7
Kredit po kreditnim karticama	125,6	1,4	149,9	1,3	19,4	147,9	1,0	-1,3	155,5	1,0	5,1
Ostali krediti stanovništvu	3.344,2	38,4	4.001,7	33,4	19,7	4.547,0	30,3	13,6	4.792,9	29,3	5,4
Ostali sektori	163,5	1,9	230,0	1,9	40,7	262,6	1,7	14,2	307,0	1,9	16,9
Ukupno	8.710,6	100,0	11.987,3	100,0	37,6	15.029,2	100,0	25,4	16.365,2	100,0	8,9

Napomena: Od 2010. krediti obuhvaćaju kredite raspoređene u portfelj kredita i potraživanja, sektorizacija se provodi u skladu s ESA 95, a krediti neprofitnim ustanovama koje služe stanovništvu uključeni su u kredite stanovništvu.

Izvor: HNB

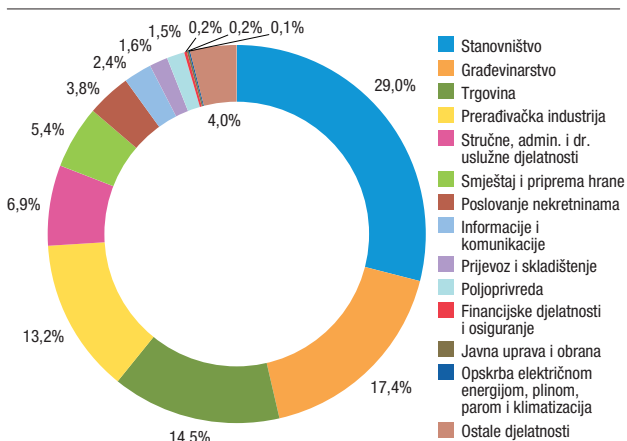
svojih depozita, koje je smanjio za 13,5%.

U skladu s navedenim najvažnija promjena u prvom polugodištu bilo je smanjenje kredita prerađivačkoj industriji, koji su bili manji za oko 20% zbog pada u djelatnosti brodogradnje. To se odrazilo i na pad udjela prerađivačke industrije u distribuciji kredita za 1,6 postotnih bodova, odnosno na 8,3%. Preuzimanje kredita od brodogradilišta utjecalo je na povećanje udjela djelatnosti javne uprave i obrane. Zbog stagnacije ukupne kreditne aktivnosti to je bila najveća pozitivna promjena po djelatnostima u prvom dijelu godine. Ostvareni kreditni prirast bio je usmjeren na djelatnost opskrbe električnom energijom i djelatnost građevinarstva, a riječ je bila o kreditima odobrenima dvama javnim trgovačkim društvima u velikim bankama.

Kredit djelatnosti rudarstva i vađenja te informacija i komunikacija imali su zamjetljive stope rasta (12,8% i 8,9%), ali je njihov udio u ukupnoj distribuciji mali. Sezonski uvjetovan rast pokazuju i krediti odobreni za pripremu turističke sezone i investicije u djelatnosti smještaja i pripreme hrane. Unatoč važnosti turizma kao gospodarske grane udio ove djelatnosti u dužem je razdoblju relativno stabilan i među manje zastupljenima u distribuciji ukupnih kredita. Glavninu kreditnog portfelja ostalih trgovačkih društava i nadalje su činili prerađivačka industrija, trgovina i građevinarstvo.

U prvoj polovini 2012. zamjetljivo je usporavanje prirasta kredita djelatnosti građevinarstva, izuzmu li se navedeni krediti javnim trgovačkim društvima iz te djelatnosti. Nastavkom

Slika 55. Struktura djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kredita banaka po djelatnostima na dan 30. lipnja 2012.

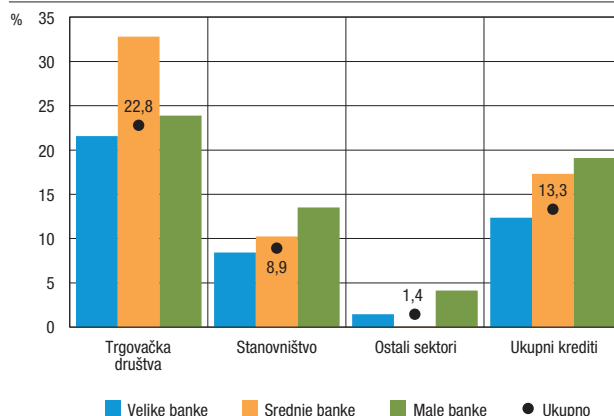
Izvor: HNB

procesa započetog u posljednjem tromjesečju prošle godine prekinut je trend njihova snažnog rasta iz prethodnih godina. Snažnije su smanjeni i krediti trgovačkim društvima iz povezanosti poslovanja nekretninama (za 6,5%), što je ponajprije bio odraz niza problema u toj grani industrije, a osobito cjenovne nefleksibilnosti, prekapacitiranosti te pada potražnje. Tako je, prvi put od lipnja 2009., zabilježeno smanjenje stambenih kredita stanovništvu na polugodišnjoj razini. Na ove poteškoće nastavlja se i rast dospjelih nenaplaćenih potraživanja u ovim dvjema djelatnostima. Stopa porasta dospjelih nenaplaćenih potraživanja zadržana je na razini prosjeka svih sektora, ali je analizom njihove strukture uočeno da se veći dio odnosio na skupine B i C. Rezultat je svega navedenog rast udjela kredita skupina B i C u ukupnim kreditima ovih dviju djelatnosti s 28,9% na 32,9%. Porast procijenjenih gubitaka i nadalje je bio vrlo blag (s 31,1% na 32,5%), što potencijalno proizlazi iz instrumenata osiguranja po ovim kreditima.

U sektoru trgovačkih društava najvažnije promjene po vrstama kredita odraz su navedenog preuzimanja kredita od brodogradilišta, zbog čega su se najviše smanjili krediti za obrtna sredstva i krediti za investicije. Međutim, ti su krediti i nadalje bili najzastupljeniji u distribuciji kredita po vrstama, čineći 35,6% odnosno 26,1% svih kredita odobrenih trgovačkim društvima. U prvom je polugodištu najviše porastao iznos sindiciranih kredita, što je uglavnom odraz realizacije kredita banaka HBOR-u, a potom i društvu koje se bavi upravljanjem, građenjem i održavanjem državnih cesta, a čiji su krediti osigurani državnim jamstvima. Time je ova vrsta kredita dosegla udio od 10,5% u strukturi kredita po vrstama. S udjelom od 13,3% ističu se još samo ostali krediti, koji su se u prvom polugodištu 2012. blago smanjili. Izraženije stope rasta i nadalje imaju prekoračenja po transakcijskim računima i krediti za izvršena plaćanja po garancijama, što zajedno s trendovima rasta dospjelih nenaplaćenih potraživanja i skraćivanja izvornog dospjeća kredita upućuje na trajnost poteškoća u poslovanju trgovačkih društava.

Smanjenje kredita u sektoru stanovništva rezultat je pada svih vrsta kredita osim ostalih kredita (gotovinski nenamjenski krediti, prekoračenja po transakcijskim računima i ostali krediti). Ključan utjecaj na pad kredita i dalje su imali krediti za kupnju automobila, koji su bili niži za 15,6%. Zbog kontinuiranog

Slika 56. Udio djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kredita banaka na dan 30. lipnja 2012.

Izvor: HNB

pada osnovice tih kredita stopa se njihova smanjivanja ubrzavala, pri čemu se pretežiti dio smanjenja tih kredita odnosio na kredite u švicarskim francima. Nakon što je u prošloj godini usporen rast najvažnije vrste kredita stanovništvu, stambenih kredita, u prvoj polovini ove godine ti su se krediti blago smanjili (za 0,1%, a bez utjecaja tečaja za 0,4%). Taj je pad gotovo u cijelosti bio posljedica smanjenja stambenih kredita indeksiranih u švicarskim francima, dok su se stambeni krediti u eurima povećali.

Nastavlja se narušavanje kvalitete kredita stanovništvu, posebno pod utjecajem stambenih kredita vezanih uz švicarski franak, kod kojih je udio kredita skupina B i C dosegao 8,0%, dok je kod onih u eurima zadržan na 3,3%. Na razini ukupnih stambenih kredita udio B i C kredita iznosio je 5,5%. Na kraju lipnja 2012. ukupno su 24 korisnika stambenih kredita u švicarskim francima iskoristila mogućnost odgode potraživanja u skladu s Dodatkom I. Memoranduma o mjerama za ublažavanje položaja korisnika stambenih kredita. Iznos anektiranih kredita činio je 0,1% ukupnih stambenih kredita u švicarskim francima.

Osim stambenih kredita na pogoršanje kvalitete kredita stanovništvu osobito su utjecali ostali krediti stanovništvu, kod kojih je udio kredita skupina B i C iznosio 12,3%. Pogoršanje kvalitete ovog dijela kreditnog portfelja uglavnom je bilo pod utjecajem povećanja dospjeloga nenaplaćenog potraživanja (za 10,2%). Povećanje ispravaka vrijednosti tih kredita bilo je izrazitije od porasta osnovice njihova izdvajanja, što podrazumijeva da su u portfelju problematičnih kredita povećavani prije procijenjeni gubici. Bolju kvalitetu od stambenih kredita zadržali su krediti za kupnju automobila (4,4%) i krediti po kreditnim karticama (4,3%). Relativno dobra kvaliteta kredita za kupnju automobila djelomice je posljedica praksi banaka da te kredite osiguravaju kod društava za osiguranje, dok na pokazatelj kvalitete kredita po kreditnim karticama osjetno utječe jedna banka kod koje za otplatu kredita jamči kartičarska kuća.

Na smanjenje ukupnih plasmana i preuzetih izvanbilančnih obveza najviše je utjecalo smanjenje deviznog dijela spomenutih stavki (uključujući indeksirane), što se potom odrazilo na pad izloženosti valutno induciranom kreditnom riziku, osobito u dijelu izloženosti nezaštićenih od njegova djelovanja. Jedini znatniji kreditni rast u polugodištu odnosio se na sindicirani

kunski kredit banaka HBOR-u. Osim navedenog blagi porast ostvarili su još samo eurski stambeni krediti, dok su svi ostali eurski krediti smanjeni. Najznačajnije smanjenje iznova je bilo kod kredita u švicarskim francima, a smanjeni su i krediti u svim preostalim stranim valutama. Naposljetku, udio ukupnih kredita banaka (neto) izloženih valutno induciranom kreditnom riziku smanjen je za gotovo 3 postotna boda, odnosno na 74,7%. Pretežiti dio toga iznosa (91,5%) ni nadalje nije zaštićen od njegova djelovanja, odnosno plasiran je klijentima koji nemaju usklađenu deviznu poziciju.

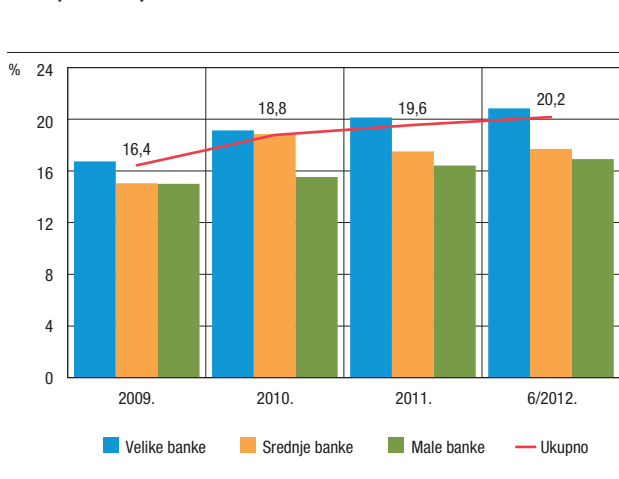
10.1.5. Adekvatnost kapitala

Stopa adekvatnosti jamstvenoga kapitala banaka nastavlja je rasti četvrtu godinu zaredom, pa je na kraju lipnja 2012. iznosila 20,17% (Slika 57.), što je njezina najviša vrijednost od kraja 2000. godine (21,27%). Porast te stope tijekom prve polovine 2012. ponajprije zrcali slabljenje poslovnih aktivnosti banaka i s time povezano smanjenje izloženosti koja se ponderira kreditnim rizikom. Nešto manji utjecaj imalo je zadržavanje polovine dobiti iz 2011. i njezino uključivanje u obračun jamstvenoga kapitala, zbog čega se neiskorišteni iznos jamstvenoga kapitala povećao na 22,6 mlrd. kuna.

Smanjenje kapitalnog zahtjeva za kreditni rizik, rizik druge ugovorne strane, razrjeđivački rizik i rizik slobodne isporuke (u nastavku teksta: kapitalni zahtjev za kreditni rizik) ponajprije je bilo rezultat razduživanja gotovo svih sektora te i nadalje pojačanog opreza banaka pri preuzimanju rizika, što se očitivalo u smanjenju neto izloženosti koja se ponderira kreditnim rizikom za 5,4 mlrd. kuna ili 1,3%. Bilančne stavke izloženosti smanjene su za 0,8%, a u malo manjem iznosu, ali po osjetno višoj stopi (11,4%), smanjene su izvanbilančne stavke, čiji je padajući trend ušao u četvrtu godinu. Manji utjecaj na smanjenje kapitalnog zahtjeva imalo je i smanjenje prosječnog pondera kreditnog rizika, na 58,7% (Slika 59.), što je u cijelosti bilo rezultat nižeg pondera kod pristupa zasnovanog na internim rejting-sustavima (IRB pristup).

Kapitalni zahtjev za kreditni rizik smanjen je i po standardiziranom i po IRB pristupu, a kretanja osnovnih determinanti zahtjeva, iznosa izloženosti i prosječnog pondera, bila su kod ova dva pristupa suprotna.²³ Za izračun iznosa izloženosti ponderiranoga kreditnim rizikom banke pretežito primjenjuju

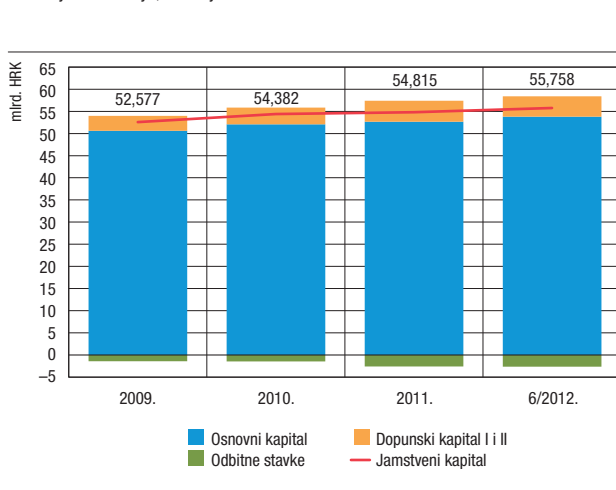
Slika 57. Stopa adekvatnosti jamstvenoga kapitala banaka na kraju razdoblja

Napomena: Od 31. ožujka 2010. u primjeni je Basel II, a minimalna stopa adekvatnosti jamstvenoga kapitala iznosi 12% (prije 10%).

Izvor: HNB

Slika 58. Jamstveni kapital banaka na kraju razdoblja, u milijunima kuna

Izvor: HNB

standardizirani pristup, a samo jedna velika banka ima odobrenje HNB-a za primjenu IRB pristupa. Stoga su banke za glavninu ukupne izloženosti (86,4%) kapitalni zahtjev računale primjenom standardiziranoga pristupa. Neto iznos izloženosti koja se ponderira po standardiziranom pristupu smanjen je za 2,7% te se, unatoč blagom porastu pondera, odrazio na pad kapitalnog zahtjeva za kreditni rizik po standardiziranom pristupu. Presudan utjecaj na smanjenje izloženosti imalo je smanjenje u kategoriji institucije, do kojeg je došlo zbog smanjenja depozita kod HNB-a i depozita kod stranih banaka. Ta su kretanja povezana s mjerama HNB-a usmjerenima na pokretanje gospodarske aktivnosti, a koje uključuju smanjenje stope obvezne pričuve u sklopu Programa razvoja gospodarstva te uključivanje trezorskih zapisa upisanih na aukciji 14. veljače 2012. u obuhvat likvidnih deviznih potraživanja. Dio sredstava prije vođenih kod HNB-a i stranih banaka preusmjeren je drugim sektorima, ali trend razduživanja prisutan kod većine sektora rezultirao je padom ukupne izloženosti. Kod IRB pristupa došlo je do porasta izloženosti, pa je smanjenje kapitalnog zahtjeva bilo posljedica osjetnog pada prosječnog pondera kreditnog rizika (na 46,3%), posebice u kategoriji trgovačkih društava.

Kod standardiziranog pristupa prosječni ponder kreditnog rizika vrlo je blago porastao te je iznosio 60,5%. Osjetno niži prosječni ponder kod IRB pristupa u odnosu na standardizirani ponajprije je posljedica znatno nižeg pondera kod stanovništva, koji je kod IRB pristupa iznosio 36,9%, a kod standardiziranog 89,0%. Rast prosječnog pondera kod standardiziranog pristupa rezultat je smanjenja udjela izloženosti koje se ponderiraju ponderom 20%, što se pretežito odnosi na izloženosti u kategoriji institucije, te rasta udjela izloženosti s ponderima 100% i 150%. Izloženosti koje se ponderiraju ponderom 100%

²³ Kapitalni zahtjev za kreditni rizik dobije se množenjem ponderirane izloženosti kreditnom riziku s 12% (minimalna stopa adekvatnosti jamstvenoga kapitala). Ponderirani iznos izloženosti kreditnom riziku umnožak je izloženosti koja se ponderira pripadajućim ponderima kreditnog rizika. U standardiziranom pristupu rabe se propisani ponderi rizika za pojedine kategorije, ovisno o eksternoj procjeni kreditnog rizika. U IRB pristupu komponente rizika (PD, LGD, EAD, M) transformiraju se u rizikom ponderiranu aktivnu i time u kapitalni zahtjev. Određeni dio komponenti rizika računaju same banke, a osnovni i napredni IRB pristup (FIRB odnosno AIRB) razlikuju se u tome koji je dio ulaznih veličina osigurala banka putem vlastitih procjena, a koji je dio odredio supervizor. Kod naprednog pristupa dio ulaznih veličina koje osiguravaju banke veći je nego kod osnovnog pristupa.

Tablica 8. Jamstveni kapital, kapitalni zahtjevi i stopa adekvatnosti jamstvenoga kapitala banaka
na dan 30. lipnja 2012., u milijunima kuna i postocima

	Velike banke		Srednje banke		Male banke		Ukupno	
	Iznos	Udio	Iznos	Udio	Iznos	Udio	Iznos	Udio
Jamstveni kapital	46.728,0	100,0	4.527,2	100,0	4.502,4	100,0	55.757,5	100,0
Osnovni kapital	45.648,1	97,7	4.177,8	92,3	3.983,8	88,5	53.809,8	96,5
Uplaćeni kapital (osim kumulativnih povlaštenih dionica) minus vlastite dionice	26.462,9	56,6	3.714,2	82,0	3.819,7	84,8	33.996,7	61,0
Rezerve i zadržana dobit	19.352,7	41,4	544,4	12,0	263,9	5,9	20.161,0	36,2
Ostalo	-167,4	-0,4	-80,7	-1,8	-99,8	-2,2	-347,9	-0,6
Dopunski kapital I	3.653,2	7,8	416,9	9,2	532,1	11,8	4.602,1	8,3
Uplaćeni kapital ostvaren izdavanjem kumulativnih povlaštenih dionica	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Hibridni i podređeni instrumenti	3.653,2	7,8	416,9	9,2	554,1	12,3	4.624,1	8,3
Ostalo	0,0	0,0	0,0	0,0	-22,0	-0,5	-22,0	0,0
Odbitne stavke od osnovnoga i dopunskoga kapitala I	-2.573,3	-5,5	-67,5	-1,5	-13,5	-0,3	-2.654,4	-4,8
Dopunski kapital II (za pokriće tržišnog rizika)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kapitalni zahtjevi	26.910,2	100,0	3.069,3	100,0	3.195,0	100,0	33.174,5	100,0
Kreditni rizik, rizik druge ugovorne strane, razrjeđivački rizik i rizik slobodne isporuke	23.889,5	88,8	2.644,2	86,1	2.861,3	89,6	29.395,0	88,6
Standardizirani pristup	20.691,7	76,9	2.644,2	86,1	2.861,3	89,6	26.197,2	79,0
Trgovačka društva	9.294,1	34,5	1.169,8	38,1	1.104,9	34,6	11.568,8	34,9
od toga: osigurano nekretninom	39,7	0,1	0,1	0,0	50,4	1,6	90,2	0,3
Stanovništvo	9.562,7	35,5	1.280,5	41,7	1.408,9	44,1	12.252,1	36,9
od toga: osigurano nekretninom	333,6	1,2	12,2	0,4	38,2	1,2	384,0	1,2
Ostalo	1.835,0	6,8	193,9	6,3	347,4	10,9	2.376,3	7,2
Pristup zasnovan na internim rejting-sustavima (IRB pristup)	3.197,8	11,9	-	-	-	-	3.197,8	9,6
Trgovačka društva	1.913,5	7,1	-	-	-	-	1.913,5	5,8
Stanovništvo	823,8	3,1	-	-	-	-	823,8	2,5
Rizik namire/isporuke	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pozicijski, valutni i robni rizici	439,7	1,6	96,1	3,1	31,6	1,0	567,3	1,7
od toga: interni modeli	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pozicijski rizik dužničkih instrumenata	272,1	1,0	40,6	1,3	0,4	0,0	313,0	0,9
Valutni rizik	153,4	0,6	10,3	0,3	31,1	1,0	194,8	0,6
Ostali rizici	14,1	0,1	45,3	1,5	0,1	0,0	59,5	0,2
Rizik prekoračenja dopuštenih izloženosti	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Operativni rizik	2.581,1	9,6	329,1	10,7	302,2	9,5	3.212,3	9,7
Jednostavni pristup	0,0	0,0	126,1	4,1	274,4	8,6	400,4	1,2
Standardizirani pristup	1.329,6	4,9	203,0	6,6	27,8	0,9	1.560,4	4,7
Napredni pristup	1.251,4	4,7	0,0	0,0	0,0	0,0	1.251,4	3,8
Višak/manjak jamstvenoga kapitala	19.817,7	-	1.457,9	-	1.307,4	-	22.583,0	-
Stopa adekvatnosti jamstvenoga kapitala	20,84	-	17,70	-	16,91	-	20,17	-

Izvor: HNB

zmanjene su, ali po stopi osjetno nižoj od stope smanjenja ukupne izloženosti, pa im je udio u distribuciji izloženosti koja se ponderira blago porastao. Udio visokorizičnog pondera 150% povećan je zbog zamjetljivog porasta iznosa dospjelih nenaplaćenih potraživanja (čiji su ispravci vrijednosti manji od 20% neosiguranog dijela ukupne izloženosti). Dospjela nenaplaćena potraživanja u okviru pondera 100% (ispravci vrijednosti veći od 20% neosiguranog dijela ukupne izloženosti) također su primjetljivo porasla.

Stopa adekvatnosti jamstvenoga kapitala banaka bila je osjetno viša od minimalno propisanih 12%, ponajprije zahvaljujući visokim vrijednostima u velikim bankama. Na kraju prve polovine 2012. stopa adekvatnosti jamstvenoga kapitala iznosila je u grupi velikih banaka 20,84%, kod srednjih 17,70%, a kod malih 16,91% (Tablica 8.). U odnosu na kraj 2011. stopa adekvatnosti porasla je u svim grupama. Kod velikih banaka, kao i na razini svih banaka zajedno, presudan je bio utjecaj smanjenja kapitalnog zahtjeva, a kod preostalih dviju grupa rast

stope bio je posljedica rasta jamstvenoga kapitala. U srednjim je bankama njegov porast ostvaren zbog zadržavanja dobiti iz 2011., a u malim bankama zbog provedenih dokapitalizacija.

Tri su banke dokapitalizirane uplatama dionica u novcu, a dvije su povećale dionički kapital pretvaranjem hibridnih instrumenata u dionice. Tako su na kraju promatranoga razdoblja sve

Tablica 9. Struktura neto izloženosti banaka koja se ponderira ponderima kreditnog rizika

na dan 30. lipnja 2012., u milijunima kuna

	Stanovništvo	Trgovačka društva	Središnje države i središnje banke	Institucije	Javna državna tijela	Lokalna i područna (regionalna) samouprava	Udjeli u investicijskim fondovima	Ostalo	Vlasnička ulaganja	Ukupno
STANDARDIZIRANI PRISTUP										
Ukupna izloženost	114.769,2	93.976,8	103.183,4	20.051,9	7.104,5	3.320,3	387,3	17.782,5	-	360.575,8
Bilančne stavke	110.847,5	79.117,5	102.217,6	17.365,3	6.445,3	3.253,5	387,3	17.113,0	-	336.747,0
Izvanbilančne stavke	3.915,6	14.048,2	680,9	445,0	387,2	66,8	0,0	261,0	-	19.804,8
Transakcije povezane s vrijednosnim papirima i transakcije s dugim rokom namire	0,0	361,0	0,1	712,3	271,9	0,0	0,0	408,4	-	1.753,7
Derivatni financijski instrumenti	6,2	450,1	284,7	1.529,4	0,0	0,0	0,0	0,0	-	2.270,3
Ugovori o obnovi i drugi ugovori o netiranju	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-	0,0
Raspored ukupne izloženosti po ponderima rizika										
Ponder 0%	0,0	0,0	99.794,6	317,8	4.377,9	0,0	0,0	8.502,6	-	112.992,9
Ponder 10%	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	-	0,2
Ponder 20%	0,0	25,8	15,1	13.578,6	21,5	370,7	0,0	659,5	-	14.671,2
Ponder 35% (stambena nekretnina)	8.793,3	372,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	4,7	-	9.170,5
Ponder 50%	244,2	1.242,8	3.330,3	5.555,2	2.703,5	2.942,7	2,0	0,0	-	16.020,8
od toga: poslovna nekretnina	244,2	1.242,8	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	-	1.487,3
Ponder 75%	33.901,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-	33.901,6
Ponder 100%	68.540,9	85.488,6	41,6	585,4	0,3	0,8	320,4	8.497,6	-	163.475,7
od toga: dospjela nenaplaćena potraživanja	2.771,1	6.077,9	0,0	1,6	0,0	0,0	0,0	12,7	-	8.863,5
Ponder 150%	3.289,2	6.710,1	1,6	15,0	1,3	6,1	64,9	17,1	-	10.105,2
od toga: dospjela nenaplaćena potraživanja	2.787,2	4.744,3	1,2	13,1	1,3	6,0	0,0	7,1	-	7.560,2
Ostali ponderi rizika	0,0	137,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,8	-	237,7
Tehnike smanjenja kreditnog rizika – učinci zamjene										
Ukupni odnos	-1.253,7	-5.726,1	-6,0	-400,9	-16.420,6	-33,1	0,0	-103,8	-	-23.944,3
Ukupni donos	22,0	188,6	19.237,2	339,4	101,5	716,4	0,0	1.910,2	-	22.515,3
PRISTUP ZASNOVAN NA INTERNIM REJTING-SUSTAVIMA (IRB PRISTUP)										
Ukupna izloženost	18.612,6	18.833,1	17.578,8	1.685,4	-	-	-	-	111,6	56.821,5
Bilančne stavke	18.071,6	17.262,4	17.395,8	1.202,6	-	-	-	-	111,6	54.044,1
Izvanbilančne stavke	540,9	1.502,8	183,0	12,0	-	-	-	-	-	2.238,7
Transakcije povezane s vrijednosnim papirima i transakcije s dugim rokom namire	0,0	38,5	0,0	322,9	-	-	-	-	-	361,4
Derivatni financijski instrumenti	0,0	29,4	0,0	147,9	-	-	-	-	-	177,3
Ugovori o obnovi i drugi ugovori o netiranju	0,0	0,0	0,0	0,0	-	-	-	-	-	0,0
Tehnike smanjenja kreditnog rizika - učinci prilagodbe PD-a										
Ukupni odnos	0,0	-176,2	0,0	0,0	-	-	-	-	0,0	-176,2
Ukupni donos	0,0	0,0	1.589,4	15,8	-	-	-	-	0,0	1.605,2

Izvor: HNB

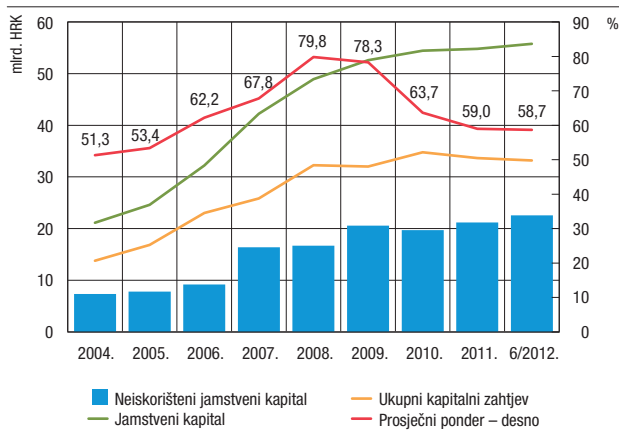
Tablica 10. Distribucija stope adekvatnosti jamstvenoga kapitala banaka na kraju razdoblja, u postocima

	XII. 2009.		XII. 2010.		XII. 2011.		VI. 2012.	
	Broj banaka	Udio u imovini banaka	Broj banaka	Udio u imovini banaka	Broj banaka	Udio u imovini banaka	Broj banaka	Udio u imovini banaka
Stopa manja od 10%	0	0,0	3	1,0	0	0,0	0	0,0
Stopa od 10% do 12%	6	5,8	0	0,0	1	0,5	0	0,0
Stopa od 12% do 15%	11	25,9	9	13,2	9	9,5	9	7,2
Stopa od 15% do 20%	9	55,3	11	55,2	13	34,6	13	37,0
Stopa veća od 20%	8	13,0	10	30,6	9	55,4	10	55,9

Napomena: Od 31. ožujka 2010. minimalna stopa adekvatnosti jamstvenoga kapitala iznosi 12% (prije je iznosila 10%).

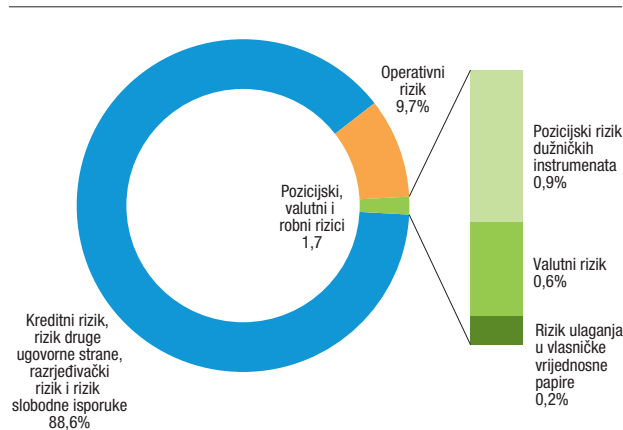
Izvor: HNB

Slika 59. Prosječni ponder kreditnog rizika

Izvor: HNB

Slika 60. Struktura ukupnoga kapitalnog zahtjeva banaka na dan 30. lipnja 2012.

Izvor: HNB

banke imale stopu adekvatnosti jamstvenoga kapitala višu od 12%, a samo u jednoj od njih ta je stopa bila manja od 14%. Stopu veću od 20% imalo je deset banaka, čija je imovina činila više od polovine ukupne imovine svih banaka (Tablica 10.).

Do kraja lipnja 2012. devet je banaka, od kojih pet velikih, isplatilo (ili izglasalo) dividende u ukupnome iznosu od 1,8 mlrd. kuna, što čini gotovo polovinu iznosa dobiti banaka ostvarene u 2011. godini. Zadržavanjem preostalog iznosa dobiti nastavljen je trend rasta jamstvenoga kapitala. On je bio blag, a ojačao je ionako snažnu kapitalnu osnovicu. Omjer bilančnoga kapitala i pasive iznosio je 14,0% što, zajedno sa stopom adekvatnosti osnovnoga kapitala u visini od 18,54%, govori u prilog dobroj kvaliteti kapitala. Osnovni kapital čine visokokvalitetni elementi (redovne i nekumulativne povlaštene dionice, zadržana dobit i rezerve, a hibridni instrumenti nisu dopušteni), pa je studija kvantitativnog učinka uvođenja Basela III²⁴ očekivano pokazala da su domaće banke, i po visini i po kvaliteti kapitala, spremne dočekati novi regulatorni okvir. Dopunski kapital činio je mali dio jamstvenoga kapitala, a u promatranom je razdoblju dodatno smanjen. Negativno su na visinu jamstvenoga kapitala utjecale i odbitne stavke, čiji je iznos porastao zbog većeg manjka rezervacija po IRB pristupu.

Za razliku od kapitalnog zahtjeva za kreditni rizik, koji je smanjen za 537,7 mil. kuna ili 1,8%, preostali dijelovi kapitalnog zahtjeva, oni za tržišni i operativni rizik, ostvarili su porast. Pritom je rast kapitalnog zahtjeva za operativni rizik bio minoran, a zahtjeva za tržišne rizike osjetan (14,1%). Takve su promjene rezultirale smanjenjem ukupnoga kapitalnog zahtjeva od 466,5 mil. kuna ili 1,4%. Na rast kapitalnog zahtjeva za tržišne rizike utjecao je zamjetljiv porast komponente za valutni rizik, što je najvećim dijelom bilo rezultat promjena u jednoj velikoj banci. Ona je zamjetljivo povećala kratku poziciju u euru, i to zbog terminskih transakcija u toj valuti. Unatoč porastu kapitalnog zahtjeva za tržišne rizike, udio mu je ostao nizak, 1,7% ukupnoga kapitalnog zahtjeva (Slika 60.), a najveći dio pripadao je zahtjevu za pozicijski rizik dužničkih instrumenata. Kapitalne zahtjeve za pozicije u knjizi trgovanja bilo je dužno računati deset banaka, odnosno sve velike i srednje banke te jedna mala, dok u preostalim bankama vrijednost pozicija iz knjige trgovanja nije bila znatna. Pri izračunu kapitalnog zahtjeva za tržišne rizike niti jedna banka nije primjenjivala interne modele.

Udio kapitalnog zahtjeva za operativne rizike blago se povećao, na 9,7% ukupnoga kapitalnog zahtjeva. Sedam je banaka kapitalni zahtjev za operativni rizik računalo standardiziranim pristupom, a kako to uključuje i četiri velike banke, najveći dio zahtjeva odnosio se upravo na taj pristup. Dvije su se velike

24 Vidi Rezultati studije kvantitativnog učinka prijedloga Uredbe i Direktive o kapitalnim zahtjevima, HNB, rujan 2012., www.hnb.hr

banke koristile naprednim pristupom (uz odobrenje HNB-a), a sve preostale jednostavnim pristupom, koji je činio najmanji dio kapitalnog zahtjeva za operativni rizik. Minorna promjena kapitalnog zahtjeva za operativni rizik u odnosu na kraj 2011. rezultat je činjenice da banke pri jednostavnom i standardiziranom pristupu u izračunu na kraju prve polovine 2012. uzimaju istu visinu prosječnoga relevantnog pokazatelja, koja ovisi o prosječnom operativnom prihodu banaka u posljednje tri godine.²⁵

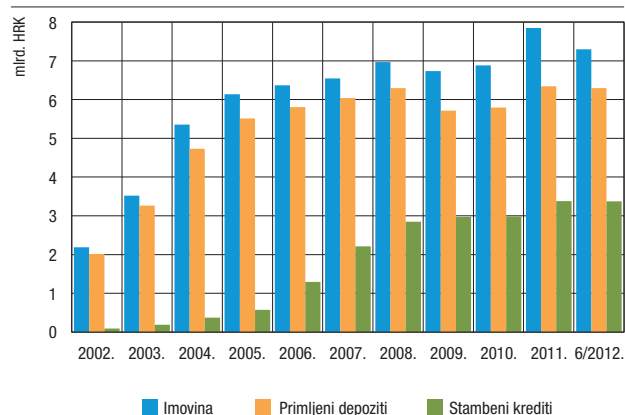
10.2. Stambene štedionice

Na kraju prve polovine 2012. u RH poslovalo je pet stambenih štedionica, pri čemu je njihova vlasnička struktura ostala nepromijenjena. Tako je jedna stambena štedionica bila u većinskom domaćem vlasništvu, a preostale četiri u većinskom (izravnom ili neizravnom) vlasništvu stranih dioničara. Imovina stambenih štedionica u većinskom stranom vlasništvu činila je 95,9% ukupne imovine svih stambenih štedionica.

10.2.1. Bilanca

Ukupna imovina stambenih štedionica na kraju lipnja 2012. godine iznosila je 7,3 mlrd. kuna (Tablica 11.), što je činilo 1,8% ukupne imovine sustava kreditnih institucija. U odnosu na kraj 2011. imovina stambenih štedionica smanjila

Slika 61. Imovina, depoziti i stambeni krediti stambenih štedionica na kraju razdoblja

Izvor: HNB

se za 7,0%, pri čemu su smanjenje imovine iskazale tri stambene štedionice, a dvije su stambene štedionice ostvarile blagi rast imovine. Smanjenje bilančne sume pretežito je bilo rezultat smanjenja primljenih kredita od domaćih financijskih institucija, a niži izvori financiranja uglavnom su se odrazili na pad

Tablica 11. Struktura imovine stambenih štedionica

na kraju razdoblja, u milijunima kuna i postocima

	XII. 2009.		XII. 2010.			XII. 2011.			VI. 2012.		
	Iznos	Udio	Iznos	Udio	Promjena	Iznos	Udio	Promjena	Iznos	Udio	Promjena
Gotovina i depoziti kod HNB-a	0,0	0,0	0,0	0,0	-28,6	0,0	0,0	60,0	0,0	0,0	-58,3
Gotovina	0,0	0,0	0,0	0,0	-28,6	0,0	0,0	60,0	0,0	0,0	-58,3
Depoziti kod HNB-a	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Depoziti kod bankarskih institucija	177,8	2,6	185,0	2,7	4,1	669,7	8,5	262,1	738,1	10,1	10,2
Trezorski zapisi MF-a i blagajnički zapisi HNB-a	295,4	4,4	570,6	8,3	93,2	668,1	8,5	17,1	866,2	11,9	29,6
Vrijednosni papiri i drugi financijski instrumenti koji se drže radi trgovanja	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	194,0	2,5	0,0	204,0	2,8	5,2
Vrijednosni papiri i drugi financijski instrumenti raspoloživi za prodaju	71,5	1,1	137,4	2,0	92,3	210,4	2,7	53,1	206,9	2,8	-1,6
Vrijednosni papiri i drugi financijski instrumenti koji se drže do dospeljeća	794,5	11,8	798,6	11,6	0,5	820,4	10,5	2,7	640,7	8,8	-21,9
Vrijednosni papiri i drugi financijski instrumenti kojima se aktivno ne trguje, a koji se vrednuju prema fer vrijednosti kroz RDG	99,7	1,5	101,6	1,5	1,9	99,9	1,3	-1,6	18,8	0,3	-81,2
Derivatna financijska imovina	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kreditni financijskim institucijama	117,0	1,7	73,6	1,1	-37,1	90,9	1,2	23,5	14,0	0,2	-84,6
Kreditni ostalim komitentima	4.847,8	71,9	4.689,1	68,1	-3,3	4.756,1	60,6	1,4	4.406,4	60,4	-7,4
Ulaganja u podružnice, pridružena društva i zajedničke pothvate	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Preuzeta imovina	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Materijalna imovina (minus amortizacija)	7,5	0,1	7,2	0,1	-3,5	6,2	0,1	-14,1	6,3	0,1	2,2
Kamate, naknade i ostala imovina	383,2	5,7	368,3	5,4	-3,9	386,9	4,9	5,0	247,4	3,4	-36,1
Manje: Posebne rezerve za identificirane gubitke na skupnoj osnovi	55,9	0,8	50,8	0,7	-9,0	56,1	0,7	10,4	52,2	0,7	-7,0
Ukupno imovina	6.738,5	100,0	6.880,6	100,0	2,1	7.846,5	100,0	14,0	7.296,7	100,0	-7,0

Izvor: HNB

²⁵ U jednostavnom pristupu inicijalni kapitalni zahtjev za operativni rizik iznosi 15% prosječnoga relevantnog pokazatelja, dok se kod standardiziranog pristupa prosječni relevantni pokazatelj za pojedine poslovne linije množi s pripadajućom stopom inicijalnog kapitalnog zahtjeva, koja je propisana u visini od 12% do 18%.

Tablica 12. Struktura obveza i kapitala stambenih štedionica

na kraju razdoblja, u milijunima kuna i postocima

	XII. 2009.		XII. 2010.			XII. 2011.			VI. 2012.		
	Iznos	Udio	Iznos	Udio	Promjena	Iznos	Udio	Promjena	Iznos	Udio	Promjena
Krediti od financijskih institucija	134,6	2,0	183,1	2,7	36,0	458,9	5,8	150,7	0,0	0,0	-100,0
Kratkoročni krediti	134,5	2,0	183,0	2,7	36,0	172,7	2,2	-5,6	0,0	0,0	-100,0
Dugoročni krediti	0,1	0,0	0,1	0,0	-31,9	286,2	3,6	371.598,7	0,0	0,0	-100,0
Depoziti	5.713,3	84,8	5.791,5	84,2	1,4	6.345,2	80,9	9,6	6.296,1	86,3	-0,8
Depoziti na žiroračunima i tekućim računima	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Štedni depoziti	0,0	0,0	172,8	2,5	-	154,1	2,0	-10,8	107,2	1,5	-30,4
Oročeni depoziti	5.713,3	84,8	5.618,7	81,7	-1,7	6.191,0	78,9	10,2	6.188,9	84,8	0,0
Ostali krediti	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	94,1	1,2	0,0	93,9	1,3	-0,3
Kratkoročni krediti	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dugoročni krediti	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	94,1	1,2	0,0	93,9	1,3	-0,3
Derivatne financijske obveze i ostale financijske obveze kojima se trguje	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Izdani dužnički vrijednosni papiri	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kratkoročni izdani dužnički vrijednosni papiri	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dugoročni izdani dužnički vrijednosni papiri	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Izdani podređeni instrumenti	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Izdani hibridni instrumenti	96,1	1,4	96,7	1,4	0,6	97,7	1,2	1,0	97,5	1,3	-0,1
Kamate, naknade i ostale obveze	375,1	5,6	344,6	5,0	-8,1	368,3	4,7	6,9	277,0	3,8	-24,8
Ukupno obveze	6.319,2	93,8	6.415,9	93,2	1,5	7.364,1	93,9	14,8	6.764,6	92,7	-8,1
Dionički kapital	487,9	7,2	487,9	7,1	0,0	487,9	6,2	0,0	487,9	6,7	0,0
Dobit /gubitak tekuće godine	49,4	0,7	17,1	0,2	-65,4	10,6	0,1	-38,1	33,0	0,5	212,2
Zadržana dobit /gubitak	-50,0	-0,7	-1,3	0,0	-97,4	15,0	0,2	-	25,1	0,3	67,2
Zakonske rezerve	4,8	0,1	5,5	0,1	13,7	6,2	0,1	14,0	6,7	0,1	7,6
Statutarne i ostale kapitalne rezerve	0,1	0,0	10,9	0,2	-	9,2	0,1	-16,3	5,2	0,1	100,0
Nerealizirani dobitak/gubitak s osnove vrijednosnog usklađivanja financijske imovine raspoložive za prodaju	-72,9	-1,1	-55,3	-0,8	-24,1	-46,5	-0,6	-15,9	-25,8	-0,4	-44,4
Rezerve proizašle iz transakcija zaštite	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dobit/gubitak prethodne godine	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ukupno kapital	419,3	6,2	464,8	6,8	10,8	482,4	6,1	3,8	532,1	7,3	10,3
Ukupno obveze i kapital	6.738,5	100,0	6.880,6	100,0	2,1	7.846,5	100,0	14,0	7.296,7	100,0	-7,0

Izvor: HNB

ulaganja stambenih štedionica u vrijednosne papire. Osnovna djelatnost stambenih štedionica, odnosno prikupljanje depozita stambenih štediša i odobravanje stambenih kredita, u blagom je padu, na što upućuje smanjenje depozita stambenih štediša te slabljenje kreditne aktivnosti.

Za razliku od promjena u strukturi bilance tijekom 2011. godine povezanih s početkom primjene propisa o kamatnom riziku u knjizi banke, kretanja u bilanci stambenih štedionica u prvoj polovini 2012. uglavnom su rezultat primjene prilagođenih ulaznih podataka pri izračunu promjene ekonomske vrijednosti knjige banke. Takvi se modeli zasnivaju na uključivanju efekata obnavljanja ugovora o stambenoj štednji u drugi ciklus štednje, pa se njihovom primjenom smanjila potreba stambenih štedionica za dugoročnim izvorima financiranja. Do kraja promatranog razdoblja četiri stambene štedionice koristile su se prilagođenim modelima izračuna izloženosti kamatnom riziku

u knjizi banke te su izloženost tom riziku na razini grupe svele na 2,4% jamstvenoga kapitala. U postupku izračuna internoga kapitalnog zahtjeva stambene su štedionice i nadalje dužne primjenjivati odredbe propisane Odlukom o upravljanju kamatnim rizikom u knjizi banke²⁶, koja ne uključuje primjenu prilagođenih modela.

Najveća promjena u imovini stambenih štedionica u odnosu na kraj 2011. odnosila se na smanjenje ulaganja u vrijednosne papire, za 382,0 mil. kuna ili 12,3%. Isključivi razlog tome bilo je smanjenje ulaganja u obveznice RH, a relativno velik porast ulaganja u trezorske zapise MF-a (29,6%), zbog malog nominalnog iznosa, nije imao znatniji utjecaj na ukupnu promjenu vrijednosnih papira. Obveznice RH i trezorski zapisi MF-a jedine su vrste vrijednosnih papira koje stambene

26 NN, br. 2/2010., 34/2010. i 37/2012.

štedionice imaju u svojim portfeljima.

Dio smanjenja ulaganja stambenih štedionica u vrijednosne papire odnosio se na obveznice raspoređene u portfelj kredita i potraživanja, što je pojačalo intenzitet smanjivanja neto kredita u imovini stambenih štedionica. Ako se taj utjecaj isključi, smanjenje neto kredita na razini grupe stambenih štedionica bilo je osjetno manje i iznosilo je 2,0%, a uglavnom se odnosilo na smanjenje kredita klijentima iz sektora republičkih fondova²⁷ i bankama, te u vrlo maloj mjeri i stambenih kredita stanovništvu (0,1%). Na kraju prve polovine 2012. godine, stambeni krediti odobreni u stambenim štedionicama iznosili su 3,3 mlrd. kuna (neto iznos), što čini udio od 5,5% u ukupnim stambenim kreditima svih kreditnih institucija.

Na smanjenje obveza stambenih štedionica pretežiti utjecaj imalo je smanjenje primljenih kredita, za 83,0%, zbog čega se osjetno smanjio udio primljenih kredita u izvorima financiranja, na samo 1,3%. U odnosu na kraj 2011. smanjio se i osnovni izvor financiranja stambenih štedionica, odnosno depoziti stambenih štediša (0,8%), na iznos malo manji od 6,1 mlrd. kuna. Ti su depoziti činili gotovo ukupne depozite stambenih štedionica, dok je 55,6% njihova iznosa na kraju lipnja 2012. bilo plasirano stambenim štedišama u obliku stambenih kredita. Iako je omjer stambenih kredita i stambene štednje bio najveći od početka poslovanja stambenih štedionica, njegova je visina vrlo malo porasla u posljednje četiri godine.

Bilančni je kapital stambenih štedionica u usporedbi s krajem 2011. porastao za 10,3% odnosno za 49,7 mil. kuna, a zahvaljujući tome povećao se i njegov udio u imovini, na 7,3% (Tablica 12.). Tijekom prve polovine 2012. stambene štedionice nisu povećavale dionički kapital, pa se povećanje kapitala pretežito zasniva na dobiti tekuće godine te smanjenju nerealiziranih gubitaka s osnove vrijednosnog usklađivanja financijske imovine raspoložive za prodaju.

Te su promjene imale pozitivan utjecaj na jamstveni kapital, koji je zbog toga blago porastao (1,0%) i dosegao 563,8 mil. kuna. Nešto veći bio je porast kapitalnih zahtjeva za pokriće rizika u poslovanju (2,0%), pa se stopa adekvatnosti jamstvenoga kapitala vrlo malo smanjila u usporedbi s krajem 2011. te je na kraju prve polovine 2012. iznosila 19,68%.

10.2.2. Račun dobiti i gubitka

Stambene su štedionice na kraju prve polovine 2012. ostvarile dobit (prije oporezivanja) u iznosu od 38,4 mil. kuna, što je u usporedbi s istim razdobljem prošle godine povećanje za više od 240,4% (Tablica 13.). Visok porast dobiti stambenih štedionica posljedica je ponajprije rasta neto prihoda iz poslovanja, a pozitivan su utjecaj na dobit imali prihodi ostvareni na osnovi ukinutih troškova rezerviranja te smanjenje operativnih troškova poslovanja. Jedna je stambena štedionica poslovala s gubitkom u iznosu od 4,1 mil. kuna, a sve ostale štedionice poslovale su s osjetno većom dobiti nego na kraju prve polovine 2011.

Neto prihod stambenih štedionica bio je na kraju prve polovine 2012. zamjetljivo veći, za 21,0%, odnosno 17,5 mil. kuna u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Najveći utjecaj na spomenuto povećanje imao je veći neto kamatni prihod, za 17,6% ili 10,1 mil. kuna, a potom i povećanje neto nekamalnog prihoda, za 28,3% ili 7,4 mil. kuna. Za razliku od banaka, stambene su štedionice ostvarile povećanje svih vrsta kamatnih prihoda, a nominalno najveće povećanje odnosilo se

na kamatne prihode od stambenih kredita (10,2 mil. kuna ili 12,7%). Nekamatni su prihodi porasli pretežito zahvaljujući dobiti od trgovanja vrijednosnim papirima, a manji su utjecaj na neto prihod imali i povećani prihodi od provizija i naknada.

Troškovi poslovanja stambenih štedionica umjereno su porasli, a najveći od njih bio je rast troškova primljenih depozita (13,7 mil. kuna ili 16,2%). U tom su se povećanju posebno istaknuli troškovi depozita primljenih od banaka (8,0 mil. kuna), a potom su po visini povećanja slijedili troškovi depozita stambenih štediša (5,6 mil. kuna ili 6,7%). Operativni troškovi poslovanja, odnosno opći administrativni troškovi i amortizacija, smanjili su se u odnosu na kraj prve polovine 2011. za 3,5%, isključivo zbog smanjenja troškova zaposlenika.

Promjene u visini troškova rezerviranja za gubitke pretežito su posljedica smanjenih ulaganja u vrijednosne papire, što je utjecalo na pad ukupnih plasmana rizične skupine A, u koju se uobičajeno raspoređuje glavnina vrijednosnih papira. Time je smanjen dio plasmana koji podliježe obvezi izdvajanja rezerviranja za identificirane gubitke na skupnoj osnovi, zbog čega su ukidanjem rezerviranja stambene štedionice ostvarile prihode, za razliku od istog razdoblja prošle godine, kad su iskazale troškove na toj osnovi. Navedeni prihodi od ukinutih rezerviranja bili su veći i od naraslih troškova rezerviranja za identificirane gubitke, što je naposljetku imalo pozitivan utjecaj na dobit stambenih štedionica.

Zbog visokog porasta dobiti u prvoj polovini 2012. profitabilnost poslovanja stambenih štedionica znatno se popravila, a pokazatelji profitabilnosti poprimili su preporučene vrijednosti. Profitabilnost prosječne imovine stambenih štedionica (engl. ROAA, *Return on Average Assets*) povećala se sa samo 0,2% na kraju 2011. na više od 1,0% na kraju lipnja 2012., dok

Tablica 13. Račun dobiti i gubitka stambenih štedionica u milijunima kuna

	I. – VI. 2011.	I. – VI. 2012.
Neto kamatni prihod	57,3	67,4
Ukupno kamatni prihodi	162,3	183,5
Ukupno kamatni troškovi	105,0	116,1
Neto prihod od provizija i naknada	27,2	28,0
Ukupno prihodi od provizija i naknada	31,6	32,7
Ukupno troškovi provizija i naknada	4,5	4,8
Neto ostali nekamatni prihod	-1,1	5,4
Ostali nekamatni prihodi	6,5	14,7
Ostali nekamatni troškovi	7,7	9,3
Neto nekamatni prihod	26,0	33,4
Opći administrativni troškovi i amortizacija	66,7	64,4
Neto prihod iz poslovanja prije rezerviranja za gubitke	16,6	36,3
Ukupno troškovi rezerviranja za gubitke	5,3	-2,0
Troškovi vrijednosnoga usklađivanja i rezerviranja za identificirane gubitke	0,6	1,9
Troškovi rezerviranja za identificirane gubitke na skupnoj osnovi	4,7	-3,9
Dobit (gubitak) prije oporezivanja	11,3	38,4
Porez na dobit	2,4	5,3
Dobit (gubitak) tekuće godine	8,8	33,0

Izvor: HNB

²⁷ To uključuje subjekte koji se financiraju posebnim izvanproračunskim porezima, primjerice Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Hrvatske autoceste, Hrvatske ceste i drugo.

Tablica 14. Klasifikacija plasmana i preuzetih izvanbilančnih obveza stambenih štedionica po rizičnim skupinama na kraju razdoblja, u milijunima kuna i postocima

	XII. 2009.		XII. 2010.			XII. 2011.			VI. 2012.		
	Iznos	Udio	Iznos	Udio	Promjena	Iznos	Udio	Promjena	Iznos	Udio	Promjena
Rizična skupina A	6.385,1	99,6	5.947,7	99,5	-6,8	6.423,0	99,5	8,0	5.878,9	99,5	-8,5
Rizične skupine B-1, B-2 i B-3	18,8	0,3	31,5	0,5	67,9	27,8	0,4	-11,6	27,7	0,5	-0,6
Rizična skupina C	4,2	0,1	1,4	0,0	-67,6	2,0	0,0	49,6	2,1	0,0	3,3
Ukupno	6.408,1	100,0	5.980,6	100,0	-6,7	6.452,9	100,0	7,9	5.908,6	100,0	-8,4

Izvor: HNB

je u istom razdoblju profitabilnost prosječnoga kapitala (engl. ROAE, *Return on Average Equity*) porasla s 2,2% na više od 13,0%. Poboljšala se i troškovna efikasnost poslovanja, pa se omjer općih administrativnih troškova i amortizacije i neto prihoda smanjio s 85,3% na 64,0%. Unatoč znatnom poboljšanju ovog pokazatelja, njegova je razina još bila iznad prosjeka banaka (49,6%). Zaposlenik stambene štedionice na kraju prve polovine 2012. prosječno je upravljao sa 17,6 mil. kuna imovine, što je nešto niži iznos imovine nego kod banaka.

10.2.3. Kreditni rizik

Na pokriće kreditnog rizika stambenih štedionica na kraju prve polovine 2012. godine odnosilo se 83,5% njihovih ukupnih kapitalnih zahtjeva. Unatoč padu izloženosti kreditnom riziku, kapitalni zahtjev blago je porastao u usporedbi s krajem 2011. zbog promjena u strukturi izloženosti ponderirane kreditnim rizikom. Iznos bilančnih i izvanbilančnih stavki izloženih kreditnom riziku smanjio se na 5,9 mlrd. kuna, što je za 544,3 mil. kuna odnosno 8,4% manji iznos nego na kraju 2011. Navedeno se smanjenje u najvećoj mjeri odnosilo na ulaganja u vrijednosne papire, a u manjoj je mjeri na smanjenje plasmana utjecala manja kreditna aktivnost stambenih štedionica. Kvaliteta plasmana i izvanbilančnih stavki ostala je nepromijenjena, a pokrivenost stavki raspoređenih u rizične skupine B i C ispravicima vrijednosti i rezervacijama blago je porasla.

Smanjenje dužničkih vrijednosnih papira koji ulaze u obuhvat plasmana imalo je pretežiti utjecaj na pad plasmana rizične skupine A, koji je ukupno iznosio 8,5% (Tablica 14.). Visina promjena u drugim rizičnim skupinama bila je gotovo zanemariva, zbog čega je kvaliteta ukupnih plasmana ostala na razini s kraja 2011. Glavninu ukupnih plasmana i preuzetih izvanbilančnih obveza stambene su štedionice i nadalje klasificirale u najkvalitetniju rizičnu skupinu, odnosno skupinu A (99,5%), a preostalih 0,5% plasmana i preuzetih izvanbilančnih obveza

Tablica 15. Pokrivenost ukupnih plasmana i preuzetih izvanbilančnih obveza stambenih štedionica ispravicima vrijednosti i rezervacijama

na kraju razdoblja, u milijunima kuna i postocima

	XII. 2009.	XII. 2010.	XII. 2011.	VI. 2012.
Ukupni ispravci vrijednosti plasmana i rezerviranja za preuzete izvanbilančne obveze	64,2	57,3	62,3	58,9
Ispravci vrijednosti i rezerviranja	8,1	6,2	5,9	6,4
Rezerviranja za gubitke na skupnoj osnovi	56,2	51,0	56,4	52,5
Ukupni plasmani i preuzete izvanbilančne obveze	6.408,1	5.980,6	6.452,9	5.908,6
Pokrivenost (%)	1,00	0,96	0,97	1,00

Izvor: HNB

klasificirale su u rizične skupine B i C. Nešto lošija kvaliteta od ukupnih plasmana nadalje je bila kod stambenih kredita, kod kojih je udio skupina B i C jednako kao na kraju 2011. iznosio 0,9%.

Unatoč nepromijenjenoj kvaliteti stambenih kredita stambene su štedionice povećale ispravke vrijednosti za te kredite, a to se odrazilo na blago povećanje pokrivenosti ukupnih plasmana i izvanbilančnih obveza rizičnih skupina B i C ispravicima vrijednosti i rezervacijama, na 21,4%. S obzirom na pretežitu klasifikaciju ukupnih plasmana i izvanbilančnih obveza stambenih štedionica u rizičnu skupinu A, glavninu ukupnih ispravaka vrijednosti i rezerviranja i nadalje čine rezerviranja za gubitke na skupnoj osnovi, a smanjenje njihova iznosa u odnosu na kraj 2011. za 6,9% posljedica je već spominjanog smanjenja plasmana rizične skupine A (Tablica 15.).

11. Upravljanje međunarodnim pričuvama

Hrvatska narodna banka upravlja međunarodnim pričuvama Republike Hrvatske, koje su, na temelju Zakona o Hrvatskoj narodnoj banci, dio bilance središnje banke. Način upravljanja pričuvama prilagođen je utvrđenoj monetarnoj i deviznoj politici, pri čemu se u upravljanju međunarodnim pričuvama središnja banka rukovodi prije svega načelima likvidnosti i sigurnosti. Međunarodne pričuve RH čine sva potraživanja i novčanice u konvertibilnoj stranoj valuti te sredstva u posebnim pravima vučenja.

11.1. Institucionalni i organizacijski okvir, načela upravljanja, rizici i načini upravljanja međunarodnim pričuvama

11.1.1. Institucionalni i organizacijski okvir upravljanja međunarodnim pričuvama

Savjet HNB-a određuje strategiju i politiku upravljanja međunarodnim pričuvama te odobrava okvir upravljanja rizicima. Komisija za upravljanje međunarodnim pričuvama razvija strategije ulaganja međunarodnih pričuva u skladu s ciljevima i kriterijima koje je postavio Savjet HNB-a te donosi taktičke odluke u upravljanju međunarodnim pričuvama, vodeći računa prije svega o tržišnim uvjetima.

11.1.2. Načela upravljanja međunarodnim pričuvama te rizici u upravljanju međunarodnim pričuvama

Središnja banka upravlja međunarodnim pričuvama Republike Hrvatske na osnovi načela likvidnosti i sigurnosti ulaganja (članak 19. Zakona o Hrvatskoj narodnoj banci). Pritom održava visoku likvidnost pričuva i primjerenu izloženost rizicima te, uz dana ograničenja, nastoji ostvariti povoljne stope povrata svojih ulaganja.

Rizici prisutni u upravljanju međunarodnim pričuvama po najprije su financijski rizici, dakle kreditni, kamatni i valutni rizik, no pozornost se pridaje i likvidnosnom i operativnom riziku. HNB ograničava izloženost kreditnom riziku ulaganjem u obveznice država visokog rejtinga, u kolateralizirane depozite i u nekolateralizirane depozite koji se plasiraju samo u financijske institucije najvišega kredibiliteta. Kamatni rizik, odnosno rizik pada vrijednosti portfelja međunarodnih pričuva zbog mogućeg porasta kamatnih stopa kontrolira se primjenom tzv. referentnih portfelja (engl. *benchmark portfolios*) kao i ulaganjem dijela međunarodnih pričuva u portfelj koji se drži do dospeljeća. Valutni rizik proizlazi iz fluktuacije međuvalutnih odnosa između kune i eura te između kune i američkog dolara. Likvidnosni rizik kontrolira se ulaganjem pričuva u lako utržive obveznice te djelomično u depozitne instrumente s kratkim dospeljećem. Operativni rizik kontrolira se strogim razdjeljivanjem funkcija i odgovornosti, točno propisanim metodologijama i procedurama te redovitim unutarnjim i vanjskim revizijama.

11.1.3. Način upravljanja međunarodnim pričuvama

Prema Odluci o upravljanju međunarodnim pričuvama Hrvatska narodna banka upravlja međunarodnim pričuvama na dva načina, u skladu s vlastitim odrednicama i u skladu s preuzetim obvezama, ovisno o načinu formiranja međunarodnih pričuva.

Dijelom međunarodnih pričuva koji je formiran definitivnim otkupom deviza od banaka i Ministarstva financija, na osnovi članstva u Međunarodnom monetarnom fondu, iz prihoda od ulaganja međunarodnih pričuva i druge imovine koja pripada HNB-u, HNB upravlja u skladu s vlastitim odrednicama. Drugim dijelom pričuva, formiranim na osnovi izdvojenoga deviznog dijela obvezne pričuve, depozita Ministarstva financija, repo ugovora s bankama, *swap* intervencija na domaćem deviznom tržištu, članstva u Međunarodnom monetarnom fondu i druge imovine koja je vlasništvo drugih pravnih osoba, HNB upravlja u skladu s preuzetim obvezama, a radi zaštite od valutnoga i kamatnog rizika.

Dio međunarodnih pričuva kojim HNB upravlja u skladu s vlastitim odrednicama, može se držati u portfeljima za trgovanje i u portfeljima koji se drže do dospeljeća (engl. *held-to-maturity*). Portfelji za trgovanje sadržavaju financijske instrumente namijenjene trgovanju i važni su za održavanje dnevne likvidnosti međunarodnih pričuva. Minimalna dnevna likvidnost i instrumenti ulaganja portfelja za trgovanje namijenjeni održavanju dnevne likvidnosti određeni su guvernerovom odlukom. Portfelji za trgovanje vrednuju se po tržišnoj (fer) vrijednosti kroz račun dobiti i gubitka. Portfelji koji se drže do dospeljeća obuhvaćaju vrijednosnice s fiksnim isplatama i fiksnim dospeljećem koje HNB namjerava i može držati do dospeljeća, a vrednuju se po amortiziranom trošku.

U terminologiji izvješćivanja o međunarodnim pričuvama HNB-a upotrebljavaju se još pojmovi bruto i neto pričuve. Pod pojmom bruto pričuve podrazumijevaju se ukupne međunarodne pričuve. Neto pričuve obuhvaćaju dio pričuva kojima HNB upravlja u skladu s vlastitim odrednicama.

11.2. Međunarodne pričuve HNB-a u prvom polugodištu 2012.

Prvo polugodište 2012. obilježili su daljnje jačanje dužničke krize u Europi, snižavanje kreditnih rejtinga niza zemalja i banaka te pad prinosa najsigurnijih državnih obveznica zemalja poput Njemačke, Francuske, Austrije na najniže razine zabilježene do tada, a za pojedina dospeljeća i izdanja i na razine ispod nule. Premda su Fed i ESB donijeli cijeli niz mjera²⁸ radi stabilizacije financijskih tržišta, sprječavanja usporavanja gospodarskih aktivnosti te vraćanja povjerenja ulagača, i dalje postoji velika potražnja za najsigurnijim ulaganjima. Stoga su u uvjetima opće neizvjesnosti te bijega u sigurnost sve niži i prinosi na državne obveznice zemalja najvišega kreditnog rejtinga.

Ukupne međunarodne pričuve HNB-a na dan 30. lipnja 2012. iznosile su 11.635,07 mil. EUR, što je za 440,40 mil. EUR, tj. 3,9% više u odnosu na njihovo stanje na posljednji dan 2011. godine, kad su iznosile 11.194,67 mil. EUR. Neto

28 Nakon što su ključne kamatne stope američke i europske središnje banke snižene na iznimno niske razine, Fed i ESB prilagodili su pojedine postojeće instrumente svoje monetarne politike (poput zajmova putem diskontnog prozora, produljenja dospeljeća operacija refinanciranja, proširenja lista vrijednosnica prihvaćenih kao kolateral itd.) te su uveli i nove nekonvencionalne instrumente (zajmove sudionicima na ključnim kreditnim tržištima, zajmove sustavno važnim institucijama, intervencije na tržištu državnih obveznica i dr.).

Tablica 16. Mjesečno kretanje ukupnih i neto međunarodnih pričuva HNB-a

na kraju razdoblja, u milijunima eura

Mjesec	Ukupne pričuve	Neto pričuve
Prosinac 2011.	11.194,67	10.022,13
Siječanj 2012.	10.916,56	9.705,96
Veljača 2012.	11.410,60	9.937,46
Ožujak 2012.	11.339,86	9.959,22
Travanj 2012.	12.461,71	9.988,76
Svibanj 2012.	12.105,86	10.348,93
Lipanj 2012.	11.635,07	10.420,49
Razlika		
VI. 2012. – XII. 2011.	440,4	398,36

Izvor: HNB

Tablica 18. Devizne intervencije HNB-a s bankama – usporedba prvih polugodišta 2011. i 2012.

u milijunima eura

	Kupnja deviza (1)		Prodaja deviza (2)		Razlika (1 – 2)	
	I. – VI. 2011.	I. – VI. 2012.	I. – VI. 2011.	I. – VI. 2012.	I. – VI. 2011.	I. – VI. 2012.
Siječanj	0,00	0,00	0,00	327,00	0,00	-327,00
Veljača	0,00	0,00	0,00	131,00	0,00	-131,00
Ožujak	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Travanj	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Svibanj	0,00	0,00	0,00	266,40	0,00	-266,40
Lipanj	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ukupno	0,00	0,00	0,00	724,40	0,00	-724,40

Izvor: HNB

Tablica 17. Ukupan promet HNB-a na deviznom tržištu od 1. siječnja do 30. lipnja 2012.

prema tečaju na dan valute, u milijunima

	Kupnja (1)		Prodaja (2)		Razlika (1 – 2)	
	EUR	HRK	EUR	HRK	EUR	HRK
Domaće banke	0,00	0,00	724,40	5.473,54	-724,40	-5.473,54
Ministarstvo financija	1.014,82	7.654,54	0,00	0,00	1.014,82	7.654,54
Ukupno	1.014,82	7.654,54	724,40	5.473,54	290,42	2.181,00

Izvor: HNB

međunarodne pričuve, u koje nisu uključena devizna obvezna pričuva, sredstva u posebnim pravima vučenja (engl. *special drawing rights*, skraćeno SDR) kod MMF-a, kao ni sredstva Ministarstva financija Republike Hrvatske, porasle su u prvih šest mjeseci 2012. za 398,36 mil. EUR, tj. za 4,0%, s razine od 10.022,13 mil. EUR na 10.420,49 mil. EUR. Osnovni činitelji promjene međunarodnih pričuva u prvoj polovini 2012. bili su otkup deviza od Ministarstva financija i prodaja deviza bankama putem intervencija.

11.2.1. Ukupan promet HNB-a na deviznom tržištu u prvom polugodištu 2012.

Hrvatska narodna banka intervenirala je tijekom prvih šest mjeseci 2012. godine, na domaćem deviznom tržištu kupnjom deviza od Ministarstva financija i prodajom deviza bankama u Republici Hrvatskoj.

Intervenirajući na domaćem deviznom tržištu u siječnju, veljači i svibnju 2012. godine, Hrvatska narodna banka prodala je bankama ukupno 724,40 mil. EUR, zbog čega se kunska likvidnost smanjila za iznos od 5.473,54 mil. kuna. Otkupa deviza od banaka nije bilo.

Od Ministarstva financija HNB je otkupio 1.014,82 mil. EUR, dok prodaja Ministarstvu financija nije bilo. Time je u optjecaj pušteno 7.654,54 mil. kuna.

11.2.2. Struktura ulaganja međunarodnih pričuva

HNB ulaže sredstva kod financijskih institucija i država najvišega kreditnog rejtinga, a ocjena njihove kreditne sposobnosti temelji se na rejtingima koje su objavile velike međunarodne agencije za procjenu rejtinga (Moody's, Standard & Poor's i FitchRatings) te na interno razvijenom modelu procjene kreditne sposobnosti.

Ulaganja kod pojedinih financijskih institucija i zemalja te u pojedine instrumente ograničena su, čime se kreditni rizik diversificira.

Najveći dio deviznih portfelja HNB-a ulaže se u instrumente poput državnih vrijednosnih papira odabranih zemalja, instrumente međunarodnih financijskih institucija i u obratne repo ugovore kolateralizirane državnim obveznicama.

Velika se pozornost posvećuje izloženosti kreditnom riziku po zemljama, izdavateljima duga, u čije vrijednosnice i ostale instrumente HNB može ulagati devizne pričuve. Pad kreditnih

Tablica 19. Struktura ulaganja međunarodnih pričuva na dan 30. lipnja 2012.

u postocima

Ulaganja	30. VI. 2012.		31. XII. 2011.	
	Neto pričuve	Ukupne pričuve	Neto pričuve	Ukupne pričuve
1. Države				
Državne obveznice	71,25	63,81	73,34	65,65
Obratni repo ugovori	8,84	11,23	1,40	1,25
Središnje banke	2,55	3,62	15,56	21,19
Osigurane obveznice	1,96	1,75	2,06	1,85
2. Međunarodne financijske institucije	10,79	12,85	6,42	8,97
3. Banke				
Depoziti	0,87	0,78	1,22	1,09
Vrijednosni papiri	3,75	5,96	0,00	0,00
Ukupno	100,00	100,00	100,00	100,00

Izvor: HNB

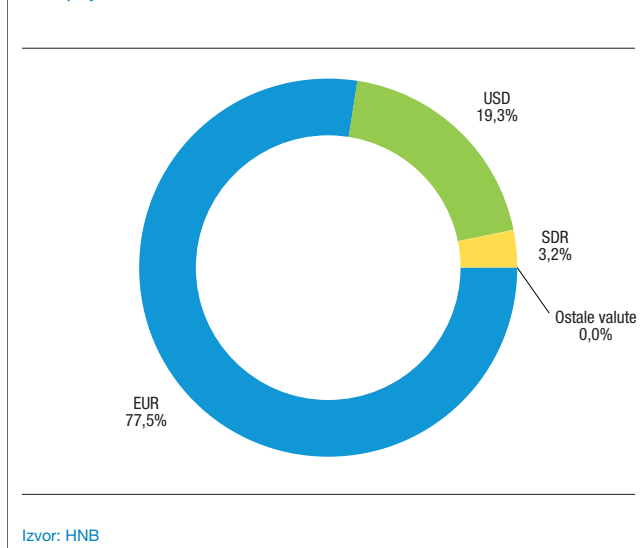
rejtanga i rast prinosa (pad cijena) na državne vrijednosnice pojedinih država članica eurozone zbog jačanja europske dužničke krize i opća nesigurnost na financijskom tržištu opravdali su odluku da se postrože odrednice ulaganja u pojedine države i banke.

Valutna struktura međunarodnih pričuva

Na dan 30. lipnja 2012. udio eura u ukupnim međunarodnim pričuvama iznosio je 77,47% te se povećao u odnosu na kraj 2011. godine, kada je iznosio 75,93%. Udio američkog dolara, koji je na kraju 2011. u ukupnim međunarodnim pričuvama iznosio 20,84%, u promatranom se razdoblju smanjio, pa je na posljednji dan prvog polugodišta 2012. iznosio 19,34%. Udio SDR-a također je snižen, s 3,22% na 3,19% ukupnih međunarodnih pričuva, ponajprije zbog više razine ukupnih pričuva.

Dijelom pričuva koji je prikupljen na osnovi izdvojene devizne obvezne pričuve, deviznih sredstava Ministarstva financija i repo poslova s inozemnim bankama, HNB se ne izlaže valutnom riziku, već ta sredstva ulaže u istoj valuti u kojoj su i

Slika 62. Valutna struktura ukupnih međunarodnih pričuva na dan 30. lipnja 2012.

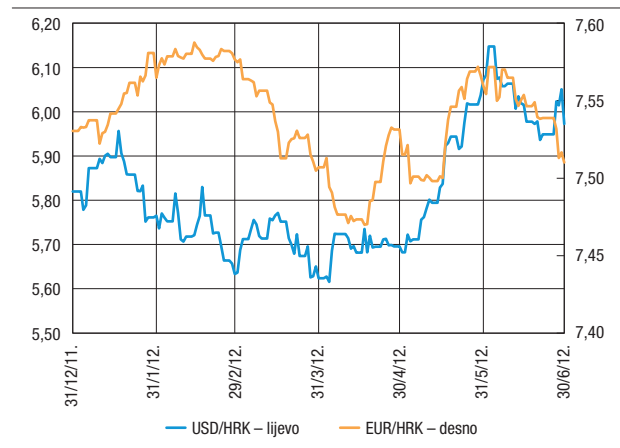
pristigla na račune HNB-a, odnosno u valuti u kojoj je stvorena obveza.

Tečajne razlike deviznih portfelja HNB-a u prvom polugodištu 2012.

Financijski rezultat središnjih banaka pa tako i Hrvatske narodne banke određen je veličinom i strukturom imovine i obveza. Hrvatska narodna banka ubraja se u skupinu banaka s visokim udjelom međunarodnih pričuva u svojoj imovini (aktivi). Na dan 30. lipnja 2012. udio ukupnih međunarodnih pričuva u aktivi HNB-a iznosio je čak 99,98%, dok je najveći dio pasive nominiran u kunama. Posljedica takve valutne strukture aktive i pasive jest, između ostalog, velika izloženost HNB-a valutnom riziku, tj. riziku promjene cijena valuta u kojima su nominirana ulaganja u odnosu na izvještajnu valutu, kunu. Tečajne razlike zbog fluktuacija tečajeva eura prema kuni i američkog dolara prema kuni izravno utječu na računovodstveni obračun prihoda i rashoda iskazan u kunskom Izvještaju o dobiti HNB-a.

Tečaj eura prema kuni u prvih se šest mjeseci 2012. blago snizio, s razine od 7,53 na 7,51 (-0,27%), stoga su na osnovi

Slika 63. Dnevno kretanje tečaja USD/HRK i EUR/HRK u prvom polugodištu 2012.

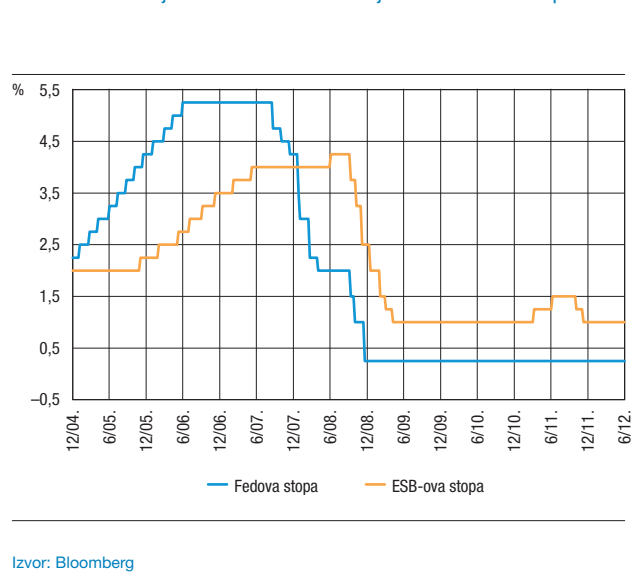
eurskog portfelja HNB-a zabilježene negativne tečajne razlike u iznosu od -188 mil. kuna. Američki je dolar u istom razdoblju ojačao s 5,820 na 5,972, odnosno porastao je za 2,62%. Tako su na osnovi dolarskog portfelja, u prvom polugodištu 2012., zabilježene pozitivne tečajne razlike u iznosu od 372 mil. kuna.

Tako je na osnovi promjene tečajeva eura prema kuni i američkog dolara prema kuni te na temelju realiziranih tečajnih razlika zbog intervencija HNB-a u izvještajnom razdoblju zabilježen ukupan tečajni dobitak od 207 mil. kuna.

Rezultati i analiza upravljanja deviznim portfeljima HNB-a u prvom polugodištu 2012.

Američka središnja banka (Fed) tijekom prvog polugodišta 2012. nije mijenjala svoju ključnu kamatnu stopu, koja se kretala u rasponu od 0% do 0,25%, koliko iznosi još od kraja 2008. Prognoze upućuju na to da bi Fedova stopa mogla ostati na istoj razini i do polovine 2015. Europska središnja banka (ESB) tijekom prvih šest mjeseci svoju je jednotjednu referentnu repo stopu zadržala na razini od 1,00%.

Slika 64. Kretanje Fedove i ESB-ove ključne kamatne stope

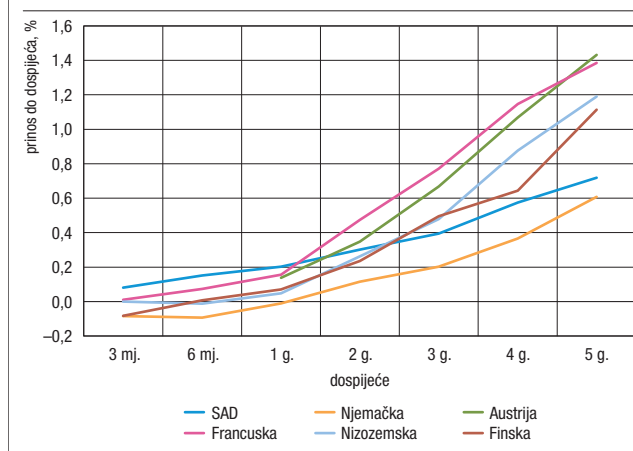
Tablica 20. Ostvareni prihodi i stope povrata deviznih portfelja HNB-a u milijunima originalne valute i postocima

Portfelj	Ostvareni prihod	Godišnja stopa povrata (za 1. polugodište)						
		I. – VI. 2012.	I. – VI. 2006.	I. – VI. 2007.	I. – VI. 2008.	I. – VI. 2009.	I. – VI. 2010.	I. – VI. 2011.
Eurski za trgovanje	6,85	1,77	3,02	3,23	2,16	1,79	0,35	0,34
Dolarski za trgovanje	4,56	3,59	4,98	3,67	0,07	0,96	0,62	0,38
Eurski do dospjeća	45,16	–	–	–	–	–	2,31 ^a	2,31

^a Učinak od 23. svibnja 2011. do 30. lipnja 2011.

Izvor: HNB

Slika 65. Razine prinosa državnih vrijednosnica SAD-a, Njemačke, Austrije, Francuske, Nizozemske i Finske na dan 30. lipnja 2012.

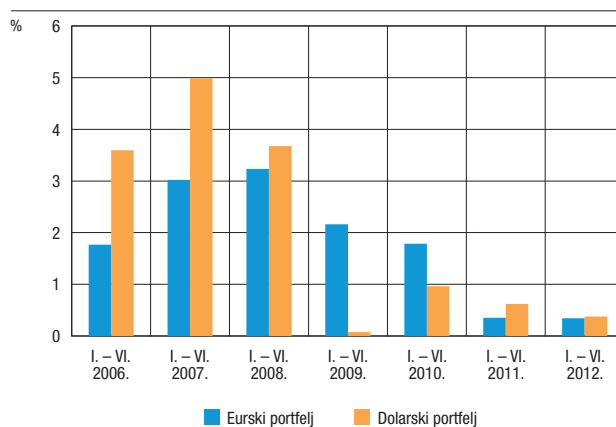
Izvor: Bloomberg

Premda su se referentne kamatne stope Feda i ESB-a za držale na istim razinama, zbog velike nesigurnosti na tržištima krivulje prinosa državnih obveznica zemalja koje se smatraju najsigurnijima, poput SAD-a, Njemačke, Francuske, Austrije i sl., pale su na najniže razine u povijesti, a za pojedina izdanja i dospjeća zabilježeni su čak i negativni prinosi.

Neto međunarodne pričuve HNB-a sastoje se od portfelja za trgovanje (eurskog i dolarskog), eurskog portfelja koji se drži do dospjeća te gotovine u trezoru HNB-a.

Prosječna veličina eurskog portfelja za trgovanje u prvih šest mjeseci 2012. bila je 3.989 mil. EUR, dolarskog portfelja za trgovanje 2.440 mil. USD, a eurskog portfelja koji se drži

Slika 66. Stope povrata eurskog i dolarskog portfelja HNB-a za trgovanje prva polugodišta, na godišnjoj razini

Izvor: HNB

do dospjeća 3.961 mil. EUR. Gotovina u trezoru bila je na razini od 199,9 mil. EUR.

U prvih šest mjeseci 2012. stopa povrata eurskog portfelja HNB-a za trgovanje iznosila je na godišnjoj razini 0,34%, a stopa povrata dolarskog portfelja HNB-a za trgovanje 0,38%. Na osnovi eurskog portfelja koji se drži do dospjeća u izvještajnom razdoblju ostvaren je povrat od 2,31%, također na godišnjoj razini.

Neto eurskim portfeljem HNB-a u prvih je šest mjeseci 2012. ostvaren ukupan prihod od 52,01 mil. EUR, dok je neto dolarskim portfeljem u istom razdoblju ostvaren prihod od 4,56 mil. USD.

Kratice i znakovi

Kratice

BDP	–	bruto domaći proizvod
BDV	–	bruto dodana vrijednost
BZ	–	blagajnički zapisi
DZS	–	Državni zavod za statistiku
ESB	–	Europska središnja banka
EU	–	Europska unija
EUR	–	euro
Fed	–	američka središnja banka (engl. <i>Federal Reserve System</i>)
fik.	–	fiksni
HAC	–	Hrvatske autoceste
Hanfa	–	Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga
HBOR	–	Hrvatska banka za obnovu i razvitak
HC	–	Hrvatske ceste
HFP	–	Hrvatski fond za privatizaciju
HNB	–	Hrvatska narodna banka
HPB	–	Hrvatska poštanska banka
HZMO	–	Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje
HZZ	–	Hrvatski zavod za zapošljavanje
Ina	–	Industrija nafte d.d.
MF	–	Ministarstvo financija
mil.	–	milijun
mlrd.	–	milijarda
NKD	–	Nacionalna klasifikacija djelatnosti
NRP	–	neto raspoložive pričuve
RH	–	Republika Hrvatska
ROAA	–	profitabilnost prosječne imovine (engl. <i>return on average equity</i>)
ROAE	–	profitabilnost prosječnoga kapitala (engl. <i>return on average assets</i>)
SAD	–	Sjedinjene Američke Države
SDR	–	posebna prava vučenja
SMTK	–	Standardna međunarodna trgovinska klasifikacija
tis.	–	tisuća
T-HT	–	Hrvatske telekomunikacije d.d.
USD	–	američki dolar
UFPIM	–	usluge financijskog posredovanja indirektno mjerene
VIKR	–	valutno inducirani kreditni rizik
ZOKI	–	Zakon o kreditnim institucijama

Znakovi

–	–	nema pojave
	–	ne raspoloživo se podatkom
0	–	podatak je manji od 0,5 upotrijebljene jedinice mjere
	–	prosjeak
a, b, c,...	–	oznaka za napomenu ispod tablice i slike
*	–	ispravljen podatak
()	–	nepotpun, nedovoljno provjeren podatak

ISSN 1847-1595 (tisak) • ISSN 1847-1951 (online)